

HELENA WESTERMARCK

The background of the cover is a grainy, stippled illustration of a beach scene at sunset. The sky is filled with soft, horizontal bands of light, transitioning from a pale yellow near the horizon to a darker, muted blue at the top. In the foreground, a dark silhouette of a crowd of people is visible. On the left, a woman in a long dress stands with her hand to her head, looking out towards the sea. To her right, a smaller figure, possibly a child, stands with hands on hips. Further right, a man in a suit and hat is seen from the back, and on the far right, another man in a top hat is partially visible. The overall mood is nostalgic and atmospheric.

Dolda
Makter

SÖDERSTRÖM & CO

DOLDA MAKTER

BILDER OCH ÅRSBERÄTTNING

DOLDA MAKTER

AV HENRIK WILHELM

NYA FÖRLAGET
STOCKHOLM 1912

DOLDA MAKTER

BILDER OCH HÄGRINGAR

AF

HELENA WESTERMARCK

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:o
FÖRLAGSAKTIEBOLAG

DOLDA MÅKTER

BILDER OCH RÄGNINGAR

HELENA WESTERMARK

HELSINGFORS
FRENCKELLSKA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET
1905

INNEHÅLL:

I AFDELNINGEN

Bilder:

En julsaga	1
Rättfärdighet	39
„Choses mystérieuses“	75
På godt och ondt	97
När kon blef sjuk	117
Lycka	141
Hemligheten	163
En svart bandrosett	173

II AFDELNINGEN

Hägringar vid Helsingfors' horisont.

Dröm	191
Helsingforsarna i himmelriket	235
Högre synpunkter	255
Den blå randen	269

I AFDELNINGEN:

BILDER

EN JULSAGA

En julsaga.

Gossen vaknade tidigt den hemlighetsfulla, mörka vintermorgonen. Ingen skymt af dager trängde ännu in genom springan mellan gardinen och fönsterposten, där han alltid eljes kunde spåra det med otålighet väntade tecknet på att dagen grydde och han själf fick lof att stå upp.

„Mamma!“

Ett sakta framhviskadt: „hvad vill du?“ trängde genom mörkret från andra sidan af rummet, där föräldrarnas sängar stodo.

„Nu stiger jag upp, mamma!“

Men en lågmäld hviskning af modern bestämde, att Max skulle ligga stilla i

sängen ännu en stund och om möjligt försöka somna in igen. Klockan slog just sju där ute i salen, och det var stickmörkt. Modern ville icke tända ljus för att icke väcka fadern, som måste få sofva. Ty han hade varit kallad till en svårt sjuk på natten och icke kommit hem förrän klockan fem på morgonen.

Men gossen brann af längtan att stå upp. Han låg och tänkte på att det var själfva julaftonsmorgonen och därför var det både grymt och orättvist af modern att hålla honom fången här, medan där ute fanns så oändligt mycket att hafva uppsikt öfver och vara med om, på denna den märkvärdigaste af årets alla dagar. Han tänkte på att drängen förmodligen redan kört hem med julträdet från skogen och nu stod i lidret och yxade till träkorset till fot åt granen. Och snart skulle han fara till postkontoret för att afhämta alla paketen, som brukade komma den morgonen, och . . .

Ja, ju längre Max besinnade hvad allt han gick miste om genom att ligga här i tvungen overksamhet, desto mer stadgades hos honom öfvertygelsen om att han behandlades fruktansvärdt hårdt och orättvist af sina föräldrar.

Annat hade det varit hos mormor, där Max tillbragt sommaren, medan hans föräldrar gjort en resa i Norge. I mormors hem fick han vara den allena styrande och rådande, där bestämde han själf, hvad han ville göra och hvad han icke ville. Det blef därför vid en jämförelse alldeles omöjligt, att icke se en påtaglig och himmelsvid skillnad mellan denna idealiskt lysande sommartillvaro hos mormodern och den en gång för alla fastslagna tarfliga och stränga lefnadsordningen i hemmet. Hans föräldrar togo slätt ingen hänsyn till hans vilja och hans önskningsar, mången gång kände han sig svårt sårad, förorättad eller tillbakasatt för småsyskonen, och hans gryende man-

liga värdighet kränktes djupt af en underkastelse, som han, om än ofta under häftig och lidelsefull opposition, likvisst af en järnhård nödvändighet tvingades in i.

Medan han låg och tänkte på allt detta, sprang en lysande idé upp i hans egensinniga, lilla hufvud: hvarför icke återvända till mormor och börja det härliga, sorgfria lifvet där på nytt igen? . . . hvarför icke helt enkelt gå bort från föräldrarna, som visade sig så hårda och känslolösa? . . . det vore just rätt åt dem — tänkte han skadeglad, under det han låg och med stora, klara ögon stirrade ut i vintermorgonens aldrig vikande, ogenomträngliga mörker.

Om somrarna hade Max flere gånger rest på besök till sin mormor, och den tiden hade alltid varit den roligaste på hela året. Föräldrarna och småsyskonen hade visserligen då varit med, men nu var han ju redan stor nog att reda sig på egen hand, det kunde icke ens blifva

tal om den saken. — Hvad i all världen hindrade honom att resa ensam? . . . vägen kände han ju sedan sommarfärderna: först ett stycke landsväg, så några timmars sjöresa och så tre timmars järnvägsfärd till staden, där mormor bodde.

Gossen kände sin värdighet växa, när han väl fått tanken på resan klar för sig.

Hela morgonen gick han sedan omkring vid mycket dåligt lynne och pröfvade öfver höfvan sin mors tålmod genom ohörsamhet och trots. Vid frukostbordet visade han sig snäsig och snarstucken och vräkte sig med armbågarna på bordet. Och när han stötte till sin lilla syster, så att hon spillde ut mjölkglaset öfver sin rena klädning, försvarade han sig envist med att det varit hennes eget fel — hvarför skulle hon också sitta i vägen för honom?

När modern då förebrådde honom, gaf han plötsligt hela sin innestängda förbittring lös: alla här hemma voro stygga, orättvisa och illasinnade mot honom . . . här kunde

han icke mera stanna . . . han ville därför resa till sin mormor, som kallade honom en snäll gosse och gjorde hvad han önskade . . .

Modern betraktade honom häpen, men Max tog på sig sin morskaste min och trotsigaste uppsyn för att modern skulle förstå, att han menade allvar.

Sedan hon en liten stund med blicken fäst på det upphetsade lilla ansiktet framför sig tyst öfvervägt något, sade hon långsamt:

„Nå ja . . . du får göra som du vill och resa bort . . . vi måste bara vänta, tills pappa kommer hem från sjukbesöket för att tala om saken med honom . . . men jag är säker på att han i det här fallet tänker lika som jag.“

Max såg litet häpen ut öfver denna fullkomligt oväntade medgörlighet. Han hade rustat sig till motvärn och kamp för friheten, hade stålsatt sig mot öfvertalningar och beslutit slå döförat till för

alla förmaningar, men när allt detta uteblef, visste han icke riktigt, huru han skulle uppfatta ställningen. Emellertid kände han sig öfverdådigt glad vid tanken på att få vistas hos sin mormor och såg i fantasin sommarens sötebrödsdagar börja på nytt, mera lysande och sorglösa än någonsin förr. Hos hans mormor var allt mycket större, bättre och präktigare än hemma, både gården med sin stora trädgård, där buskarna dignade af bär samt träden af frukter, de höga rummen med sina gammaldags fina möbler och middagsbordet, där det bestods efterrätt också om hvardagarna. Med alla dessa härligheter kunde lefnadssättet i hemmet alls icke uthärda någon jämförelse . . .

Men ännu fick han ju icke göra sig så alltför säker på saken, innan den högsta makten gifvit sitt utlåtande.

När hans far kom hem och hörde, hvad det var fråga om, såg också han mycket allvarlig ut, likasom modern gjort,

men efter en stunds tyst begrundande gaf äfven han sitt samtycke och förklarade, att Max fick göra som han ville.

I resplanernas utstakande togo föräldrarna ingen del, Max kunde göra och låta precis såsom han själf önskade.

Det blef ingen tid för honom att förlora, ifall han skulle hinna fram till resans mål innan aftonen, som han naturligtvis måste göra. — Tänk en sådan fröjd för hans mormor!

Nyss hade hon skrivit, att julen skulle blifva så ensam och sorglig för henne, rakt ingen julglädje alls i år, när hon icke fick fira högtiden tillsammans med barn och barnbarn. Ty hon själf hade varit sjuk och orkade icke resa den långa vägen till dem, och Max' far hade så fullt upp af arbete just denna tid att han icke kunde taga sig någon juledighet detta år. Så mycket större skulle därför öfverraskningen och glädjen blifva, när Max steg in hos henne i skymningen, just

innan julgranen tändes och julklapparna delades ut. Om han bara väl vore på väg!

Gossen skyndade att taga paletå och mössa på; — i ett huj var han färdig och så bar det af.

Men redan på trappan strömmade kölden emot honom, bitande isig vinterkyla, som jagade honom in tillbaka efter de glömda vantarna och den nya munduken, som lindades två hvarf om halsen.

Han förvånade sig öfver att modern, som stod i köket och bakade jultårtorna, ingenting sade. Ett ögonblick såg gossen längtansfullt öfver till bordet, där den stora degen låg utkaflad slät och fin med ett lätt stänk af gulhvitt hvetemjöl öfver. Han tänkte på, huru roligt det var att skära ut de tunna, runda degskifvorna med sporren, lägga en stor klick plommonfyllning uppå och sedan omsorgsfullt vika ihop dem till tårtor, som fingo en fet, rund plommonmage i midten.

Modern bara nickade lätt och muntert till honom, precis som om hon skickat honom ett ärende till handelsboden vid torget och strax väntade honom hem igen. Han riktigt kände sig sårad af att hon icke uppfattade sakens vikt och allvar, icke förstod att han gick bort från hemmet för lång tid, ja, kanske för alltid . . . nå väl, han skulle visa dem här hemma att han var karl till att föra sitt uppsåt igenom.

Med högtidlig röst och min sade han ännu en gång farväl och gick hurtigt ut genom dörren. — —

Orten, där Max' föräldrar bodde, var en liten småstad inne i landet. Gossen erinrade sig att, när han om somrarna med sina föräldrar rest till mormodern, hade de först åkt till en några kilometer från staden belägen ångbåtsbrygga; däri- från gick färden med ångbåt öfver den långsmala insjön till järnvägsstationen för att slutligen fortsättas med tåget till

den lilla kuststaden, där den gamla frun bodde.

Det första målet för gossens vandring blef därför ångbåtsbryggan. Han hade icke den aflägsnaste tanke på att sjöfarten upphörde redan tidigt på hösten.

Med den beslutsamhet, som endast ett klart mål i sikte och en medvetet fattad plan förmår skänka våra afsikter och gärningar, vandrade barnet genom den tysta lilla staden. Han gick hurtigt och snabbt, så att den torra snön knarrade under fötterna, och eggad af det högst angenäma medvetandet att vara sin egen herre och kunna handla på egen risk och eget ansvar, tog han ut stegen så långa och manhaftiga som möjligt.

Snart befann han sig äfven utom staden och styrde kosan upp mot åsen, öfver hvilken vägen sedan ledde genom en stor djup skog.

Han hade otaliga gånger förut skidat eller åkt kälke här uppe i backslutningen

och vandrade därför modigt och gladt genom den välbekanta nejden. När han nått upp till backens krön, vänder han sig om och skådar triumferande lik en segrare ned mot staden.

Därborta kan han se sina föräldrars gård: en fin, blåaktig rök slingrar sig som ett band ur köksskorstenen mot den bleka vinterhimmeln, och framför trappan rör sig något mörkt. Han känner igen deras stora svarta hund, ehuru den här uppifrån tar sig ut bara som en liten svart punkt på den hvita snön.

Han nickar muntert med hufvudet ett sista farväl till det gula huset därnere, i det han med sinnet fylldt af en viss högtidlighet tänker på att han nu för alltid gått bort från all orättvisa och allt tyranni i det gamla hemmet. Framför honom strålar, lyser och lockar framtiden som en enda lång, solig lofdag, fylld af fröjd och lekar utan tal och försötmad och förljufvad af pepparkakor, karameller

och efterrätter. Naturligtvis skola småsystkonen därhemma mycket sakna honom, och i ett anfall af ädelmod föresätter han sig, att i alla händelser någon gång resa hem och hälsa på dem. Naturligtvis kommer han då med händerna fulla af allt det goda, hans mormor ständigt förser honom med, och delar ut och strör frikostigt omkring sig af sin rikedom's öfverflöd till de små, som skola fröjdas och jubla däröfver.

Efter att hafva fattat detta storsinnade beslut, vänder han raskt ryggen åt staden och går med snabba steg öfver åsen ut i den vida världen, den härligt lockande framtiden till möte.

Tid efter annan träffar han ännu en vandrare eller en släde på väg till staden eller går förbi någon enstaka gård, där han hör en hund skälla eller en ko råma. Han känner sig trygg och säker genom vissheten om människors och djurs närhet. Men småningom blifva de mötande färre och sällsyntare, de enstaka boningarna

vid vägen försvinna, och när han skådar tillbaka, kan han heller icke mera se staden, emedan träden på ömse sidor om vägen stiga fram allt högre och tätare och liksom slå en ring kring honom.

Han har kommit in i den stora djupa skogen, där vägen slingrar sig som ett smalt band mellan trädstammarna och blicken icke når längre än till nästa krökning, hvarför ingen kan veta hvad som gömmer sig bakom de höga stammarna, där det ser ut, som om vägen toge slut.

Gossen går emellertid beslutsamt framåt. Han är fullt och fast öfvertygad om att det icke kan vara långt till ångbåtsbryggan, som han vid hvarje krökning af vägen ihärdigt ehuru förgäfves spanar efter. Här inne i skogen känns det i alla fall mindre kallt än ute på de öppna viderna, där blåsten sticker liksom med nålar i ansiktet, men i stället är här mörkare och hemskare än på de öppna, stora, hvita fälten.

Snön ligger ännu icke hög inne i skogen, fläckvis är marken till och med bar med sina enrissnår och sin vissna bruna ljung. Här och där synas stubbar efter afhuggna träd; några af dem ligga uppryckta med rötterna och likna troll, som slå kullerbytta med benen i vädret och ha besynnerliga, stora, oformliga hufvud med runda, vilda ögon i brunbarkade, veckade och fårade ansikten samt gapande, breda munnar, som grina hemskt och styggt.

I fall man stannar och ser riktigt noga efter, upptäcker man naturligtvis, att ögonen ingenting annat äro än runda hål efter kvistar, att vecken och fårorna äro rämnor i barken och de gapande munnarna märken efter yxhuggen, men barnet låter nog hellre bli att så alltför noga granska de obehagliga stubbarna. En obeveklig, hemlighetsfull makt tvingar honom visserligen att oupphörligt snegla åt dem, men samtidigt skyndar han framåt, det fortaste hans små ben orka, för att

slippa se de stygga varelserna. Han trösttar sig med att de i alla fall äro stubbar och inga troll — han har ju själf många gånger öfverlägset försäkrat sina småsyskon, att det icke finns några troll — men emedan man öfver hufvud taget aldrig kan vara riktigt säker på någonting här i världen, föredrar han likvisst att springa förbi så snabbt som möjligt.

Nu begynner det snöa.

Så roligt! så roligt! — Max ser med förtjusning de hvita flingorna dansa ned och fästa sig vid hans kläder och känner behaget af deras kalla kyssar på sina kinder, som blifvit blossande heta och röda af den häftiga rörelsen och den bitande blåsten. Han vet intet muntrare än att vara ute i snöväder.

Den hvita snön faller allt tätare och tätare. Den sveper liksom en skir slöja kring träd och buskar, och genom denna slöja skymtar skogsdunklet fram ännu mörkare och hemlighetsfullare än eljes.

Men när snön begynner falla riktigt tätt, blir den lik en grå vägg, som på alla sidor hejdar blicken, så att man slutligen ser hvarken framåt eller tillbaka, allt blir bara jämngrått och liksom intrassladt i en ful, grå skymning.

Nu börjar gossen blifva rädd.

Han har hela tiden modigt sträfvat framåt i den fasta öfvertygelsen, att ångbåtsbryggan plötsligt skall ligga framför honom vid nästa krökning af vägen. Och har han en gång hunnit fram till båten, vet han till punkt och pricka, huru han sedan skall ställa för sig: då behöfver han bara gå ombord och låta sig föras framåt liksom alla de andra resandena, som sorglöst promenera fram och åter på däck, äta, dricka, prata och skratta; och när omsider ångbåtsfärden tar slut, sätter han sig i en bekväm järnvägskupé och stiger af i staden, där hans mormor bor.

Men ingen ångbåtsbrygga synes till. Den korta midvinterdagen har förbytts i

skymning, och skymningen tätnar till mörker.

Det ensamma barnet i denna okända, tysta, skumma värld öfverfalles af ensamhetens hela skräck och ångest.

Han är trött, men vågar icke sätta sig af fruktan för mörkrets okända faror. Han är hungrig, men det finns intet att äta. Han är så törstig att tungan klibbar vid hans gom, men en handfull snö släcker icke törsten. Tårarna strömma utför hans kinder, och hans hjärta sammanstöres af namnlös fasa.

. . . Hemma gafs det alltid mat, när han var hungrig . . . hemma var det bara roligt att få blifva ensam, när föräldrarnas och småsyskonens röster hördes i rummen bredvid . . . hemma kändes det visserligen hemskt att på kvällarna gå allena genom den stora, mörka salen, där mörkret låg becksvart på lur i vråna, men man egde ju den hugnerika visheten, att på en gifven punkt i det stora,

ödsliga rummet trängde lampskenet från moderns kammare ut likt det tindrande, vänliga ljuset från en stjärna, som genombröt kvällens mörker . . . hemma hördes alltid småsyskonens prat och skrik eller hundens skall — otaliga välkända ljud, som gossen egentligen aldrig lagt märke till, men som han nu plötsligt kom ihåg och saknade i denna skogens hemska tystnad.

Hvad var det! — Barnets ögon vidgades af fasa och sökte genomtränga mörkret. — Var det vargarnas tjut?

Nu hördes det hemska ljudet igen, hemskare och starkare än första gången, och träden begynte röras.

Det var stormen. En lång ihållande vindstöt drog genom skogen med ett ljud liksom af tusen klagande röster och följdes tätt i spåren af nya, alltjämt häftigare ilar.

Nu brusade stormen lös öfver skogen. De höga furornas stammar ruskades som

af en mäktig, osynlig hand och skälfde och bäfvade under dess grepp; de klagande, pipande, hvinande ljuden förstärktes vid sin framfart genom otaliga träd-kronor och samlade sig till en väldig, mångstämmig, ständigt växande kör af verop, som dånade genom rymden, medan öfver de darrande, vajande träden snön piskades ned i långa, sneda strålar.

Tårarna på det ensamma barnets kinder fröso till is. Aldrig hade han kunnat drömma om att vägen till glädjen och lyckan var så lång och svår; aldrig hade han vetat att den gick genom en värld, fylld af hemska ljud och lurande farligheter och styrd af okända, fruktansvärda makter, mot hvilkas hemliga rådslag hans vilja förmådde rakt intet.

Gossen tänkte på föräldrar och syskon . . . han tänkte på att julgranen tändes därhemma och småsyskonen dansade kring det underbara trädet, medan de naturligtvis trodde, att Max i fröjd och gamman

firade julen hos mormor . . . hemma var det bra i alla fall . . . om han bara kunde komma hem en gång igen, skulle han aldrig mer gå bort, aldrig . . . han skulle lyda sina föräldrar . . . och icke reta eller slå småsyskonen — det lofvade han sig högtidligt.

Det ensamma barnet fattade tusen goda föresatser, under det han med mössan djupt neddragen i pannan och darrande af rädsla och köld liksom en liten försvinnande punkt i en omätlig värld af mörker, storm, köld och fasa sträfvade framåt mot ett drömdt mål — som icke fanns till i verkligheten.

Plötsligt stannade han, lamslagen af fruktan. Hvad var det som kom emot honom? Något okänt, stort och förfärligt liksom grep efter honom med långa, hvassa klor. . . . Och var det icke vargarnas tjut, som öfverröstade stormens dån . . . var det icke vargarnas ögon, som gnistrade för hans uttröttade blickar, när de sökte genomtränga mörkret?

Med ett skri af förfäran kastade han sig åt sidan — vek af från vägen, som han hittills trots mörkret kunnat följa — lopp inåt skogen för att gömma sig och komma undan, kanske skulle vargarna följa vägen och rusa förbi.

Fruktan gáfvo de uttröttade små fötterna vingar. Det gick lätt att springa, marken sluttade nedåt och stormen låg honom här i ryggen. Han tänkte icke mera på ångbåtsbryggan, icke på glädje, njutningar och nöjen.

Han bara sprang undan den stora faran, det stora okända — sprang för att rädda, hvad räddas kunde — sprang för lifvet. Och medan han snyftande och flämtande rusade framåt, flögo tankarna alltjämt till hemmet, och alltmera strålande ljus och härlig trädde bilden däraf fram för honom här ute i kölden, mörkret och ensamheten. Dit drogs han af en vild, förtärande längtan — kunde han bara en gång i världen komma hem igen, skulle

han aldrig mer vara missnöjd och stygg . . . aldrig — det lofvade han sig högtidligt.

Ibland fastnade hans kläder i kvistar och rötter, ibland snafvade han öfver stubbar och kullfallna träd, ibland slogo granarnas yfviga grenar samman öfver hans hufvud och piskade honom i ansiktet. Men han kom alltid på fötter igen, gned sig i det svidande ansiktet med sina våta vantar, slet sig lös från grenarnas och rötternas klor — fram måste han — fram — det gällde ju lifvet.

Han var dödstrött och längtade att kasta sig ned på marken för att hvila ett ögonblick, men det vågade han icke . . . de okända voro^o ju efter honom hack i häl . . . bakom sig hörde han ljud af steg och röster. Hvad det var . . . hvem det var, visste han icke, men något förfärligt var det, som skulle förgöra honom, ifall han kom i dess våld . . . och han ville icke . . . nej, han ville icke dö!

Plötsligt stannade han. Där borta långt under sig såg han en lysande punkt. Först stegrades hans förskräckelse vid denna syn — lyste icke vargarnas ögon i mörkret?

Den lysande punkten försvann igen — men när han hunnit några steg framåt, syntes den åter och klarare än första gången.

Sedan försvann den icke mera.

Han förstod att det var ljuset från en människoboning, han såg, och försökte styra sina steg i riktning mot ljuset.

Han sprang alltjämt. Men marken stupade så brant nedåt att han fick taga sig i akt för att icke störta ned. Skogen hade glesnat, snön upphörde att falla, åsen uppöfver gaf skydd för stormen och det ljusnade kring honom, när på en klar fläck af himlen halfmånen trädde fram mellan de fladdrande, mörka skyarna.

Gossen kunde nu se, att han var halfvägs uppe i en hög backe, där träden togo

afstånd från hvarandra och snön sopats bort af vinden, så marken låg nästan bar. För att komma nedför den sista och brantaste delen af backen, måste han gripa tag i trädstammarna och söka fotfäste, hvar han kunde finna det bland buskar och ris.

Han slutade likvisst med att falla hufvudstupa i ett dike, som försåtligt låg på lur nere i backslutningen, fylldt af lös, mjuk snö.

Men när han kom på benen igen, fann han sig stående på landsvägen och såg då de klara julljusen, som ledt hans steg, stråla ut ur fönstren i en gård icke alltför långt därifrån.

I detsamma hörde han bakom sig bjällror och hästramp. Bredvid honom stack en stor, svart häst fram hufvudet med ångande hvit rök ur näsborrarna.

„Hvarthän lille karl?“ ropade någon bakom hästen.

Rösten kom från en man, som satt i släden och körde.

Gossen svarade, att han sökte vägen hem till sina föräldrar.

„Hvem's barn är du då?“ sporde rösten ur släden åter.

Max svarade, att han var doktors gosse.

„Jaså, doktors . . . nå honom känner jag mycket väl“, sade mannen. — „Sätt dig upp här i släden, så får du åka med mig och är i blinken hemma hos föräldrarna“, föreslog mannen.

Barnet kröp upp i släden under den varma fällen, som han riktigt tätt svepte om sig. — Å, så glad han var! Så härligt att icke mera behöfva frukta trollen, vargarna och mörkret! Och så fick han komma hem tillbaka! Hem! — det ordet lät hans hjärta slå högt af fröjd.

Men en besynnerlig, tyst reskamrat var det, han fått. Max vred flere gånger i hemlighet hufvudet åt sidan för att se,

huru mannen bredvid honom egentligen såg ut, men den stora pälskragen var uppslagen och dolde hela hufvudet, så att icke ens en skymt af ansiktet syntes. Och fastän gossen hade den tjocka varma fäl- len öfver sig, frös han, så att tänderna skallrade i munnen på honom. Det kändes, som om en isande kyla utgått från den tigande främligen bredvid honom.

Gossen blef riktigt hemsk till mods, ja, han vardt ännu räddare än i skogen. Ty i skogen hade trots fasorna och mörkret allt omkring honom haft lif och ljud, men här i denna hemska främlings närhet var det, som om själfva lifvet domnat bort. Också den stora, svarta hästen framför släden liknade en skugga med ljudlöst lopp öfver den hvita snön. En gång, när mannen ryckte i tömmarna för att skynda på hästen, trodde sig Max likvisst skåda en skymt af ansiktet, men sedan vågade han rakt icke mera vända hufvudet åt det hållet — han stelnade af fasa

och tordes knappt röra ett finger, ty ansiktet, som han sett skymta fram ur den stora pälskragen, liknade precis den hvita döds skullen uppe på bokskåpet i hans fars rum där hemma. — — —

Plötsligt stannade den svarta hästen.
„Se, nu är du hemma“, sade mannen till barnet.

Gossen gned sig i ögonen. Färden hade gått märkvärdigt fort . . . han hade icke ens varsnat, att de åkt genom staden.

Men där låg verkligen hemmet — där såg han den välkända porten och gården med de stora, rimfrostklädda björkarna och den höga brunssvängeln, som sakta gnisslade för vinden.

Max sprang ögonblickligen ur släden, han var så ifrig att komma hem, att han rakt glömde säga tack till reskamraten.

„Hälsa doktorn och säg, att kapten Larson dog för en timme sedan“, ropade främlingen efter honom.

Gossen vände sig häpen om, men mannen var redan försvunnen, hvarken af häst eller släde syntes mera ett spår. — Detta plötsliga försvinnande var nu det hemskaste af allt. I ett huj flög gossen uppför trappan och slog med båda knyt-näfvarna af alla krafter på dörren.

„Öppna! öppna! . . . det är jag!“

När dörren gick upp, stod modern framför honom.

Han störtade fram och slog armarna om henne.

„Förlåt“, snyftade han, — „aldrig mer går jag bort . . . aldrig!“

De förebrående orden på moderns läppar blefvo aldrig uttalade, när hon såg barnets ångest. Hon kunde intet annat än böja sig ned och smeka honom, kyssa tårarna från hans kinder och hjälpa honom af med den våta paletån och mössan.

Nu kommo småsystkonen framspringande och omringade honom.

„Max, Max!“ jublade de. — „Så ro-

ligt att du åter är här! Vi ha haft så ledsamt efter dig! Vi kunde inte ta i ring kring julgranen utan dig! Säg, hvar har du dröjt så länge? Pappa har varit ute och sökt dig, och mamma har gråtit och vi ha alla saknat dig så mycket!“

På tröskeln till sitt rum syntes fadern. Hans ansikte hade ett allvarligt, strängt uttryck.

Gossen darrade och skulle nog helst krupit bakom modern.

I sin förlägenhet erinrade han sig främlingens hälsning.

„Jag åkte hem med en främmande man“, stammade barnet, „och . . . och han bad hälsa pappa . . . och sade, att kapten Larson dog för en timme sedan.“

Fadern stirrade öfverraskad på honom och glömde bannorna.

„Hvem var den mannen?“ sporde han.

„Jag vet inte“, svarade gossen, „jag mötte honom på landsvägen och fick åka hem med honom. Men en hemsk karl

var det, han hade pälskragen uppslagen, så att jag bara en gång kunde se skymten af hans ansikte, och det liknade precis dödskillen på pappas bokskåp.“

Fadern rynkade ögonbrynen, men modern frågade med ett bekymradt uttryck i rösten:

„Hur mår du, Max?“

I detsamma öppnades en dörr och tjänsteflickan stack in hufvudet.

„Här är bud från Larsons“, sade hon, „att kapten dog för en timme sedan.“

Doktorn och hans fru betraktade hvarandra med en lång, häpen blick.

„Bed budet vänta“, sade doktorn hastigt, „jag skall komma ut för att få litet närmare besked.“

När han kom in tillbaka, hade småsyskonen fört bort Max och äfven fått modern med i ringen kring julgranen. Där var lek och jubel och löje utan all ände i den stora salen.

Aldrig hade Max haft så roligt förr,

aldrig hade han sett en ståtligare och präktigare julgran, aldrig hade pepparkorna och julkusorna med russin i magen smakat bättre, och aldrig hade småsyskonen varit snällare än i kväll. De riktigt trängde sig kring Max och ville alla sitta tätt bredvid honom och bådo honom oupphörligt berätta om och om igen, huru han hört vargarna tjuta i den mörka skogen, och huru han slutligen kommit på hufvudet ned i en snödrifva.

Sedan doktorn en stund tankfullt stått och sett på de lekande barnen, sade han halfhögt till sin hustru:

„Det är ganska märkvärdigt . . . Larsons hushållerska var därute med budet, att kaptenen dött för en timme sedan. Ingen främmande hade satt sin fot i huset på hela eftermiddagen, försäkrade hon; när han dog, voro hon och hennes systerdotter ensamma tillstädes. Och när hon nu begaf sig af hit, stängde hon noggrant alla dörrar, och systerdottern gick hem

till sig. Ingendera af dem hade talat med någon annan människa på hela tiden . . . Larsons ställe ligger ju vidpass tjugu minuters väg från staden, litet afsides och utan grannar . . . jag var den första, som blifvit underrättad om dödsfallet, sade hon. . . . Hur kunde Max' reskamrat då veta däraf? Hvem var den mannen?"

Doktors fru, som älskade sagor och sånger och hade hufvudet fullt af många märkvärdiga funderingar och fantasier öfver lifvets gåta och dödens stora hemlighet, såg förskräckt bort mot de lekande barnen.

„Kanske var han döden själf . . . kanske ha vi varit på väg att mista vår gosse i kväll“, hviskade hon rysande.

„Å, prat“, slog doktorn otåligt bort hennes förflugna infall. „Naturligtvis var det någon, som visste af, att Larson låg på dödsbädden. Han hade förmodligen åkt förbi Larsons gård, och när han såg allting mörkt och släckt inom hus, antog han, att husets herre vandrat hädan.

. . . Eller kanske har Max drömt alltihop. Jag hörde honom just tala om, att han fallit och kommit på hufvudet i ett dike. Kanske låg han medvetslös någon stund och fantiserade om hela slädfärden med den svarta hästen tillsammans med den hemska, främmande mannen. Han hade kanske gått rundt, såsom det ofta händer, när man gått vilse, och befann sig kanske alldeles nära hemmet, när han vaknade upp. . . . Och här hemma hade han ju dessa senaste dagar hört mig tala om, att Larson låg dödssjuk.

. . . Men hela det här äfventyret med rymningsförsöket visar i alla fall, att det är gry i pojken, och jag . . . jag kan inte straffa honom, när jag tänker på alla de vilda planer jag själf i tiden gjorde upp att fly från mitt gamla hem, utan att det blef någonting utaf“, tillade doktorn med faderlig stolthet, i det han drog sig in i sitt rum för att likvisst bevara skenet af en förolämpad högre makt.

Men när ljusen i julgranen brunnit ned, och småbarnen begynte hänga sina hufvud med sömntyngda ögon, liksom blommor sluta sina blad till natten, och när de blifvit förda till sängs, tog modern Max i sitt knä och lät honom utförligt omtala hela sin färd och hvar han hade varit.

Han bekände alltsammans, såväl de trotsiga tankarna som gärningarna, omtalade både sina afsikter att aldrig mera återvända hem och fruktan och fasorna vid den svåra vandringen genom skogen under snöstormen och ångesten för trollen och vargarna samt sist och slutligen mötet med den hemska främlingen, som erinrade om döds-kallen uppe på faderns bokskåp.

När barnet slutat, satt modern en stund tyst och eftertänksam. Slutligen sade hon:

„Jag vill inte straffa dig för att du gjort pappa och mig stor sorg i dag, ty du har nog själf haft det värst, och det får bli ditt straff.“

Osäkert var, om orden nådde gossen annorlunda än som förnimmelsen af oändlig trygghet i en ljuflig dröm, ty det käcka lilla hufvudet hade sjunkit mot moderns bröst, och han låg där, djupt insomnad efter dagens dyrköpta erfarenheter och tunga vedermödor.

Men när doktorn i detsamma kom ut i salen, utbrast modern på sitt lifliga, känsliga vis:

„Säg, äro vi inte alla omgifna af det okända? . . . det tjänar ingenting till att förneka det. . . . Och uppresa vi oss icke alla någon gång i trots, och söka vi inte alla glädje och njutning? . . . Men måste vi inte ibland stanna och förfärade fråga: hvar är jag? . . . hvart går jag? . . . Känna vi väl makterna, genom hvilka våra tankar uppstå eller våra handlingar länkas? . . . Och hvem är den tyste, fruktade, okände, som ledsagar oss hem?“ . . .

Men doktorn log, såsom klokt folk ler åt barnsagor.

RÄTTFÄRDIGHET

Rättfärdighet.

Det hade kommit brådskande bud från prästgården ned till järnvägsstationen. Ehuru kontoret den tiden på dagen var stängdt, hade mannen, som kom körande i firsprång med prästgårdshästen, knackat på dörren och till telegrafisten framfört prostinnans hälsning med begäran, att det brådskande telegrammet i alla fall genast skulle afsändas.

Telegrafisten, som gäspat och sträckt på sig och sett mycket missnöjd ut öfver att sålunda blifva störd midt i det intressantaste stället af boken, hon höll på att läsa, hade plötsligt förskräckt sprungit upp ur stolen och ryckt till sig telegrammet, när karlen tillade, att prosten

fått slag och doktorn försäkrat, att han knappt kunde öfverlefva morgondagen. Och nu trodde prostinnan, att ifall telegrammet genast afsändes till Helsingfors, skulle häradshöfdingen hinna ut med natttåget för att ännu träffa sin far vid lif.

Telegrafröken ville strax veta litet närmare besked om olyckan: när hade prosten träffats af slaget . . . och kände man någon orsak . . . hade han blifvit motsagd och haft förtretligheter? Ty det visste ju hvar man, att prosten var en het och häftig herre, som fordrade, att allt gick efter hans hufvud och vilja.

Medan hon sålunda stod och förhörde prästgårdsdrängen, kom stationsinspektorn in på kontoret.

Han var en långsam, säflig man, tvär och butter i sätt och uppträdande. Såsom sträng och afgjord motståndare till kvinnoemancipationen i allmänhet och i synnerhet till kvinnornas inträde på tjänstemannabanan, brukade han yttra sig

ringaktande om deras arbetsförmåga och satiriskt om deras evinnerliga pratsjuka.

När han hörde det ifriga samspråket mellan telegrafröken och prästgårdsdrängen, kom han emellertid fram och ställde sig bredbent och med händerna i byxfickorna invid de talande.

Under känslan af att det alltid var förmer att tala med en karl än med en kvinna, vände sig drängen genast till stationsinspektorn och redogjorde för olyckshändelsen. Prosten hade varit frisk och sund ännu på morgonen och gått omkring och ordnat och inspekterat allt där hemma på gården, så som han plägade göra. Adjunkten hade predikat i kyrkan, men själf hade prosten mässat. Efter gudstjänstens slut skulle det sedan blifva några förrättningar: där var ett par, som skulle vigas, och några barn, som skulle döpas. Men så midt i alltsammans måste de bära hem prosten från kyrkan likblek och vanmäktig, och sedan dess hade han icke

mera återfått medvetandet. Doktorn, som blifvit efterskickad, hade genast sagt, att det säkert gick till döden för honom.

Något mera visste drängen icke, men han hade blifvit tillsagd att vänta på stationen, tills det kom telegramsvar från häradshöfdingen i Helsingfors. Prostinnan hade varit rakt förstörd och förbi af sorg och ångest, när hon kom ut i köket och skickade af karlen med telegrammet; allt hennes hopp stod nu bara till att sonen skulle hinna hem i tid, hade hon sagt, när hon bad honom köra till stationen, allt hvad tygen höllo.

„Hm—m!“ — Stationsinspektorn stod och öfvervägde saken för sig själf. Prästgårdsdrängen hade, när ingen frågade honom något mera, dragit sig tillbaka till tredje klassens väntsal, där en stor hop åhörare småningom samlade sig kring honom, och telegrafröken hade gått och afsändt telegrammet.

„Hm—m!“ — Det var alldeles icke behagligt för stationsinspektorn att tänka på prostens slaganfall. Han var själf en stor och korpulent man samt hade på de sista åren blifvit styf och tung och trög att röra sig och fick jämt blodet åt hufvudet.

„Hm—m!“ — Ett slaganfall kunde träffa hvem som helst . . . i dag gällde det dig, i morgon mig . . . det kunde medföra en ögonblicklig, smärtfri död . . . men det kunde också hända, att man blef liggande i veckor . . . månader . . . år . . . en orörlig krympling, hjälplös som ett barn . . . liggande där som en klump, mällös, utan vett och förstånd kanske . . . med plågorna som sällskap och öfverman och ingen ro natt eller dag . . . „hm—m!“

Stationsinspektorn, som i unga dagar varit en munter studentsångare, den gladaste bland de glada, öfverströmmande af ungdomsfröjd och sorgglöst lättsinnig både

med hälsan och penningpungen, hade under årens lopp i ensamheten på landet småningom förvandlats till en hypokondrisk enstöring, som ängslades och oroade sig för hvarje förändring i det dagliga livets gång och som ständigt såg mot framtiden med en af dystra aningar förmörkad blick.

Hans mjältsjuka funderingar afbrötos af att ett stort, svartskäggigt hufvud stack sig in genom dörren och en högljudd röst ropade:

„Är stationsinspektorn där?“

Hufvudet åtföljdes af en lång, gänglig mansgestalt, som bullersamt klef in i rummet. Han var iklädd grå jägardräkt med högskaftade stöflar och ledde ett koppel fläckiga stöfvare, som gnällde och hoppade och på hans jacka satte stora märken efter sina våta, smutsiga tassar, medan de alltjämt otåligt ryckte i sin kedja.

Det var en närboende godsegare, herre till största delen af socknens jord. Han ansågs allmänt för en märkvärdig människa

och ett stort original samt var i högsta grad envis och halsstarrig. Ganska trångsynt och mycket ofördragsam i sin uppfattning af de flesta utaf livets förhållanden men samtidigt varmhjärtad och lidelsefull fosterlandsvän, tog han uppgiften att höja fäderneslandets jordbruk genom införandet af förbättrade arbetsmetoder som en fosterländsk plikt, den han outtröttligt fullgjorde, ehuru det skedde under ett ständigt nedsättande och skymfande af de människor, hvilkas lefnadsvillkor och sociala ställning han dock på allt vis önskade höja och förbättra.

„Slag! . . . går till döden?“ upprepade han långsamt, när stationsinspektorn, mot sin vana vorden meddelsam och liksom för att lätta sinnet och komma ifrån sina egna mörka aningar, skyndsamt omtalat, hvad som händt prosten.

„Det blir en svår förlust för socknen“, anmärkte stationsinspektorn dystert.

„Ja, ordning och reda har ju prosten infört i sin förvaltnings alla grenar“, med-

gaf godsegaren, i det han med ett „vet hut“ och några vilda hugg i luften sökte värja sig för den ena hundens alltför närgångna smekningar. — „Men ett enväldigt regemente har han fört, och ingen motsägelse har han någonsin tagit i öronen eller kunnat lida. Hur mången het dust har icke vid stämmor och sammankomster stått mellan honom och de mera frisinnade elementen i socknen. . . . Och sedan . . . tänk bara på hans hållning och uppträdande i de stora fosterländska frågorna dessa sista svåra år!“ — Godsegaren retade synbarligen upp sig och stämman ljöd allt högre och häftigare. — „Prosten har liksom hans höga, vördade förmän och föredömen varit undfallande och trolös och . . . vet hut, Diana!“ slog han ånyo afvärjande efter det vackra, lifliga djuret med sin stora, ludna hand.

„Fördömda präster allihopa!“ fortfor han nästan skrikande och mörkröd i ansiktet, „hur kan man väl begära, att ett

folk med sådana föredömen och ledare skall . . . ?“

„Nå, men i alla fall har prosten verkat mycket godt för nykterheten och sedligheten i vårt samhälle“, skyndade stationsinspektorn att afbryta med en ängslig blick öfver axeln för att öfvertyga sig om att de voro ensamma.

Såsom ämbetsman ansåg han det klokast och försiktigast att icke inlåta sig i några politiska diskussioner, allra minst med godsegaren, som hänsynslöst skrek ut sina åsikter för enhvar, som bara ville höra på. Dessutom hade stationsinspektorn en instinktiv känsla af det opassande i en sådan hänsynslös kritik af en döende mans framfarna lif och fann det lämpligare att vid detta tillfälle draga fram de goda sidorna i en verksamhet, som i alla fall på så många områden lämnat efter sig djupa och varaktiga spår i det samhälle, där den utöfvats.

Men godsegaren ville icke höra på det örat. Han å sin sida brydde sig icke om att inlåta sig på något ordande om nykterhet eller sedlighet. Det var alls ingen hemlighet, att han själf ofta tog ett glas för mycket; och det bestälsamma ryktets många tungor visste berätta, att han var en något vidlyftig herre, som icke nöjde sig blott med att se på vackra unga flickor, ifall han kunde finna utvägar att komma litet närmare.

Han vände därför stationsinspektorn tvärt ryggen, lämnande honom att på egen hand anställa uppbyggliga betraktelser öfver prostens lifsgärning, och gick ut från kontoret med buller och bång, följd af sina hoppande hundar, som af alla krafter sleto och refvo i kedjan och tjöto af för-tjusning öfver att komma ut.

När han gick genom väntsalen, såg han karlen från prästgården, som med ett uttryck af djupaste själfkänsla under högtidligt iakttagande af sin ställning och vär-

dighet såsom prästgårdsdräng satt och talade med den oupphörligt kommande och gående publik, hvilken alltid på söndagseftermiddagen samlades nere vid stationen. Och liksom till yttermera visso och bekräftelse af de långsamt uttalade, orakellika orden om prostens sjukdom och förestående död flög då och då under talet en skickligt måttad, lång stråle af spott från karlens läppar utåt golfvet.

„Dumbommar!“ mumlade godsegaren för sig själf, när han i förbigående uppsnappade de förskräckta utrop och högljudda beskärnelser, som undföllu hvarje nykommen åhörare vid underrättelsen om olyckan i prästgården.

„Fårskallar! Få ni aldrig nog af prästregementet och förmynderskapet?“ upprepade han halfhögt, i det han stannade och hörde de berömmande och aktningsfulla ord, som en och annan af åhörarkretsen kring drängen hade i beredskap för prostens verksamhet i socknen.

„Kom!“ ropade han plötsligt till sina hundar och gick ut genom dörren, som han våldsamt öppnade och ännu våldsamare stängde med en häftig smäll.

„Ni tycka också mest om den som agar och styr och befaller er. Hvarför allt detta sker och hvarför ni inte själfva få råda öfver era handlingar, veta ni inte, lika litet som någon annan vet det. Men det veta ni, att det är mycket svårare att tänka och handla på egen risk och eget ansvar än att gå, dit man förs, och göra, hvad som befalls. Ni älska er öfverman, lyda honom blindt och slicka tacksamt hans händer. Med tron på auktoriteter och styresmän köper man ju sig själf fri från ansvaret . . .“

Under väntan på tåget, som skulle föra honom till hans präktiga jaktmarker invid en närliggande järnvägsstation, begynte den heta och hetsiga herrn gå af och an framför trappan, ömsom smekande sina hundar, ömsom agande dem.

I det han såg upp mot den höga, vackra, djupa hösthimmelen, där stjärnorna tändes och trädde fram en efter annan, så klara och dock så hemlighetsfulla, tänkte han på prosten, som under de senaste åren varit hans främsta politiska motståndare i socknen. Nu låg han där, en slagen och hjälplös man, som snart skulle vara ur räkningen. . . . Var det inte alltsammans bara en stor ironi? . . . Där brast en blodåder någonstädes i vårt hufvud och så voro vi . . . vänner och fiender . . . alla lika eländiga och hjälplösa kräk. . . . Hvertill nyttade alla våra ansträngningar och tjänade det öfver hufvud taget någonting till att söka förbättra människorna och världen? . . . Hade icke dumbommarna det i själfva verket allra bäst, de som ingenting hörde eller sågo? . . . Eller de lydige och underdånige, som bara gjorde det som blef dem befalldt . . . ?

* * *

I prästgården gick prostinnan oupphörligt och rastlöst ut och in i den stora, mörka, ödsliga salongen i öfre våningen, där hon genom fönstret kunde skåda långt utåt landsvägen. Lik ett silfverband låg vägen i det klara månskenet ända fram till den svarta, hemlighetsfulla skogsranden, som uddade ut sin öfre kant mot den djupblå aftonhimmelen, och hvarje kommande måste redan på långt håll skönjas som en svart fläck på det ljusa bandet.

Allt sedan hennes man i dag blef hemburen sanslös och döende, hade det gått rundt i den stackars prostinnans hufvud. Hon mäktade icke tänka en tanke till slut, hennes enda önskan och hopp var, att deras enda son, vicehäradshöfdingen, måtte hinna hem, medan fadern ännu fanns kvar i lifvet. Längre gick hennes tanke icke, men hon hade hakat sig fast vid denna föreställning, som om sonens hemkomst skulle medfört hjälp och räddning.

Hon är alldeles icke van att reda sig på egen hand och utföra något på egen risk och eget ansvar, ty mannen har varit den ordnande, bestämmande och styrande försynen och kraften i hemmet. Hon är visserligen en myndig och respektbjudande fru på kalas och fester i socknen och känd och berömd som en förträfflig, gästfri värdinna i sitt hus, men gäller det att ingripa och afgöra i något, som faller utom detta husliga område, står hon famlande och lamslagen af osäkerhet och rädsla för att icke göra mannen i lag.

Därför motser hon nu sonens hemkomst med en förhoppning, i hvilken bor en naiv tillit och förtröstan. Ty prostinnan har i alla sina dagar varit van vid att karlar ledt och styrt den henne omgifvande världen. Alldeles omedvetet hyser hon ringaktning och misstro till sitt eget köns förmåga i det afseendet, och det kunde icke falla henne in att söka hjälp eller råd af sina döttrar, eftersom

hon gentemot dem alltid ansett sig sitta inne med makten. I gengäld för denna sin maktställning har hon ju dock sökt på bästa vis fylla sina modersplikter och eger det trygga medvetandet, att hon hållit kännedomen om allt lågt och orent fjärran från de unga döttrarna. Med unga män var det ju en helt annan sak, hon hade tidigt förlorat allt inflytande öfver sonen och undergifvet funnit sig i detta förhållande samt tröstat sig med att sådan var världens vanliga gång.

Rastlös vandrar hon nu i den mörka salongen och skådar ut genom fönstret i väntan på budet, som skall återvända från stationen med telegramsvaret. Hon har kommit i ett sådant tillstånd af ängslan och öfverretning, att allt, till och med mannens lif, tyckes henne på något hemlighetsfullt vis beroende af sonens hemkomst.

Plötsligt ser hon något röra sig därute på den månljusa vägen. Men icke är det hästen, som ilar hem med det efter-

längtade budskapet. Det är en mörk punkt, som långsamt närmar sig och småningom antar formen af en människa.

Vid åsynen af denna mörka gestalt gripes hon af en häftig beklämning. Och oron stegras till ångest, ju närmare den kommande nalkas. Är det prostinnans uppjagade nerver, som vålla denna fruktan och ängslan, eller är det dunkla aningar ur vårt väsens okända grund, som varsla om sorg och olycka?

Nu har den mörka skepnaden hunnit fram till gårdsgrinden. Och prostinnans ångest och skräck har nått en sådan höjd, att hon måste ropa in sina döttrar.

Den höga, smärta, blonda älsklingsdottern, hon med den ömtåliga hälsan, det känsliga sinnelaget och den svärmiska lifsuppfattningen, hastar fram till modern. Men också den yngre dottern har hört ropet och skyndar tillstädes.

Hon är liten och mörklett till utseendet och präk och bestämd i hållning och uppträ-

dande. Mot sina föräldrars vilja har hon trotsat sig fram till studentexamen och sedan, också mot deras önskan, antagit en lärarinneplats och vistas därför bara ibland hemma på besök. I hennes lilla hufvud med det mörka, krusiga håret och det kloka ansiktsuttrycket trängas allsköns djärfva planer och märkvärdiga, själfrådiga tankar.

Mången gång, när hon tappert försvarat sina åsikter gentemot sin fars makt-språk, har hennes mor lagt märke till att hon i själfva verket var ofantligt lik fadern: samma starka, oböjliga vilja hos dem båda och samma lidelsefulla sträfvan att, kosta hvad det ville, föra sitt uppsåt igenom. Men det som kunde anses passande och till och med beundransvärdt hos mannen, fann prostinnan ofta mycket stötande och klandervärdt hos dottern.

„Se, se, därute!“ ropar prostinnan alldeles stel af skräck och fasa, i det hon pekar på den mörka gestalten vid trappan. „Se, icke är det någon vanlig människa,

hon därnere, det är olyckan själf . . . men ha vi icke redan måttet rågadt af sorg och jämmer i dag!“

Den äldre dottern lutar sitt blonda hufvud framåt för att mellan krukväxternas grönska på fönsterbrädet blicka ned på gården. Också hon, som är alldeles uppgifven och förbi af sorg och oro öfver fadern, finner den mörka skepnaden sällsam och hemsk att skåda.

Men den yngre systemen infaller med en pröfvande blick genom fönstret:

„Nå men, mamma, det är ju Backstugu-Lena, vet jag.“

Plötsligt uppstår hos henne en tanke, som hon griper i flykten.

„Lena var tillstädes i sakristian i dag, när far fick slag, hörde jag“, säger hon hastigt, „jag vill gå ned och be henne upp, kanske få vi af henne veta, huru därmed riktigt förhöll sig.“

Modern och systemen stå tysta och darrande af ångest: allt förefaller dem

hotande och fruktansvärdt denna olycksdag.

Den yngsta systemen går genom den långa raden af mörka rum och nedför öfre våningens trappor, medan hon tänker på att Backstugu-Lena är en ganska egenomlig person. Det är länge sedan hon sist träffade Lena, men känt henne har hon i alla sina dagar från sin tidigaste barn-dom. Oaktadt Lena hörde till de små och ringaktade här i världen, hade hon dock städse förstått taga sin personlighet i akt och sätta sig i respekt hos folk.

Bybarnen, som sprungo och lekte i skogsbackarna, vågade sig aldrig för nära Lenas stuga. Ty om deras lekar blefvo alltför stojande och högljudda, kunde det hända, att gumman kom ut, högrest och stor med käpp i handen. Och då var ingen rätt säker för ett rapp af käppen, som nådde sitt mål på alldeles otroliga afstånd. Icke ens de vildaste och sturskaste gossar riskerade att utsätta sig för detta

Lenas med glänsande skicklighet förda vapen.

Det följde något hemlighetsfullt och hemskt med den gamla kvinnan, sades det. Hon pratade och trätte icke som de andra käringarna, men när hon spände sina stora, svarta ögon i den som trampat ned hennes lilla persiljesäng eller ryckt upp rofvor i hennes rofland, kände sig brottslingen illa till mods och fruktade Lenas blickar långt mer än alla bannor.

Backstugu-Lena var både skydd och eftersökt. Mången ung jänta, som kvaldes af kärlekssorger, smög sig i kvällens tystnad och enslighet till Lenas boning, och torparhustrur, som grämde sig öfver att se kreaturen förgjorda af onda ögon och grannkvinnornas afund, togo ibland sin tillflykt till Lenas hemliga kunskaper. Och ehuru de blefvo mottagna både med spott och hån af den gamla, som bedyrade, att hon ingenting visste och förstod mer än alla andra, sågo dock vanligtvis de

besökande ganska belåtna ut, när de vände hem igen.

Det sades, att Lena hade zigenarblod i ådrorna. Hennes stora, svarta ögon och snabba, lifliga rörelser talade också för ryktets sanning, men ingen visste ändå bestämdt besked. Man visste bara, att Lena var änka efter en gammal man, som legat sjuk, eländig och hjälplös i många herrans år, medan Lena skötte och vårdade honom som ett litet barn. Människorna påstodo också, att hon och mannen icke varit riktigt vigda af präst, men människorna taga sig ju alltid mycken talan i andras sak, ehuru när det sedan gäller att stå till svars för det sagda, de vanligtvis plötsligt blifva alldeles okunniga.

Men yngsta prästgårdsfröken, som ville se och veta allt, var nyfiken och frågvis och sökte kunskap om allt märkvärdigt och ovanligt, brukade ibland hälsa på i Lenas stuga. Som barn smög hon sig dit utan lof, och när hennes hemliga

utflykter blefvo kända hemma i prästgården och hon strängt förbjöds sällskapa med Lena, hittade hon ändå alltid på utvägar att komma dit, ty just därför att hon kringgärdades af så många skyddande förbud, lärde hon sig göra mycket i smyg.

Bekantskapen med Lena hade hon att tacka för åtskillig lefnadsvishet och människokänedom, som sedan kom henne väl till pass, när hon drifvit igenom sin vilja att gå i skola i Helsingfors i stället för att läsa hemma för guvernanter, så som hennes systrar gjort. Nu när hon både tagit studentexamen och själf var lärarinna i en skola, uppställdes ju icke längre några hinder för bekantskapen med Lena, som äfven numera blifvit åldrad och grå. Och dessutom hade väl en stigande folkupplysning också länge sedan brutit udden af de rykten och hemlighetsfulla förmodanden, som den gamla kvinnan fordom varit omgifven af.

Medan prästgårdsfröken gick genom den långa filen af rum och nedför trapporna och tänkte på allt detta, undrade hon öfver hvad som fört Backstugu-Lena till prästgården, där hon aldrig varit en gärna sedd gäst. Men å andra sidan föreföll det henne, som skulle den gamla på något hemlighetsfullt sätt hört ihop och stått i något mystiskt samband med sorgen och olyckan i huset denna kvalfullt dystra kväll.

Den gamla kvinnan, som satt sig ned på farstutrappan, blef både häpen och förlägen, när hon såg prästgårdsfröken träda ut.

Hon var stadd på vandring hem, men hade tröttnat och trott sig kunna osedd vika in genom grinden för att hvila ett ögonblick på nedersta trappsteget, urskuldade hon sig. — För se, krafterna voro icke mera desamma som fordomdags, då några timmars vandring betydde rakt ingenting. Men glad blef hon ju att träffa unga

fröken, som hennes ögon icke skådat på mycket lång tid . . .

När fröken gick upp tillbaka, följde Backstugu-Lena efter. Det gick långsamt uppför trapporna, och mycken öfvertalning hade äfven fordrats för att få henne med.

När hon sedan stod borta vid dörren, tungt stödd mot sin käpp, tyst och orörlig, medan endast de brinnande ögonen i det gamla ansiktet tycktes lefva sitt lif för sig, kunde äfven yngsta fröken icke värja sig för känslan af att med henne något hemskt och ohyggligt trädt öfver husets tröskel. Ehuru tigande, stod den gamla där som en anklagerska . . . men mot hvem riktades anklagelsen . . . och för hvad?

Till och med prostinnans vanliga värdighet i hållning och tal, som i allmänhet brukade imponera på folk, gjorde sig alls icke gällande. Både hon och den äldsta dottern stirrade bleka och tigande på sin sällsamma gäst.

Slutligen tog dock prostinnan med darrande stämma till ordet. Hon hade hört, att Lena varit närvarande i dag i kyrkan, när prosten blef sjuk. Hur hade det egentligen gått till?

Den gamla kvinnan fäste en lång, egendomlig blick på de tre bleka, uppskrämda ansiktena, som ångestfullt stirrade emot henne. — „Å-nej“, svarade hon lågmäldt och undvikande, „inte var det något att tala om för prostinnan och fröknarna, inte.“

„Jo, jo, vi måste veta alltsammans, alltsammans“, utbrast yngsta fröken häftigt och otåligt.

„Jag hörde, att prosten blef sjuk och föll ned, medan han döpte ett barn“, tog prostinnan upp för att leda den gamla till saken. „Hvems barn var det?“

Aldrig hade yngsta fröken sett en sådan blixtnljunga ur Backstugu-Lenas svarta öga. För första gången kände hon sig rädd för den gamla. Kanske låg det

någon mening i hvad folket sade om Lenas „onda ögon“. Hon hörde den gamla kvinnan mumla något om fina damer, som en gång kunde få veta sanningen.

„Barnet var Tallmo-Britas“, svarade den tillfrågade kort.

„Ja, jag har hört sägas, att hon råkat i olycka“, anmärkte prostinnan till hälften strängt, till hälften medlidsamt. Emedan det icke var ett ämne, som hon gärna afhandlade i sina döttrars närvaro, ville hon så hastigt som möjligt skjuta det ifrån sig men var i alla fall nyfiken att höra, huru det kom sig, att Lena tagit hand om barnet.

„Den ena människan måste ju hjälpa den andra, och fattigt folk har ingenting annat att ge bort än en handräckning då och då“, svarade den gamla enkelt. „Eftersom Brita låg dåligt sjuk och barnet var så klent och svagt, att det kanske inte kunde hållas vid lif, tänkte vi, att det i alla fall blef bäst att döpa det. Därför tog jag

gossen i morse, hade Linduddsfiskaren att ro oss till kyrkan och fick honom sedan till det andra dopvittnet. Men just som vi kommo fram, hade pastorn blifvit bortkallad till en döende, och då lofvade prosten själf döpa barnet.“

„Ja, ja, prosten skydde aldrig möda och besvär för församlingens skull, det gjorde han sannerligen inte“, anmärkte prostinnan med rättmätig stolthet och en tung suck.

„Men innan prosten döpte, frågade han, som hvems barn det skulle skrivas upp i kyrkboken“, fortfor den gamla.

„Det fick skrivas som Britas son, svarade vi, men därmed lät prosten sig inte nöja, han fordrade att få veta faderns namn också. Men det fingo vi inte yppa; fadern var okänd och hade lofvat underhåll åt barnet, bara ifall hans namn aldrig nämndes, det hade han uttryckligen sagt.“

Då vardt prosten riktigt vred och talade, så som han brukade, om otukt och lättsinnigt lefverne och förehöll oss det orätta i att lasten sålunda undandoldes och förhelligades.“

„Ja“, afbröt prostinnan, „prosten har alltid varit sträng med sådana saker, och det får man också lof att säga, att under hans stränga uppsikt sederna i socknen blifvit mycket bättre . . . mycket renare än förr . . . och prosten är en rättvis man, som fördömer lättsinne både hos hög och låg.“

Återigen varsnade yngsta fröken den egendomliga blicken i den gamlas glödande ögon, och åter väcktes därvid hos henne tanken på en anklagelse . . . men mot hvem . . . och för hvad? Det var, som om någon stor orätt blifvit begången och bot därför måste krävas ut, ehuru det skulle hopa stor sorg och olycka öfver allas hufvud. Rysande såg hon på den gamla kvinnan, som fortsatte:

„Då vägrade prosten kort om godt att döpa barnet, ifall faderns namn icke nämndes, och när jag ingenting tordes säga, skickade han Lind hem tillbaka igen efter Tallmotorparen och hans hustru att stå till svars för dotterns gärningar.

Medan Lind var på den vägen, satt jag där ute i det välsignade vackra solskenet med det oskyldiga barnet, som sof helt snällt.

När Lind sedan kom tillbaka, talade prosten strängt med Tallmotorparen och hustrun och förehöll dem deras dotters lättsinne och synd och fordrade att få veta, hvem barnets fader var för att också näpsa honom. När unga människor gingo vilse i lifvet och gjorde det orätt och syndigt var, föll skulden också på föräldrarna, därför att de icke uppfostrat sina barn bättre, sade prosten.“

„Ja visst, ja“, nickade prostinnan instämmande, „prosten visste nog, hvad

han sade, i alla sina dar har han strängt hållit på det som varit rätt inför Gud och människor.“

Återigen blixtrade det till i den gamlas ögon, och yngsta fröken tänkte, att just så brukade Lena fordomdags se ut, när hon för barnet berättade sagorna om människornas dårskap och fåkunnighet.

„Å-å-ja“, svarade den gamla kvinnan långsamt, „men det kan också hända, att domen faller tillbaka på den som dömer.“

Aningen, händelsernas aflägsna eko, ljöd allt starkare och mera olycksbådande inom yngsta fröken, medan den gamla fortfor:

„När prosten sålunda bannade och hotade med att låta barnet blifva odöpt, ifall han inte fick veta faderns namn, måste den förskräckta torparen slutligen yppa hemligheten.“

„Nå, hvem var han?“ utbrast prostinnan, mot sin vilja intresserad af själfva händelsen.

Yngsta frökens ögon hängde ångestfullt vid den gamlas vissnade läppar, från hvilka orden föllo lågmälda men fruktansvärdt tydliga:

„Han var häradshöfdingen . . . prostens egen son. . . . Då segnade prostens likasom död till jorden . . . det finns en, som dömer oss alla lika.“ — — —

I detsamma höras tunga, snabba steg i rummet utanför. Dörren öppnas och drängen, som återvändt från stationen, träder in med mössan i handen.

Han hälsar från postfröken till prostinnan och upprepar långsamt och högtidligt telegramsvariet från Helsingfors, såsom fröken lärt honom: „häradshöfdingen har lofvat resa med nattåget och vara hemma tidigt i morgon bitti.“

När yngsta fröken förfärad blickar mot stället, där Backstugu-Lena stått, ser hon, att den gamla är försvunnen.

Hon vet icke, om den gamla har sagt det, eller om det är sina egna tankar, hon

hör; i hennes öron ljuda liksom med klockors klang öfver döda åter och återigen orden: „våra gärningar äro våra domare.“

I trappan höras ännu långsamma, stapplande steg, som småningom försvinna, men ingen rör sig för att kalla den gamla kvinnan tillbaka.

„CHOSSES MYSTÉRIEUSES“

„CHOSSES MYSTÉRIEUSES“

„Choses mystérieuses.“

Den korta vinterdagen var slut. Det hade knappast varit riktigt ljusst på hela dagen; nu hade skymningen fallit på; det var rakt omöjligt att se arbeta numera.

„Det är tid att sluta“, sade hon, som satt vid staffliet. Hon sköt med en suck undan lådan med pastellfärgerna, steg upp, rätade på sig och kisade med ögonen för att granska sitt arbete.

Den unga frun, som suttit modell borta i den antika länstolen, hvilken var en af den anspråkslösa ateljéns få dyrbarheter, reste sig långsamt och försiktigt. Hon höll i sina armar något tungt, mjukt och ljusst och gick på tåspetsarna fram till målarrinnan.

„Ser du, Emma“, hviskade hon.

Gossen hade somnat. Han, som på taflan blickade fram så hjärteglad med sina stora, ljusblå ögon uppspärrade af förvåning öfver den okända världen rundt omkring sig, hade nu krupit ihop på sin mors arm, borrarat ned sitt lilla hufvud så djupt som möjligt, fast besluten att icke mer låta narra sig att se upp, och hade somnat in med munnen halföppen och underläppen långt framskjuten.

De sågo på honom ett ögonblick småleende och tysta. Modern lade honom sedan varsamt ned på några schalar och filter i ett soffhörn. Så gick hon bort till fönstret, där målarinnan ordnade sina pastellkriter, och betraktade öfver hennes axel nyfiket arbetet på staffliet.

Taflan var endast börjad men likheten redan omisskännlig: det var just litens eget kysstäcka, lilla ansikte. Så likt, så likt . . . endast näsan borde varit annorlunda. Ja, kanske hade han verkligen en

uppnäsa, en vanlig barnnäsa, men hon tyckte i alla fall, att Emma gärna kunnat betona det litet mindre. Hon hade alltid hoppats, att gossen skulle få sin fars ståtliga, krökta näsa, det skulle blifva en godtgörelse för alla de lidanden, hon själf utstått för sin egen genomförargliga uppnäsa. Sedan gossen föddes, hade hon dagligen granskat hans näsa för att se, huru den småningom . . . naturligtvis alldeles småningom . . . skulle krökas och antaga den efterlängtade formen. Och nu hade Emma här på porträttet gjort den så lik hennes egen, som ett bär i skogen liknade det andra . . . det var riktigt förargligt.

Hon stod och funderade på, huru hon skulle komma fram med det så varsamt som möjligt men tillika så klokt, att hon kunde förmå Emma att ändra den. Ty Emma hade mycket bestämda åsikter. Hon var riktigt löjlig i sin naturdyrkan och använde alltid mycket starka uttryck. Hon brukade tala om „helgerån“, när man

bad henne ändra en prick af det, hon såg i naturen, eller om „synd mot den heliga ande“, ifall man sade, att naturen var ful.

„Är du nöjd med arbetet i dag, Emma?“ började hon, liksom ville hon försiktigt känna sig för. „Jag tycker det gått ett bra stycke framåt.“

Emma vände sig mot staffliet. „Hm . . . å ja . . . den där biten är inte så illa . . . men det här måste jag ändra, det är inte nog tecknadt här . . . och här.“

„Men tycker du inte, att gossens näsa är nästan för mycket uppnäsa, Emma, för mycket lik min? Han har snarare sin fars krökta . . . kunde du inte ändra, helt litet bara?“ — Den unga fruns röst fick ett smekande tonfall.

„Se så, äro vi där nu igen?“ skrattade målarinnan. „Vet du, hans näsa är verkligen så lik din, som det ena söta, rosenröda, lilla trynet liknar det andra.“

„Olyckligtvis“, suckade fru Sigrid, utan att likväl förmå tillbakahålla ett leende, „ty-

värr, men du kunde ju hjälpa upp det ett grand, helt litet bara.“ — Hon klappade väninnan öfvertalande på axeln.

„Äsch, det ni kalla hjälpa upp, det är i själfva verket bara att förstöra. Se nu, hvad är det som ger ditt ansikte karaktär? — Jo, just din näsa. Om du nu i stället hade en stel, rak, antik näsa midt i allt det hvita och röda, huru skulle den stå tillsammans med groparna i kinderna och ditt ljusa, fjunfina hår, om jag får fråga? Tycker du verkligen, att det långa, raka strecket skulle förbättra det hela?“

De skrattade båda.

„Nej du“, återtog målarinnan allt ifrigare, „naturen är vacker, just sådan den är. Det finns alltid sammanhang i naturen . . . om man så visst alltid kunde leta rätt på det“, tillade hon eftertänksamt.

Fru Sigrid vände sig bort med en suck. När Emma var i detta istadiga humör, tjänade det till intet att söka öfvertyga henne.

„Nej, se här har du något nytt“, ropade hon öfverraskad till, „när gjorde du det?“

„I går“, kom svaret från vrån, där målarinnan stod och tvättade pastellkritan af händerna.

Det var ett litet hufvud i profil, bara en hastigt utförd studie. Dragen voro i sig själfva ganska alldagliga, det var konstnärinnans uppfattning, som var fin och vacker. Profilen stod kraftigt och ändå mjukt mot fonden, luften liksom dallrade öfver detta hufvud, som var vekt, känsligt och drömmande, utan att vara sentimentalt.

„Det är vackert“, sade den unga frun med eftertryck.

„Ändå är ansiktet inte regelbundet vackert“, svarade konstnärinnan, i det hon kom fram till henne. — „Vår lärare i Paris brukade ofta säga: 'il y a des choses mystérieuses dans la nature!' Han kunde stanna alldeles hänryckt framför något ansikte, som andra människor funno helt

alldagligt, framför en skymt af ett landskap eller en bit 'död natur', som det kallas. För honom var intet betydelselöst, intet dödt, ty när han målade, förklarade han det så att han fick fram en ny sida, som andra icke lagt märke till.

Och dessutom lät han oss ana, att det icke var slut med hvad han sett, utan att naturen var outtömlig, att den egde hundra möjligheter, om man bara uppriktigt sökte.

Han hade också utbildat sin individuellt egendomliga teknik, men den skulle vi inte få efterapa, försökte vi det, blef han ond . . . ty det är inte i tekniken hemligheten ligger, fastän människorna tro så. Hufvudsaken är att få ut något af allt det underbara, naturen gömmer på . . . 'choses mystérieuses'. . . När man så griper något däraf, drar fram det, målar det så att ljuset skälfter däröfver . . . åh!"

Konstnärinnan vände sig mot fönstret, som släppte in den sista matta, grå, bortdöende dagern där utifrån. — „För, ser du, ljuset är ändå det bästa af allt här i världen“, tillade hon långsamt.

Hon talade mera till sig själf än till väninnan. Fru Sigrid var föga böjd att följa med hennes spekulationer öfver konst, dem hon sällan fann rätt klara. Ung, vacker och nygift, intresserade henne det handgripliga lifvet mycket mera.

„Emma, du är så egen af dig. När du talar så där, går en djup känsla genom allt hvad du säger, och i en del af dina arbeten stiger samma känsla fram. Men strax därefter rifver du som en riktig stickelbärsbuske, och så målar du något riktigt strykfullt liksom på trots, som om du skulle ångra det vackra, du gjort.“

„Hm . . .!“ målarinnan stod och gned sin palett, tills den blef alldeles blank.

„Har du aldrig varit kär, Emma, riktigt så kär att du trott, att himmel och

jord skulle förgås, ifall du ej finge honom?”

„Äsch!“ kom det föraktligt från målarrinnan, i det hon slog igen färgskrinslocket med en duktig smäll.

„Söta lilla Emma, du kunde säkert berätta något, om du blott ville“ — fru Sigrids röst fick ett smekande tonfall. — „Innan Artur och jag förlofvade oss, talade jag ju också om alltsammans för dig, därför att vi voro gamla, goda vänner“ — nu lät rösten förebrående. — „Vet du, det är så roligt att vara gift!“ kom det med ens som en jublande trumpetstöt efter ett ögonblicks tystnad.

„Nej, lämna nu dina otäcka färger, Emma, det är ju så mörkt, att du ändå ser ingenting. Kom du och sitt ned i soffan, så få vi oss en liten treflig pratstund i skymningen, tills gossen vaknar och vi gå hem.“

Hon tog väninnan smeksamt i armen för att draga henne ned i soffan.

„Stilla, Sigrid . . . rör dig inte ur en fläck!“ skrek målarinnan entusiastiskt. „Om du visste, huru vackert ditt hår nu i skymningen står mot allt grådasket rundt om, det är som en guldgloria så fint.“

Hon var med ens i stämning igen.

Det var nästan mörkt. Man såg endast en liten, lysande punkt, när målarinnan tändt sin cigarrett, såsom hon blifvit van i Paris ateljéer.

. „Kan du undra öfver att jag är sådan“, ljöd hennes röst från soffan, medan cigarretten glimmade till liksom efter ett djupare drag. — „Såsom jag blifvit uppfostrad. Min mor dog, när jag var två år gammal. Vår far tänkte bara på sina affärer, vi barn sågo sällan till honom utom vid måltiderna, då han nästan alltid satt tyst. Vår faster, som hade uppsikt öfver oss, var visst en mycket bra människa, men hon gick helt och hållet upp i det enda ordet: *plikt*. Hon var en stor, frisk människa utan nerver och utan

känslor. Hon talade sällan till oss, utom för att förmana oss eller förehålla oss våra plikter, och hade ett sätt att liksom hopa obehagliga plikter öfver sig själf och andra. Men man måste medge, att hon var strängt rättvis och själf lika samvetsgrant uppfyllde de så kallade plikterna, som hon fordrade, att vi skulle göra det. . . . Hvad min bror och jag hatade detta ord! Min bror kom emellertid snart hemifrån . . . och för öfrigt är det alltid lättare för en gosse att göra sig oberoende.

Jag hade redan tidigt klart för mig, att jag skulle bli målarinna. Men ritning hörde icke till de af faster fastställda plikterna, och därför fick jag inte befatta mig därmed, förr än jag slutat skolan. När våren kom med sina underfulla, ljusa kvällar, när jag såg en vacker aftonhimmel eller en skog i höstens brokiga prakt, då blef mitt hjärta så öfverfullt, att jag trodde det skulle sprängas. Jag måste måla det, jag såg, jag måste söka uttryck för det,

jag tänkte och kände, jag måste få meddela det till någon lefvande varelse. Jag var ibland så jublande glad . . . ibland så djupt sorgsen . . . för ingenting . . .

Och så jag längtade efter en enda, fattig smekning! . . . Jag kunde ibland nästan med en rysning känna, huru en mjuk hand varsamt strök öfver mitt hår, eller höra, huru en öm, kärleksfull röst fann ett smeknamn för mig. . . . Hvad jag ofta afundades någon, som fick en kyss . . . jag kunde få tårar i ögonen af att se det och måste vända mig bort!

Ty jag skämdes att visa mina känslor, jag hade blifvit van att alltid dölja dem. Därför dref jag gäck med det, jag i hemlighet så lidelsefullt åtrådde, blef satirisk och kritiskt mästrandande. . . . Jag tror, jag en tid hellre dött än förrådt mina verkliga känslor . . .

När jag slutat skolan, fick jag visa, att jag verkligen hade anlag för teckning, och när professorn berömde mitt arbete,

blef pappa stolt och lät mig teckna och måla, så mycket jag ville. Det var nästan med raseri jag värnade om mina konststudier så att icke faster också skulle draga dem in bland de förhatliga plikterna. . . . Jag tror att konsten blef för mig, hvad nöjen, hyllning, beundran, kärlek är för andra unga flickor. Jag lefde endast för den . . .

En sommar kom jag ut på studieresa med några kamrater. En sådan färd var för mig detsamma som en hittills okänd frihet, detsamma som att kasta alla de förhatliga plikterna af mig och börja ett nytt, härligt lif. Jag visste icke, att jag själf tog en del af de gamla bojorna med: hånet och den låtsade känslolösheten . . . jag visste det inte, förr än jag lärde känna honom.“

„Åh . . .!“ ljöd därborta i mörkret fru Sigrids röst.

“Kom nu inte och tro att du får höra någon kärlekshistoria med förlofning och

sådant där“, klippte målarinnans röst gäckande af.

Ett ögonblick var det tyst i den stora, mörka ateljén, och cigarretten hade slocknat.

„Ja, han . . .“ sade målarinnan slutligen halfhögt, liksom om hon på afstånd skådat någon, som hon väntat på.

„En afton kom han ned till stranden, när jag satt och stretade med att måla några klippor, sådana där glänsande, af vågorna blankslipade, röda, låga klippor, där strandtallarna med toppen krökt af sydvästen satt sig fast i rämnorna . . . du vet, sådana där skärgårdsklippor, som jag älskar.“ — Hennes röst blef åter fulltonig, hon var åter i stämning.

„Jag såg honom på långt håll, där han kom gående utmed stranden. Litet framåtlutad och spenslig, med tummarna instuckna i västens ärmhål, medan rocken fladdrade för vinden, liknade han på af-

stånd en stor fågel, och jag tecknade genast en karikatur af honom. När han kom fram, bad han om lof att se på min studie men tillade genast, att han icke mycket förstod sig på konst, ehuru han älskade naturen.

Jag fick veta, att han bodde i närheten hos en fiskare och skref på sin doktorsafhandling.

Sedan kom han ofta på kvällarna ned till stranden, vanligtvis vid den tiden, jag brukade sluta arbetet. . . . Vi följdes åt hem, eller också stannade vi ännu en stund kvar bland klipporna, som voro alldeles varma efter dagens sol. Rundt om oss låg hafvet så underbart tyst och stämningsfullt, och senare, när det led mot hösten, kunde vi se Hangö-fyr blänka och försvinna och åter blänka till med sitt strålande öga.

Aldrig har jag träffat på en uppriktigare människa, än han var. Mycket talade han ej, långa stunder kunde han sitta

tyst men det, han sade, var aldrig betydelselöst, aldrig banalt.

Först tyckte jag detta lugn var kälkborgerligt och slog omkring med de vildeste paradoxer för att synas originell. Jag hånade det enkelt rättframma och anspråkslösa och pockade för konstnären på undantagsrätt.

Då kunde han se på mig litet förvånad och säga: 'åh, det menar ni inte, fröken.'

Hans föräldrar hade bott i utlandet, där han äfven själf med dem tillbragt sin barndom. Genom vanan att umgås med främmande människor af olika slag hade han fått ett sätt att säga ut sin mening utan lidelse och utan att såra. Han gjorde det icke liksom de flesta här hemma, hvilka tro sig vara uppriktiga, blott ifall de säga något riktigt ohöfligt eller obehagligt.

För mig blef det något underbart att lära, att man icke behöfver dölja sina kän-

lor och skämmas för dem . . . att plikt är något, som man kan älska och glädja sig åt . . . att man får tala om det, som rör sig djupast inom en . . . och att det är det bästa af allt att finna ett uttryck och en form därför.

Naturligtvis stred jag emot, fastän jag inom mig var jublande glad . . . allt det gamla, som i många herrans år blifvit satt i mig och fått växa fritt, kunde ju icke ryckas upp med ens . . .

Och så jag målade den sommaren! Själf var jag förvånad och kamraterna häpnade. Det var, som om jag blifvit löst från någon trolldom. När jag på hösten kom åter till Helsingfors, tyckte min lärare, att där fanns så mycken talang i studie-lapparna, att pappa helt stolt och belåten öppnade på pungen. Så for jag till Paris“ . . .

„Nå . . . och han . . .?“ afbröt fru Sigrid efter ett ögonblick tystnaden. Stämman var icke nyfiken som förut, utan

dallrade af sympati. Orden liksom smögo sig in i tystnaden och skymningen. De kommo likt ett eko af bådas känslöstämning och målarinnan svarade, såsom om hon svarat på sina egna tankar.

„Han är död. . . . Han hade ibland talat om att han icke skulle lefva länge, men han sade det alltid lugnt och lidelsefritt, så jag aldrig trodde det betydde något utan bara var melankoli, och jag gjorde narr af honom och kallade honom pjåkig och rädd och barnslig . . .

När jag kom hem från Paris, var han dödssjuk. . . . Jag såg honom endast en gång sedan, han hade bedt, att jag skulle komma till honom. Då var han så blek och aftärd, riktigt genomskinlig. Han frågade om mina studier och om Paris, där han själf bott som barn, men det tycktes, som om allt detta jordiska redan varit långt aflägsnadt från honom, som om det fått vika för det stora okända, som nalkades . . .

När jag gick, böjde jag mig ned och kysste honom. Jag tror han förstod mig, han lät handen glida öfver mitt hår, så där mjukt och smekande, som jag alltid önskat att någon skulle göra . . . men nu kändes det svårt . . .

Det finns människor, som man aldrig kan tänka sig gamla, som säkert icke äro bestämda att lefva. Jag skulle icke kunnat tänka mig honom som ämbetsman eller familjefar med hela hopen hvardagsbekymmer . . .

Men när det bästa i min konst får bryta igenom, då har jag honom att tacka därför. Underbart huru en människa kan inverka på en annan, ifall hon är riktigt sann! . . . Det är andens hemlighet . . . 'choses mystérieuses' . . . hvarför lär man oss icke leta därefter såsom efter det väsentliga . . . hvarför . . . ?“

Ur mörkret därborta ljud med ens barnets genomträngande skrik.

De båda unga kvinnorna sprungo upp. Gossen hade vaknat och var rädd för mörkret och ensamheten. Han skrek högljudt pockande och lifskraftigt — och han fick genast svar.

PÅ GODT OCH ONDT

På godt och ondt.

„Och så glömmet Mina inte att ge in af dropparna åt lillan, ifall det behöfs . . . och Henrik får emservatten med mjölk, om hostan kommer igen . . . och Gretas pulver ligger på bordet i mitt rum, om magplågorna bli svåra. . . . Men först och sist kommer Mina ihåg att inte ett ögonblick lämna barnen ensamma . . . inte en minut, lägg det väl på minnet . . . för doktorn har sagt, att hostan kan bli farlig, ifall lillan får ligga och skrika länge och sparka täcket af och förkyla sig . . . kom ihåg det.“

Kommerserådinnan stod färdigklädd i sin eleganta festdräkt, det tjocka, dyrbara sidentyget föll i glänsande veck kring

hennes ståtliga, fylliga gestalt, och ur den böljande massan af siden och spetsar trängde fram en fin, sötaktig doft af hennes älsklingsparfym *Violette de Parme*.

Hon var mycket noggrann med sina föreskrifter och fordrade, att allt skulle till punkt och pricka efterleivas; det var ju både hennes rättighet och skyldighet som familjemoder att upprätthålla ordning och skick i hemmet. . . . Men så opålitliga som tjänarena voro nu för tiden, visste hon också att, så snart hon bara vände ryggen till, gick allt uppåt väggarna; deras högsta fröjd var naturligtvis att springa ut och lämna alltsammans, både barnen och hemmet, utan tillsyn vind för våg. Hvad betydde det för dem, om huset brann upp eller om barnen gjorde sig illa och blefvo krymplingar för lifstiden eller rent af satte lifvet till . . . hvad tänkte de därpå, bara de fingo roa sig!

Medan den ståtliga, myndiga frun gaf barnsköterskan alla dessa order och an-

visningar, hade hennes ansikte antagit ett uttryck af spändt afvaktande och oroligt lyssnande, som om hennes tankar samtidigt upptagits äfven af något annat än af de moderliga omsorgerna. Och när hon gick från den ena lilla bädden till den andra och med sin mjuka, hvita hand strök öfver de små, ljusa barnhufvudena på de hvita kuddarna, låg ett förströdt leende öfver hennes vackra, alltför fylliga ansikte med de strängt regelbundna dragen och det högmodiga uttrycket.

Nu trängde ljudet af en ringning på dörrklockan i tamburen fram till barnkammaren.

„Å . . . å . . . äntligen!“ — Ett segerfällt leende, följdt af en suck af lättnad, flög öfver de bågformigt böjda läpparna, i det de granna ögonen blixtrikt lyste till.

Den vackra frun böjde sig hastigt ned öfver den minsta lilla, som redan halfsof, och andades en lätt kyss på den höga, runda barnpannan. Till de båda

äldre barnen i sängarna kastade hon slängkyssar och passade på att ännu i största hast en gång förmana dem att vara snälla samt Mina att för allt i världen icke lämna dem ensamma. Sedan försvann hon med ett lätt frasande af de eleganta sidenkjolarna ut genom barnkammardörren.

Hon hade känt igen de fasta, snabba stegen, som hördes därute öfver salongsgolfvets glänsande parkett.

Stegen voro icke hennes mans. Hon visste, att han som vanligt satt på kontoret, där han, helt och hållet fördjupad i sitt arbete, skulle stanna kvar till långt fram på kvällen. Sedan skulle han förmodligen infinna sig till festen, korrekt klädd, stel och fåordig och så fort som möjligt söka sig in i rökrummet, där han skulle blifva sittande, med förtjusning lyssnande till de mer eller mindre kvicka infallen och de vågade historierna och flitigt fyllande och tömmande glaset framför sig, ända till dess hon sände bud

efter honom, emedan det var tid att gå hem.

Nej — stegen, som hördes i salongen, voro konsulns — en aflägsen släkting till hennes man.

Konsuln var den unga, vackra fruns artiga följeslagare och trogna riddare på soaréer, konserter och teatrar. Alltid syntes de tillsammans, det var redan en gifven sak, människorna hade vant sig därvid och det väckte mesta uppseendet, ifall någondera uppträdde ensam. Utan att ens vilja medgifva det för sig själf hade kommerserådinnan hela dagen varit mycket nervös af ovisshet och oro för att han möjligtvis icke skulle afhämta henne i kväll. Det hade i går kommit till en liten tvist dem emellan . . . han hade börjat blifva bekväm och fordrande, påstod hon. . . . Nå ja . . . bevars . . . hon kunde mycket väl gå upp ensam på soarén, hade hon sagt och sårad vändt honom ryggen, i det hon låtit honom gå utan ett

vänligt ord eller ett svar på hans afskeds-
hälsning.

Därför var det med en djup suck af
lättnad, hon hörde de välbekanta stegen.
Och när han stod på salongströskeln,
fångade hennes blick med hänryckning
de två djupröda rosorna, han bar i han-
den . . . försoningsoffret . . . inseglet och
bekräftelsen på hennes makt öfver ho-
nom.

Hon visste, att människorna talade om
deras förhållande . . . men det bekym-
rade henne föga . . . tvärtom fann hon
ett nöje i att utmana helsingforsopinio-
nen . . . och hon aktade sig ju för att
låta det gå utöfver en viss, gifven gräns.

Han hade stannat på tröskeln, och
hon skyndade honom till möte med ett
segersällt leende — en vacker kvinnas
medvetna, berusande fröjd öfver sin ung-
doms och skönhets maktfullkomlighet.

* * *

Skärmen öfver lampan i barnkammaren skuggade de tre små, eleganta, hvita sängarna och höljde dem i en mjuk, dämpad skymning.

Därinne var allt lugnt och stilla nu. Pratet, skrattet och skriket hade slutligen tystnat; alla otåliga önsknningar, befallningar, pockande fordringar och smeksamma öfvertalningar hade småningom upphört, liksom nyckfulla vindar sakta domna bort till kvällen, och de tre små barnhufvudena hade med sömntyngda ögon ändtligen lagt sig till ro på de hvita kudarna.

Mot ena väggen tecknade lampskenet i en jättesilhuett den svarta skuggan af en nedböjd kvinnogestalt vid bordet. Det var sköterskan Mina, som satt med bläck och papper framför sig och en penna inklämd mellan sina styfva, ovana fingrar. Ömsom läste hon ett tillskrynkladt bref, som låg framför henne och såg ut att vara läst och omläst otaliga gånger förut,

ömsom torkade hon sig öfver ögonen med afvigsidan af vänstra handen, så att ögonen blifvit alldeles röda och svullna.

Brefvet från Amerika hade i flere dagar gifvit henne mera att tänka på och grubbla öfver, än hon egentligen mäktade med. Det surrade rundt i hufvudet på henne af alla de märkvärdiga och stridiga tankar, brefvet ånyo väckte till lif hos henne, och tankarna blefvo slutligen liksom till en stor, trasslig härfva, som hon aldrig fick tid och ro till att riktigt reda ut. Ty när hon som bäst var i farten, kom alltid något annat emellan. Än var det en syssla eller ett ärende att uträtta, än något, som barnen skulle hafva. När Mina sedan ville taga vid igen med tankarna, där hon slutat, fann hon dem bara mera intrasslade och svårtydda än någonsin tillföre.

Men nu på kvällen i tystnaden och ensamheten, sedan barnen somnat och allt i huset blifvit stilla, hade hon äntligen

tänkt göra saken klar för sig och fatta sitt beslut.

Skulle hon resa? — såsom det stod i brefvet, där han bad henne komma och lofvade skicka biljetter öfver till henne och flickan.

När hon först fick brefvet, hade intet annat fallit henne in, än att strax rusta ut både sig och flickan till den långa färden och så snart som möjligt begifva sig af till det fjärran, okända landet långt borta i väster. Men sedan kom eftertanken och väckte tvifvel och ovisshet, såsom tanken alltid gör.

. . . Det var ju så länge sedan de två sett hvarandra, han och hon . . . hela tio år var det . . . flickan gick ju nu på det tionde . . .

Mina satt och stirrade styft framför sig.

Lifvet hade nog icke blifvit sådant, de trodde den gången, de voro unga, glada och obetänksamma. . . . Han hade tjänat

som dräng i granngården borta i hemsocknen och sedan rest af till Amerika. Det var aftaladt, att hon skulle följa efter . . . men det blef aldrig utaf. . . . Från hemmet i torpet hade hon gått till staden, först som amma, och sedan hade hon fått plats som barnsköterska . . . alla dessa tio år . . .

Hon visste, att åren tryckt prägeln af sin framfart på henne. De hade ristat fina linjer och rynkor kring ögonen och munnen, de hade blandat många gråa hårstrån med de mörkbruna och slagit ut en framtand.

Hon tänkte på honom, sådan han stod för henne, ung och käck, ståtlig och vacker, den tiden de kommo samman . . .

Nu kunde de gifta sig, om hon bara ville resa öfver till Amerika, skref han. Hon var den präktigaste och vackraste flicka, han någonsin känt, och henne hade han aldrig glömt, huru många vackra

ögonpar, han än skådat sedan den tiden — stod där i brefvet.

Ett ljusst leende flög öfver Minas ansikte, när hon läste de orden, men det försvann åter lika hastigt, som det kommit. Ty tviflet, som en gång fått insteg, lämnade henne ingen ro, det låg där och borrhade och gräfde, tills hon nästan kände sig sjuk. Ibland måste hon riktigt draga djupt efter andan lik en, som höll på att kväfvas.

Hon hade trott, att tankarna skulle klarna och ordna sig, när allt blifvit tyst och stilla kring henne, och hon väl fått skrifdonen på bordet framför sig. I synnerhet hyste hon en vidskepligt stark och fast tro på papperets och pennans ofelbara, hemlighetsfulla kraft att med ett slag bringa ordning och reda i de dunkla önskingarnas och de halfklara afsikternas splittring och förvirring. Men snart märkte hon, att oredan bara blef värre och tankarna ännu trassligare, när hon grep till

pennan, ty då gällde det ju icke blott att själf veta, hvad hon ville skrifva, utan ock att en annan skulle begripa och förstå, hvad hon önskade och ville göra.

Huru riktigt få fram på papperet, att hon egentligen ville resa till honom, men ändå icke kunde besluta sig för att göra det . . . att hon icke vågade . . . ja, att hon rent af icke tordes? . . . För om han icke kände igen henne, när hon kom, eller om han fann henne ful och gammal och sedan icke brydde sig om henne och icke blef glad att se henne, så skulle hon rakt icke stå ut därmed, det visste hon så säkert. . . . Dessutom var hon rädd för alla de främmande människorna och allt det okända och ovana därborta i det stora Amerika. . . . Men ifall hon nu skref detta, huru skulle han då begripa, att hon alltid tänkte på honom och höll af honom . . . och att det egentligen var just därför att hon höll af honom, hon icke ville resa dit?

Hon satt och vändades med pennan mellan sina styfva, ovana fingrar.

Nu hostade lillan.

Mina steg upp och tog droppflaska och sked.

Barnet skrek.

„Nå . . . nå, så . . . så, det går öfver, det går nog öfver, bara lillan får sina droppar“, tröstade Mina. „Inte gråta . . . inte gråta . . . då blir hostan bara värre . . . lillan är snäll . . . en snäll, snäll flicka!“ jollrade hon med barnet, i det hon försökte gifva in af dropparna.

Det var minsann icke lätt gjordt. Lillan stötte undan skeden gång på gång med sin lilla, feta, energiska hand, så att dropparna spilldes ut, men slutligen gick det i alla fall. Mellan två skrik sväljde barnet skedens bäska innehåll, tröstades med en klunk sockervatten och somnade in efter några små, korta snyftningar.

Men i stället började gossen hosta, och Mina måste värma mjölken till emser-

vattnet. Det varade en stund, innan allt blef gjordt, men slutligen somnade också han ånyo, och Mina fick återvända till sin skrifning.

Nu var hon alldeles förbryllad och bortkommen efter detta långa afbrott. Hvart hade orden, som hon skulle skriva ned, tagit vägen? Och huru få ordning och reda i tankarna igen? Alltsammans var liksom bortblåst och utplånadt.

Sedan kom hon att tänka på Sigrid, hennes egen lilla flicka, som hon fick träffa endast om söndagarna. . . . Huru dant skulle lifvet blifva för flickan där-borta i det fjärran, okända landet bland alla de främmande människorna? . . . Och skulle fadern vara snäll och hålla af henne? . . . Han hade visserligen lofvat skicka henne biljett till resan, men eljes ingenting skrivit om henne.

Sigrid var ett vackert, lifligt barn. Det var Minas högsta glädje och stolthet att låta henne gå välklädd som ett herr-

skapsbarn, så att hennes skönhet riktigt fick framträda och göra sig gällande. Hon gick redan i folkskolan och var alldeles obegripligt klok och förständig för sina år, det sade också lärarinnan, och dessutom fick hon de bästa betygen i sin klass. . . . När hon slutat skolan, skulle hon komma på handel och få lön . . . kläda sig nätt och fint och kallas fröken. . . . Och sedan . . . ja, hvem kunde veta, om icke lyckan sedan en vacker dag klappade också på liten Sigrids dörr . . . det såg man ju jämt och samt, att unga och nätta butikfröknar blefvo gifta med riktiga herrar och kommo in i fina och rika familjer . . .

Var icke kommerserådets egen bror gift med en, som stått i en bagarbod? Naturligtvis hade kommerserådinnan varit grufligt ond, när han gifte sig, och i långa tider icke ens sett åt svägerskan en gång. Men det fanns väl få så stolta och högmodiga fruar som kommerserådinnan. . . .

Och hurudan var hon väl själf! Lät hon icke konsuln jämt hänga henne i hälarna? . . . Hur det stod till mellan dem, kunde då hvar man se, som hade ögon i hufvudet och bara ville bruka dem . . . utom kommerserådet, som ingenting såg eller kanske ingenting ville se . . .

Öfver Minas ansikte flög ett hånfullt, skadegladdt löje. — Och så talade frun om folkets osedlighet och om tjänarena, som bara sprungo ut och roade sig och stannade borta om nätterna och . . .

Nej, men nu hade ju Mina alldeles kommit ifrån sin skrifning! — Hon grep hastigt tag i pennan, men släppte den genast igen, ty nu sparkade lillan täcket af sig.

Mina böjde sig ned öfver barnet och svepte täcket väl om det. — „Så . . . så . . . så . . . lillan var en snäll flicka och fick inte vakna . . . för då kom den stygga hostan igen . . . bara sofva . . . och drömma vackra, vackra drömmar igen!“

Mina älskade de småbarn, hon skötte, nära nog lika högt, som om de varit hennes egna. Medan de voro små, hade hon dem ju så godt som helt och hållet för sig själf; sedan växte de ifrån henne och glömde henne, när de blefvo stora. Men småbarnen höllo ofta mer af henne än af sin egen mor. — Detta var ersättning nog för alla Minas mödor, och därjämte hade hon en dunkel känsla af att det var likasom en hämnd på det samhälle, som tvungit henne att lämna sitt eget lilla barn i främmande händer. Hon skulle icke själf kunnat reda ut sina känslor i det afseendet, men i hennes glädje öfver småbarnens ynnest blandade sig en del skadeglädje också.

I det Mina böjde sig ned öfver lillans bädd, föll en tår på den fina, hvita kudden. En annan tår tryckte hon sönder i ögat, när hon åter satte sig vid bordet.

Nu grep hon hårdt i pennan, så att pek fingret stod upp hvasst och spetsigt,

och skref långsamt med tung och ovig hand, att när hon närmare tänkte på förslaget att komma till Amerika, kunde det ändå ingenting blifva af den färden. Hon ville icke vara en börda för honom, och hon kunde fortfarande liksom härtills sörja för sig och flickan, tills flickan blef så gammal, att hon i sin tur kunde försörja modern.

Sedan ville hon ännu hafva skrifvit, att det var för det hon höll af honom, hon icke kom. Men för denna sammansatta känsla kunde hon icke skriftligen finna uttryck. Därför slutade hon, i det hon fällde en stor plump på papperet, med att det i alla händelser var bäst, att hon stannade, där hon var, ty han skulle säkert funnit henne ful och gammal.

NÄR KON BLEF SJUK

(Också en sommarsaga.)

När kon blef sjuk.

Häradshöfdingens familj hade flyttat ut till villan i skärgården, där allt ändtligen var färdigt och ordnadt, så att man kunde taga emot en lång, lugn sommar i ro och stillhet efter vinterns alla uppslitande mödor. Villan hade blifvit putsad och målad samt fått en flaggstång på taket. Och den stora, nya, präktiga glasverandan, som länge varit påtänkt, hade omsider blifvit en verklighet och sträckte sig utmed västra gafveln så inbjudande, ja, nästan storartad.

Här satt frun hela dagen och sydde, läste eller hvilade sig. Det passade så förträffligt, att hon tillika kunde hålla öga på barnen utanför på gårdsplanen

liksom en öfvervakande försyn eller en auktoritet att vädja till, ifall uppbrusande sinnen och viljor kommo i alltför häftiga konflikter.

Sommarlifvet på en sådan veranda förverkligade härads höfdingskans ideal af en sommarvistelse på landet. Det var hvilande och lugnande för nerverna, som blifvit illa medfarna af allt arbete och jäktande vid vinterns många soaréer och lotterier, att sitta här dagen i ända. Hon hade här så mycken natur omkring sig, att hon med lugnt samvete kunde anse sig följa läkarens ordination att vistas ute i naturen, medan hon samtidigt njöt af civilisationens välsignelser i form af gungstol, soffa eller en bekväm hvilstol. Förut hade hon icke haft någon annan plats, när hon skulle sitta ute, än en mossbänk i en skogsbacke, och då var det bara ett jämt löpande ut och in för att hämta än en trådrulle, än ett band, än en bok, eller för att lämna ut något till middagen. Nu

fick hon däremot sitta i ro på sin veranda med allt, hvad hon behöfde, omkring sig, sitta där som alla goda gåfvors utdelarinna i närheten af alla skåp och lådor med nyckelknippan i säkerhet bredvid sig på bordet. -- — —

Men det gifves intet varaktigt i denna föränderliga värld: äfven detta lugna landtlif kunde icke undgå ödets växlingar. En dag, medan frun satt på sin fridlysta plats, kom flickan med den ledsamma underrättelsen, att kon var sjuk.

Flickan var ett stadsbarn, som aldrig förr skött, ja, knappt nog sett en ko på nära håll, ehuru hon med ungdomligt mod och obegränsad tro på sin egen förmåga denna sommar åtagit sig detta värf. Frun hade heller ingen erfarenhet, det var första året de höllo sig med ko härute. Förut hade de alltid köpt mjölk, men sedan hennes svärmor med en erfaren husmors auktoritet förklarar detta för höjden af misshushållning, ja, rent ut slöseri, hade

häradshöfdingskan beslutit skaffa sig en ko och triumferande visa den gamla hofrådinnan, att hushållsaktighet och omtanke icke voro så fullständigt försvunna ur världen, som den gamla frun ständigt påstod.

Kons ankomst hälsades med] förtjusning af barnen. Hon var ett fromt och beskedligt djur, som på kvällarna saktmodigt och undergifvet lät drifva in sig från beteshagen] af hela den skrikande, stojande barnskaran och som, trots de ovana greppen vid mjölkningen, fyllde stäfvan till bräddarna och lät sin rikedom's håfvor yttermera flöda öfver till både smörkärna och filbunkar. En maklös ko var det, hennes egarinna begynte nu förstå, hvarför mjölkhushållningen ansågs så lönande och blifvit en af landets hufvudnäringar. Och när kon stod tjudrad i trädgården under äppelträden, där gräset var så saftigt och högt, att det gick henne upp till knäna, medan solen

lyste på den glänsande huden med de sammetslena skiftningarna i blått, och barnen sprungo kring det präktiga djuret, tyckte sig häradshöfdingskan från verandan se en riktigt vacker tafla.

Att kon kunde blifva sjuk, var en omständighet, som ingen tagit med i räkningen, det hade helt enkelt icke fallit frun in, att något sådant kunde hända, och hon stod därför både häpen, förskräckt och rådlös inför denna ödets oförutsedda skickelse.

Hon skyndade med flickan ned i stallet, där patienten stod med hängande hufvud och matta blickar, medan den skönaste klöfver orörd doftade i båset framför. Att gifva en ko mat, att se henne äta och i ersättning taga mjölken och grädden, hade frun hittills trott vara den enkla grundvalen för en rationell boskapsskötsel. Men när nu med ens hela teorin vacklade, stod hon alldeles handfallen inför det stora okändas mystik.

Trädgårdsdrängen, som egde en viss praktisk landtlig erfarenhet, nämnde sjukdomen vid namn. När häradshöfdingskan sålunda åtminstone hade fått en benämning att hålla sig till, skyndade hon in för att i en läkarbok slå upp om bot för det onda. Men boken var skriven för människor, och ehuru fruns landsapotek var välförsedt med magdroppar för alla eventualiteter, tviflade hon dock på att dessa kunde användas för djur.

När patientens tillstånd emellertid stadigt förvärrades, föreslog tjänsteflickan att ro öfver viken för att fråga Lindgrenskan om råd.

Att en torparhustru, som var så okunnig, att hon knappt kunde läsa rent i bok och icke ens hade en aning om skrifkonstens hemligheter, skulle upphöjas till rang och värdighet af rådgifverska, eller att en bildad person öfver hufvud taget kunde lära något af en sådan stackare,

var också en ny erfarenhet för frun. Ingen må därför tro, att hon var likgiltig för folkupplysningens stora sak, tvärt om hade hon under åratal i hufvudstaden varit med om alla lotterier till folkbildningens främjande och en hel vinter i en syförening broderat en vacker fana med inskriften: „Ljus åt vårt folk“.

Men mellan henne och folket fanns så här i hvardagslag en omätlig klyfta. Egentligen kom hon i beröring med sina enkla grannar, endast när de stodo i hennes kök och bjödo ut sina landtmannaprodukter, och vid sådana tillfällen var det enligt hennes mening den bildades första skyldighet att se upp med betalningen och icke låta folket få för stora anspråk. Hennes lättrörda hjärta kände visserligen medlidande med dessa människor, hvilkas lif var så fattigt och sträfsamt, men hvarken hon eller någon annan kunde ju råda bot på den saken. När hon sedan vid höstflyttningen delade ut aflagda kläder,

som barnen icke mera kunde bära i staden, trodde hon sig hafva gjort allt, hvad man rimligtvis kunde begära af en tänkande, human person.

Emedan frun således alldeles icke visste, om en konsultation med Lindgrenskan kunde medföra några fördelar, tvekade hon först att följa flickans råd, men vid åsynen af patientens stadiga försämring gjorde tanken på all den förlust, kons död skulle medföra, henne så orolig, att hon slutligen samtyckte till förslaget.

Om en stund kom flickan roende tillbaka med beskedet, att Lindgrenskan, som låg i barnsäng, icke kunde infinna sig men i alla fall gifvit åtskilliga värdefulla anvisningar och sändt med en flaska hemgjord medicin.

Ingen förbättring hade emellertid inträdt följande dag. Söndagsmorgonen var solig, vacker och fridfull, men den stackars frun kunde alls icke komma i den vanliga hvilodagsstämningen. Eljes

brukade hon på söndagsförmiddagen, när den sena frukosten var äten och barnen blifvit putsade och högtidsklädda, lägga sig på sin chaiselongue med en bok i handen och så småningom, alldeles småningom under en känsla af ett högst angenämt välbefinnande slumra in, vaggad till ro af söndagsstillheten. Men i dag gjorde ängslan henne rastlös och nervös. Kons sjukdom hade uppjagat hennes fantasi, så att tankarna kommo och gingo med skräckfulla bilder.

Tänk om barnen blefvo sjuka! Hitills hade ju lyckligtvis allt gått väl, men hvem kunde svara för framtiden? Förr hade hon aldrig ens tänkt på att villan låg grufligt aflägsen, långt ute i skärgården, men nu räknade hon med förskräckelse ut, att det behöfdes minst en half dag för att få läkare hit, och under stark storm skulle det kanske bli rent af omöjligt att få läkaren ut. Huru ensam satt hon icke här, ifall någon

olycka hände! Annars fann hon ju alltid stöd hos sin man, men han kunde endast taga sig en månads sommarledighet . . . hela den öfriga tiden var hon i själfva verket fruktansvärdt ensam här ute.

Medan frun bittert kände hela tröstlösheten af sin öfvergifna belägenhet, syntes en gammal, liten kvinna med snabba steg komma in på gården.

Hon stannade ett ögonblick och såg sig nyfiket granskande omkring. De lifliga ögonen hade i ett nu tagit en öfverblick af det hela och upptäckt alla förändringar, som blifvit gjorda sedan ifjol. När hon i detsamma varnade frun på verandan, skyndade hon dit.

I dag blef det icke tid till det vanliga krusandet, ty hon hade af Lindgrenskan hört, att herrskapets ko var sjuk. Och det visste hon af egen erfarenhet, hvad en sådan olycka ville säga, därför kom hon med bot för sjukdomen. „Herre

gud, hvilken skada, om ett sådant präktigt djur skulle dö!“

Det var „hattmakerskan“, känd vida omkring för sin makalösa färdighet att lägga sina ord. Hon och mannen — som dock var skomakare till yrket — kallades efter stället, där de bodde. För många herrans år tillbaka hade en gång en hattmakare drunknat i viken utanför torpet, som efter denna minnesvärda händelse fick namnet „hattmakartorpet“ och sålunda för allan tid skaffade stugans innevånare äran och fördelen af en ärftlig titel.

Den gamla kvinnan var så fullständigt inne i situationen, beträffande kons sjukdom, och så genomträngd af deltagande, att frun erfor en känsla af lättnad och med en förhoppningsfull blick såg bort mot korgen, som hon bar på armen, och där förmodligen botemedlen funnos.

„Hattmakerskan“ hade tagit alltsammans med sig, det var det „rejälaste“. Namnen läste hon upp ur minnet,

ty skrifva kunde hon icke, ej heller läsa skrifvet, men det här stod allt liksom „ristadt i hågkomsten“, sade hon.

Den ena påsen och flaskan efter den andra kom i dagen . . . idel goda läkemedel. I det gumman radade fram dem på bordet, räknade hon upp innehållet: „korflake, sillake, sötblomster, rödmylla, muskotblomma och petroleum.“ Det säkraste läkemedlet, „drakblod“, det egde hon tyvärr icke . . . men de andra voro ju många sorter i stället.

På fruns tveksamma fråga, hvad det sistnämnda egentligen var för något, kom det korta svaret, att det var en ört från apoteket . . . men blef det icke bäst att genast gå till kon och börja kuren?

Vid åsynen af alla dessa märkvärdiga och okända läkemedel kände häradshöfdingskan det nyss uppstigande hoppet ånyo betydligt sjunka. Emellertid steg hon nedför trappan och ledsagade den gamla kvinnan till patienten, ty i nödens

stund tillgriper människan hvilken utväg som helst, och tjänsteflickan kom just med budet, att kon var sämre.

I det de gingo öfver den soliga, välvårdade gårdsplanen, sågo de en medelålders kvinna långsamt träda in genom grinden.

Det var fogdskan från arrendegården.

„Hon är kunnig på kräk“, upplyste „hattmakerskan“ genast.

„Herre gud, att kon var sjuk!“ Fogdskan hade hört det af Lindgrenskan och kom för att se, om hon kunde hjälpa. Med en erkänd auktoritets lugna säkerhet ordinerade hon genast: „saltsyra, salpeter, terpentin, rödmylla och ägg i ett glas brännvin med torra rönnblad som tilltugg.“

Alla gingo nu in i stallet, där kon stod med hängande hufvud och ett sjukt djurs hjälplösa, lidande uttryck i sina stora, runda ögon.

„Hattmakerskan“ skyndade genast att känna på öronen och hornen . . . voro de

kalla, hade djuret icke mera långt till döden.

Dessa hotande symptom hade lyckligtvis ännu icke inträdt, och hon ansåg därför rådligast att så fort som möjligt gripa verket an. Med trädgårdsdrängens hjälp lyckades hon äfven verkligen få kon att svälja några af de medförda läkemedlen.

Under det alla med spändt intresse iakttogo verkan af denna första grundliga intagning, steg en gammal kvinna haltande öfver tröskeln.

„Bevare oss, en sådan sorg herrskapet fått!“ . . . Lindgrenskan hade talat om, hur här stod till, därför måste „gammel-mor“ från norra torpet ut och se, om hon kunde hjälpa. SjälF hade hon litet svårt att gå, alltsedan hon för tio år tillbaka bröt sitt ben, som aldrig blifvit riktigt bra igen, fastän det till och med „lästes“ öfver det en gång. Emedan hon trodde, att hennes erfarenhet kunde gagna här,

hade hon vandrat hit, ehuru det allt gått långsamt och varit mödosamt för en sådan stackare som hon. . . . Om frun nu ville följa en gammal människas råd, skulle hon genast gifva kon: „korflake, persiljevatten, rödmylla i mjölk, linfrö, maltdricka och krut.“

Nu blef det att försöka på nytt. De mest förtroendeväckande af dessa läkemedel utvaldes, och trädgårdsdrängen tvingade åter med kraftig hand ned den nya satsen. En fast tro har en märkvärdig förmåga att öfverföras från en människa till en annan; frun begynte efter hand känna sig fullt öfvertygad om att ordinationerna måste följas, emedan i annat fall något rysligt, oundvikligt, oförutsedt skulle inträffa.

Under den tid, alla dessa försök togo i anspråk, talade allmogekvinnorna om sina erfarenheter angående sjukdomars botande. Dessa voro talrika och därjämte ofta i högsta grad öfverraskande. Kreaturssjukdomarna voro en verklig, påtaglig

olycka, som man af alla krafter måste bekämpa, i synnerhet med hänsyn till sjukdomens ursprungliga orsak. Ty det behöfdes ju bara, att ett par onda ögon såg på djuret, så kunde det vara förgjort.

Hvar och en kunde ju också på pennin beräkna, hvad förlusten af ett kreatur kostade. . . . I fall däremot en människa träffades af sjukdom, så var det Vår herres hand, som slog henne, och för hans aga måste svaga dödliga böja sig. Tog han bort någon, så visste han väl, hvad han gjorde, och barnen voro hos honom i bättre förvar än hos någon här på jorden.

Trots sin ängslan och oro kunde frun icke afhålla sig från att med den bildades öfverlägsenhet i smyg le åt ett eller annat af dessa öfverraskande tanke-språng och märkvärdiga erfarenhetsrön, som djärft trotsade alla af vetenskapen fastslagna sanningar. Men samtidigt kände

hon sig rörd af de enkla kvinnornas oskrymtade deltagande och deras bekymmer öfver den stora förlust, hon skulle lida genom kons död. Hon erfor liksom en dunkelt aggande känsla af skuld eller blygsel öfver att hon, under alla de somrar hon bott här ute, aldrig ens tänkt på att taga någon del i dessa människors dagliga sorger och fröjder. Och under påverkan af denna stämning skickade hon tjänarinnan upp till köket för att koka kaffe, ehuru hon själf redan länge sedan ätit frukost.

Patienten hade hela tiden stått fullkomligt oberörd af hvad som försiggått i dess närhet. Trots det lifliga meningsutbytet iakttogo emellertid kvinnorna kon med spänd uppmärksamhet, och „gammelmor“, som för det dåliga benets skull stödde sig mot en grep, runkade gång efter annan på hufvudet med ett uttryck, som vittnade om djup oro öfver huru allt detta skulle sluta.

Då gjorde kon plötsligt en rörelse med hufvudet, öppnade långsamt läpparna och drog till sig några strån af det doftande höet ur båset.

„Gud ske lof, hon äter!“ ljöd ett samstämmigt rop från de tre allmogekvinnorna. Och frun kände det, som om en stor börda plötsligt blifvit lyft af henne.

Nu var all fara förbi, matlusten bevisade, att sjukdomen var öfvervunnen, förklarade med en mun hela den medicinska fakulteten.

„Och nu ska man inte häfva i henne mera för denna gången utan låta tiden fullborda, hvad dropparna ha rannsakat“, ljöd „hattmakerskans“ orakelspråk med en uppmaning att lämna stället och låta konvalescenten njuta en välbehöflig hvila.

Medan de gingo öfver den vackra gårdsplanen, där alla de nya anläggningarna och blomsterrabatterna noga granskades och högeligen beundrades, genomkorsades fruns hufvud plötsligt af en tve-

kan, om kaffet denna gång borde serveras i köket, såsom hennes afsikt varit. Hon beslöt strax bjuda sina gäster upp på verandan och låta duka kaffebordet där.

Denna uppmärksamhet blef ock tillbörligen uppskattad af gästerna. Ännu långa tider efteråt talades på ön om häradshöfdingskans kaffebjudning den gången kon var sjuk. När kvinnorna sedan sade farväl med tack för välfägnaden, ville frun betala läkemedlen, som „hattmakerskan“ haft med sig.

Åh, beware oss väl, tyckte någon, att det kunde blifva tal om den saken? Hela vintern hade Fina, dotterdottern, gått med kjolen, som häradshöfdingskan gaf i fjol höstas . . . „nej, någon betalning kom aldrig i fråga“, sade gumman bestämdt. — — —

När häradshöfdingen kom ut till landet, berättade frun — med ett litet stänk af ironi nu, när¹ faran var öfver — om tilldragelsen och de tio olika slagen af botemedel, som blifvit använda.

Häradshöfdingen bara skrattade och påstod, att det var „en riktig bondtur,“ att kon blef frisk trots den kuren.

Men frun gick litet nervös af och an på verandan och utbrast plötsligt, som om hon varit rädd för att orden icke hade blifvit uttalade, ifall hon väntade längre:

„Tycker du inte, Viktor, att vi så här sommartid kunde göra något för folket?“

Häradshöfdingen, som stod och gjorde dragrefven i ordning, såg förvånad upp.

„Men kära du, jag har ju tecknat på så många listor till folkbildningens främjande, att vi rätt nu få börja gå med lista till förmån för oss själfva.“ — Orden åtföljdes dock af det glada, bullersamma skrattet, som fullkomligt vederlade dem och vittnade om, att häradshöfdingens plånbok väl kunde stå ut med sådana små åderlåtningar.

„Nej, nej . . . jag menar“, svarade frun, som hade svårt att finna ord, för hvad

hon kände i det här fallet, „jag menar något . . . något mera personligt.“

Men mannen, som nu hade fiskredskapen i ordning, tog henne muntert om lifvet och gaf henne en smällkyss med förklaringen, att det var den sortens personligheter, han för sin del mest tyckte om. Sedan hvisslade han belåten efter dränggossen, som skulle ro honom; när han hade sommarledighet, ville han hela dagen ligga på sjön i sin båt och fiska.

Men frun fortsatte tankfull att gå af och an på verandan.

LYCKA

Lycka.

Ingen kunde tro det, emedan det icke syntes, men ofta äro just de förborgade krafterna de starkaste.

Det förhöll sig verkligen så: Mari var den drifvande kraften i prästgården, ett af dessa hvardagslivets starka ehuru osynliga hjul, som aldrig få stanna, emedan hela maskineriet då plötsligt stannar med detsamma.

Prosten var gammal och hade aldrig befattat sig med landtbruket, prostinnan var numera sjuklig och endast upptagen af sin svaghet och skröplighet, de äldsta af deras barn voro gifta, och de öfriga studerade i Helsingfors, både söner och döttrar.

Familjen hörde till de gamla, lärda präst- och professorssläkterna, hos hvilka de bokliga traditionerna ännu höllos i ära, brukade prosten säga med berättigad stolt-
het om än under ackompanjemang af en lätt suck, när tiden för honom änyo var inne att på postkontoret aflämna ett af de sedvanliga rekommenderade brefven till hans många manliga och kvinnliga studerande i Helsingfors.

Mari hade växt upp i prästgården. Under ett nödår var hon kommen dit med de bleka, uthungrade skaror, som likt flockar af mörka, vilsna fåglar från höga nordnorden drogo mot sydligare trakter för att söka bröd och arbete. Skälfvande af hunger, köld och sjukdom hade hennes föräldrar dignat ned, när de stego öfver prästgårdens tröskel, och stodo aldrig mera upp igen. Men barnet stannade kvar i prästgården. Hvert skulle hon också tagit vägen, hon var ju hemlös öfverallt!

Först fick hon blifva hönspiga, men svingade sig sedan hastigt upp genom graderna. Det heta österbottniska blodet sjöd i hennes ådror. Fram ville hon, fram måste hon!

Under uppväxtåren hölls hon egentligen som ett besynnerligt mellanting. Till de vuxna räknades hon icke, ehuru hon tidigt fick utföra en vuxens arbete — de af prostens barn, som voro jämnåriga med henne, gjorde just ingenting hela den långa sommarferien i hemmet på landet. — Men till barnen fick Mari heller icke räkna sig. Om hon någon gång gaf sig till att springa och leka med de andra barnen och lät förleda sig att med ungdomligt ohejdad lefnadslust och otygladt frihetsbegär i leken pröfva sina unga, smidiga lemmars styrka eller sin unga stämmas klara, starka klang, lät prostinnans stränga tillrättavisning sällan länge vänta på sig: „Mari, 'gamla människan', hade väl annat att göra, än löpa kring backarna

som en barnunge!“ — Och så spändes den unga, eldiga fålen åter i redet för att tämjäs och gå passgången mellan de otaliga dagliga hushållsgöromålen.

Mångahanda saker lärde hon sig. Det hon lärde, stod icke i böcker — bokkunskapen var ju för prostens barn — och mycket aktades heller icke hennes insikter, att döma af lönen för arbetet. Men om Mari någon gång fick en frivecka och reste bort på besök, var det rent af märkvärdigt, huru alla sysslorna i prästgården blefvo eftersatta. Den sjukliga och klena prostinnan dignade under hushållsbördan. Prosten själf gick omkring och knotade öfver allt både inom och utom hus, och hans lynnes åskmoln kunde till och med urladda sig i förutsägelsen, att allt skulle „gå åt fanders“, van som han var att utstaka människors vägar både i detta och det tillkommande lifvet.

Men när Mari vände tillbaka, försvunno plötsligt mödorna och sorgen, lik-

som dimman i ett ögonblick skingras, när den friska morgonvinden blåser upp och håller storstädning med naturens osunda dunster. I prästgården gick „allt åter af sig själf“, hette det; ingen tänkte på, huru det blef gjordt, emedan allt var, som det naturligtvis borde vara.

Under detta rastlösa arbete hade den forna hönspigan, som varit ett litet, tunnt barn, blekt af nödårens svält och umberanden, vuxit upp till en lång och smärt, kraftig och rödkindad flicka med ett blondt hår, som lyste och krusade sig, trots kamningen med vatten och trots alla protesterna af de slätkammade andligt sinnade i socknen, för hvilka prästgårds-Maris hår var en styggelse och „en af satans onda funder till att vända ögonen på manfolk.“

Snabbt fick Mari sitt arbete ur händerna, men välgjordt blef det i alla fall, och om allt både inom och utom hus kunde hon gifva bästa beskedet. Rädsla

kände hon icke till, och krafter hade hon att, om så fordrades, tygla en vild häst eller en lång, het sommardag utföra en drängs arbete på åkern. Sådant gjorde ju många kvinnor i Österbotten. Aldrig räknade hon på sina steg eller lade märke till, att för henne otroligt många af dygnets timmar i prästgården förvandlades till arbetsdag. Hon kände sig så ung och sund, och all denna hälsa och ungdom fyllde henne med jublande lefnadsfröjd och mod.

Främmande, som kommo på besök och stannade någon tid i prästgården, tyckte väl ibland, att Mari tog sig alltför mycket att säga i husets angelägenheter, och att hon icke var så ödmjuk och stillsam, som det anstod en tjänare. Österbottniskan satt i henne och stack fram, mer än lofligt och passande var, hette det.

Denna upplysta allmänna opinion tycktes dock utöfva föga inflytande på Mari. Lika snabb och hurtig som vid arbetet

syntes hon ock vid lek och nöjen. Hon kunde hålla ut i dansen hela den långa, ljusa midsommarnatten eller vid skördetiden sluta den tunga arbetsdagen med dans i logen utan en tanke på den tidiga morgonens sysslor. Hon kunde utan att blifva yr eller rädd sitta på gungan, när drängen slog den omkring, det ena hvarfvet efter det andra. Och i sommarkvällen ljöd hennes sång långt ut öfver vikens vatten, när hon stod vid stranden och väntade på fiskaren, som skulle aflämnat tiondet af fångsten i prästgården.

Att en sådan flicka som Mari drog flere än en karls blickar till sig, var en själffallen sak. Det sades till och med, att en och annan gårdsbondes son gick i friarärenden till prästgårds-Mari. Men friarne vände åter samma väg, de kommit, utan att någon af dem fick sin önskan uppfylld.

Då hände det en dag, att den raska, vackra flickan fäste sig vid en liten, obe-

tydlig karl. Ingen kände honom egentligen. Han var icke hemma där på orten utan en utsocknesbo någonstädes långt ifrån och hade slagit sig ned i byn som handtverkare.

Till gestalt och utseende liknade han en pojke med stillsamt sätt, tafatta åtbörder och trög uppsyn. Men när det heta sinnet rann på honom, förvandlades han och blef liksom vild och galen. Han hade då vanligtvis druckit, och då hölls handen aldrig långt från knifven. Sin långa, hvassa slidknif förde han med makalös skicklighet, vare sig det gällde att använda den som vapen i striden eller som verktyg i arbetet; ty han var snickare till yrket, och när han satte sig ned att sira sina arbeten med sniderier och konstfärdigt skurna figurer, hade man aldrig i socknen sett någon så flink och säker på handen, som han var. Det skrin, han förärade Mari som fästmansgåfva, fanns icke maken till; det väckte förvåning och beundran till och

med hos hufvudstadsgästerna i prästgården.

Själftva karlen var emellertid en slarf och en håglös lätting, som hvarken förstod att ordna sitt arbete eller göra de beställningar, han fick, färdiga i rättan tid. Det var icke mycket bevändt med honom, lydde det allmänna omdömet.

Ingen kunde begripa och förstå, att Maris val fallit på en sådan fästman. Hon fick svälja mången spefull anspelning och hålla till godo med både skämt och smälek af de andra flickorna i byn samt med en och annan ringaktande anmärkning af någon försmädd friare, som icke underlät att yttra sin tanke i frågan. Till och med prosten själf fann sig såsom församlingens herde föranlåten att säga Mari ett varnande allvarsord om mänsklig dårskap och kortsynthet och om de jordiska förhållandenas vansklighet.

Till allt detta tal svarade Mari ingenting. Hvad hon tänkte, visste heller ingen,

men något rufvade hon öfver, det märktes granneligen däraf, att hennes kind blef mindre röd, hennes skratt mindre käckt och hennes sång mindre munter än förr. Ibland kunde det till och med hända, att hon midt under arbetet lät sina flitiga händer overksamma sjunka ned i skötet, liksom ville hon skaffa sig tid och ro att tänka sina tankar till slut.

En dag stod hon plötsligt inne på kontoret hos prosten och sade, att hon måste lämna tjänsten, emedan hon beslutit resa till Amerika . . . Janne skulle med . . . först ämnade de taga tjänst båda två . . . sedan, när de lagt ihop litet pengar och blifvit litet hemmastadda i det främmande landet, skulle de gifta sig och få ett eget hem.

Hon sade alltsammans entonigt i ett enda andedrag, såsom fruktade hon att glömma något eller komma af sig, ifall orden icke fort blefvo uttalade, endast det sista om „ett eget hem“ ljöd med sällsam

klang lik helgsmålsklockans ton, när högtiden ringes in.

I allmänhet ansågs det icke för någon lätt sak att tala med prosten. De flesta af hans församlingsbor stodo framför denna myndiga kyrkans tjänare med en viss skräck och bäfvan, ty ifall han var af annan tanke eller ifall han ogillade, hvad som sades, kunde han ställa sig alldeles ovetande, låtsade icke förstå det sagda, vred och vände orden och frågade och sporde, till dess han fick fram något helt annat, än den olyckliga talaren ursprungligen menat. Och när han sålunda fått den intrasslade frågan i sin hand, begynte han reda ut den, ordade vidt och bredt och ledde förhandlingarna så, att hans åsikt vanligtvis blef den segrande, van som han var att både vid lif och död hålla ledningen i sin hand.

Det hände icke ofta, att prosten blef bragt ur fattningen, men Maris meddelande kom så oväntadt och öfverraskande,

att han i första ögonblicket icke svarade ett ord. Under ett långt lif hade han dock fått sina principer så stadgade och välordnade, att han äfven nu snart fick fatt i åsikten om emigrationen. Och så gick det lös.

Emigrationen var den stora fienden — landets, folkets och prostens gemensamma ovän, som med alla till buds stående medel borde bekämpas. Prosten hade under åratal icke nöjt sig med att blott inom sin församling med all kraft föra det vältaliga ordets flammande svärd mot denna fara, utan hade ock som en andens stridsman med pennan skrivit långa tidningsartiklar, där han med talrika exempel ur det israelitiska folkets historia visat, hvad trældom i främmande land ville säga.

Därför var han också genast redo att i bjärta färger utmåla för Mari alla besvärligheter, mödor, faror och vådor, som utvandringen medförde. Människan borde

stanna hemma på den af Gud anvisade platsen i lifvet, vare sig denna var hög eller låg, bemärkt eller ringa, endast där slog hon rot och hade sitt säkra fäste, endast sålunda kunde hon blifva verkligt lycklig. . . . Dessutom togo de flesta grundligt miste, när de trodde, att hvar och en strax fick en god plats med stor aflöning i Amerika . . . tvärför om blefvo umbäranden och lidanden nog de flestas sorgliga lott. . . . Och hvad Mari beträffade, så hade hon ju här sin säkra utkomst i ett godt hem . . .

Prosten talade sig både andfådd och varm, där han satt tillbakalutad i sin bekväma stol och i långa, sugande drag njöt röken ur sin pipa, såsom han brukade, när han kände sig djupt öfvertygad om sanningen af sina ord.

Efter den bekräftelse af sina åsikters riktighet, han vunnit genom anföranden ur den heliga skrift, drog han ännu fram flere varnande världsliga exempel ur tid-

ningarna om olyckliga emigranternas motgångar och vedermödor i Amerika. . . . Å nej, Mari gjorde nog klokast i att stanna hemma. Ville Janne nödvändigt fara, så kunde hon i Guds namn låta honom resa ensam. . . . Hade Mari det inte bra här? . . . Hade hon inte i åratal här egt ett hem?

Prosten sög en lång rök ur pipan och beredde sig att återtaga sin tidningsläsning med det behagliga medvetandet, att han fyllt en patriotisk plikt på samma gång, han hindrat en rask och duktig flicka att begå en stor dumhet. Då därtill kom, att han afstyrt en på allt vis kännbar förlust för sitt eget hem, hade han ju verkligen skäl att vara belåten.

Mari hade hela tiden stått tyst, med andäktigt hopknäppta händer, så som hon brukade lyssna till prostens ord i kyrkan. Emedan hon icke var van att arbeta lika snabbt med tanken som med armarna, neg hon och svarade, att prostens säkerligen alltid hade rätt, och att också hon

hört, huru svårt och mödosamt det blef för mången att taga sig fram i Amerika.

Men strax därpå berättade hon, som om saken rört något helt annat, att Janne hade en bror, som lefvat länge i Amerika, där han stod sig bra. Han hade lofvat skaffa henne och Janne goda platser och också redan köpt och skickat dem biljetter till öfverresan. . . . För se . . . Janne, han måste bort härifrån. Det var alldeles nödvändigt, att han kom bort . . . här hemma blef det aldrig något af honom, här narrade kamraterna honom bara att dricka och slåss. . . . Men en, som var så skicklig i sitt yrke som Janne, han kunde få arbete öfver allt, för sådant folk gick det som en dans att komma på grön kvist i Amerika, hade brodern skrivit . . . och tjänarinnor, som kunde något, fingo höga löner, skref brodern också . . . och sedan skulle hon och Janne reda sig ett eget hem.

Medan flickan talade, såg hon ned på sina kraftiga, arbetsvana händer. Skänkte

icke dessa händer henne hemortsrätt öfverallt? — Hon stod där ung och stark, viss om att hålla lyckan i sin egen hand, och orden „ett eget hem“ ljödo åter från hennes läppar med egendomligt fulltonig klang.

Prosten vardt så öfverraskad af denna dådkraftiga beslutsamhet och i synnerhet af det oåterkalleliga faktum, att biljetterna redan blifvit köpta, att han glömde både pipa och tidning. Mari blef i onåd „på egen begäran entledigad ur tjänsten,“ stod där i orlofssedeln.

Oaktadt den gamle herrn lättade sitt hjärta genom att för familjen i högsta grad ogillande omtala „det galna tilltaget“, var han vid dåligt lynne flere dagar efteråt. Ty Maris onda föredöme skulle naturligtvis utöfva ett ytterst fördärfligt inflytande på hela socknens reslystna ungdom. Prosten förutsåg med ovilja och förskräckelse, huru den utvandrarlust, han lyckats kväsa och hålla i styr, ånyo

skulle flamma upp i socknen. Till stärfjande af detta onda blef följande söndags predikan ett dundrande anatema öfver de oförnöjda, som fara efter världslig vinning och egodelar, dem rost och mal förtära, och texten anknöt sig osökt till emigrationen.

Efter denna predikan och allt som däri sades från predikstolen i kyrkan, borde Mari naturligtvis känt sig öfvergifven af Gud och människor. Hela söndagen gick hon också omkring i prästgården med rödgråtna ögon. Men trots tårarna och det nedböjda hufvudet hade förkrosselsen nog icke fått riktig makt öfver henne och vändt hennes unga sinne till underkastelse och lydnad.

Ehuru hon synbart bemödade sig att den dagen utföra sina sysslor ännu bättre och noggrannare än vanligt, låg där likvisst i alla hennes snabba rörelser något af flyttfåglarnas oro och fart, när de ordna sig till sin längtans långa färd och lyfta vingen till flykt mot det fjärran landet,

där lyckan väntar dem och de få reda sitt bo efter mödorna och kampen.

* * *

En månad därefter var Mari färdig att gifva sig af. Hon hade rest in till staden och gått ombord på den stora emigrantångaren, som låg och flåsade ut sin tjocka, svarta rök liksom för att samla luft i sina jättelungor för den långa färden.

„En ståtlig och vacker flicka, hon därborta på mellandäcket . . . ser du!“ anmärkte den ena af två unga män, som promenerade på kajen bland den myllrande människomassan, synbarligen utan annat mål än att skåda emigranternas affärd.

„Nej minsann, är det inte Mari, som tjänat hos min farbror, prosten!“ utbrast den andra ungherrn. „Jag har sett henne under mina tillfälliga sommarbesök i prästgården. En vacker och präktig flicka! Jaså, nu är också hon på väg.“

„En förbannelse, hela denna emigration!“ for den första ut. „En åderlåt-

ning, under hvilken landet kommer att förblöda, och som ingenting tycks kunna hejda! När de bästa och kraftigaste gifva sig af, hvilka bli då kvar?“

„Jo, vi sitta här“, inföll den andra spefullt, „du och jag och många andra med vår så kallade högre bildning, medan de där, som föda sig med sina två kraftiga armar, taga sig fram hvar som helst. Ser du flickan där, hennes resa är nog ett helt äfventyr. Den rödmålade kistan, hon sitter på, innehåller allt, hvad hon eger af denna världens goda. . . . Och ser du mannen där invid relingen, uppsnyggad, ordentlig och fundersam med händerna i byxfickorna. Det är fästmannen, en talang, som kommit på afvägar här hemma, men otvifvelaktigt ett konstnärssämne . . . du skulle bara se, huru skickligt han snider och skär i trä. . . . När han i Amerika får ge sig den store läromästaren arbetet i våld, kommer han kanske på sin rätta plats.

Ser du det ljusa, förväntansfulla uttrycket i flickans vackra ansikte . . . ser du raskheten i åtbörder och den käcka hållningen. Kan du tvifla på, att hon skall eröfra lyckan? . . . Och är det icke redan lycka i och för sig att fatta ett raskt beslut och taga framtiden i sin egen hand? . . . Den fjärran, okända kust, mot hvilken hon styr sin färd, är det utlofvade landet, som nog hägrar för hvarje människa åtminstone någon flyktig sekund af hennes lif!“ tillade han med en liten suck.

„Poet!“ svarade ogillande han, som först talat. „Det landet återfinner du aldrig på någon karta. Och färden dit slutar nog för de flesta med att de liksom dumbommarna få lägga sig ned och krypa framåt på händer och fötter.“

„Men bara det att fatta ett raskt beslut och kunna föra det igenom . . .!“ upprepade den andra och såg drömmande utåt det glittrande, blå hafvet.

HEMLIGHETEN

Hemligheten.

I verkstaden satt den gamle guldsmeden med sin ståtliga gammalmansprofil nedböjd öfver arbetet, medan hans långa, vackra, hvita skägg böljade fram öfver bröstet, precis som man brukar föreställa sig en medeltidsmästare i forna tider vid sitt arbetsbord. Verkstaden låg innanför butiken, så han bara behöfde skjuta sina glasögon upp mot pannan och kasta en lång, pröfvande blick dit ut, ifall han hörde butikklockans försynta ringning gifva tillkänna, att någon kom in.

Han var en tusenkonstnär, den gamle guldsmeden: afbrutna käppar och paraplykryckor, söndrade solfjädrar, glasögonsbågar och kikare, som blifvit sneda och

skefva, gammalt silfver, som fått bucklor och stötar, och otaliga andra förolyckade föremål kunde han limma ihop och laga och ställa till rätta igen såsom ingen annan. Hans skicklighet var en ren välgärning för alla stadsborna, ty den lilla staden kunde icke föda nymodiga specialister på olika yrkesområden, och därför var den mångkunniga, talangfulla guldsmeden en mästare, som togs i anspråk för allt och af alla. Allt sönderbrutet och omaka blef „precis liksom nytt igen“, när den gamle herrn fick det om hand och lofvade se till, „hvad som stod att göra med den saken.“

En äkta konstnärsnatur var han. När arbetet lyckades, hörde man honom sakta hvissla af belåtenhet. Men aldrig fann han sitt arbete tillräckligt godt och fulländadt och hade därför svårt att lämna det ifrån sig: den konstnärliga ansvarskänslan fordrade alltjämt mer och pockade ständigt på större fulländning, och han

var djupt öfvertygad om, att verket kunde utföras långt bättre, än han mäktade göra.

Därför samlade han heller inga rikedomar trots all sin flit och konstfärdighet. Mycket lönande och inbringande var det ju icke att, såsom han gjorde, hjälpa alla människor. — Hvem har någonsin i världen sett, att sådant inbringar pengar?

Världskloka och omtänksamma vänner hade tidigare öfvertalat honom att flytta till en stor stad, där han kunde slå mynt af sin konst. Men han stannade trofast kvar i den lilla staden, där han var född, blott där fick han ro att arbeta, öfverallt annorstädes i världen skulle han ju varit en främling med hjärtat hopsnörddt af hemlängtan. — Och pengar! Hvad brydde han sig om pengar! Han egde ju inga barn, som kunde taga dem i arf, när han en gång lade sitt åldriga hufvud ned till den eviga hvilans ro. Han var nöjd, ifall hans konst försåg honom med det lilla, han behöfde att lefva af.

— Och när har man för öfrigt sett, att litet mer eller mindre pengar kunnat gifva vederlag för verklig konst?

Den gamle mannen därinne i verkstaden hade hvisslat länge och belåtet, när han blef afbruten af butikklockans ringning.

Vid disken stod en ung bonde och såg sig nyfiken omkring.

Om där fanns silfverfingerborgar?

„Fingerborgar? . . . Ja visst . . . huru många som helst“, svarade den gamle herrn, „och det sådana, som äro riktigt vackra till på köpet.“

Fingerborgarna togos fram, vändes åt alla håll och synades och profvades. De profvades på karlens lillfinger . . . ty då blefve just fingerborgren lagom stor åt henne, som skulle hafva den, sade han med låg, hemlighetsfull röst.

När valet ändtligen fallit på den blankaste af dem alla, stod han och höll den i handen med ett uttryck, som om

det skänkt honom en alldeles utsökt njutning bara att se och hålla i det glänsande, lilla föremålet.

„Nå, där skall väl graveras något på fingerborgen också?“ frågade den gamle herrn. „Inskriften följer med för samma betalning“, upplyste han välvilligt.

Den unge mannen såg belåten upp. Hela hans ansikte drog sig till ett enda bredt löje vid denna hugnesamma och glada underrättelse.

„Jaså“, sade han, „det var väl det.“

Sedan blickade han åter ned på den blanka fingerborgen med lika förälskade ögonkast, som om han haft henne, gåfvan var ämnad till, inför sina ögon.

„Hvad ska' vi nu skriva på den?“ frågade den gamle herrn, som begynte blifva litet otålig och längtade tillbaka till arbetet, hvilket blifvit afbrutet i ett synnerligen olämpligt ögonblick.

„Ja—a“, svarade mannen begrundande och kliade sig tveksam bakom örat,

„om . . . om . . . nej“, afbröt han sig plötsligt, som om han fått en riktigt lysande ingifvelse, „där ska' stå: från mig till dig, . . . det ska' där stå.“

„Från mig till dig“, upprepade han förnöjd, i det ögonen drogo ihop sig till små springor, som nästan kröpo in i hufvudet på honom, och munnen log sitt bredaste löje med två hvita, lysande tandrader.

„Hva' . . . hvasa?“ sporde den gamle herrn förbluffad. En sådan inskrift hade han ännu aldrig graverat. — „Hvilket namn skall jag skriva på fingerborgen? Man brukar gravera in ett namn“, under visade han.

„Namnet . . . hennes namn? Nej, se det är just hemligheten“, afbröt karlen hastigt med en min och uppsyn, som visade hans fasta beslut att obrottsligen tåga och på inga villkor låta öfverlista sig. — „Men för öfrigt“, tillade han, „kan det göra just detsamma med inskriften, för jag ger ju i alla fall själf fram gåfvan!“

Han skyndade att knyta in fingerborgen i snibben af sin blårutiga näsduk, lade fort fram pengarna på disken och hastade bort.

När den gamle herrn leende såg efter honom nedåt gatan, syntes det ännu på hållningen och gången, huru nöjd mannen var, öfver att han kunnat bevara just den hemligheten, som människorna alltid voro så grufligt färdiga att med godo eller ondo locka fram ur en stackars karl.

EN SVART BANDROSETT

En svart bandrosett.

Hvar helst din väg i världen går,
Din rot är där din vagga står.

Z. Topelius.

Ett århundrade hade den gamla damen nästan genomlevvat: med seklet föddes hon, och när dess sista år gick in, lefde hon ännu. Ibland trodde hon, att Vår herre glömt henne kvar här nere på jorden, och hördes någon gång klaga däröfver, när årens mängd kändes som en alltför tung och tryckande börda. Men öfver hufvud taget hade hon alltid mera gladt sig åt lifvets fröjder än lidit af dess sorger och växlande skiften.

Lifvet hade också farit mildt och skonsamt fram med henne, liksom en god

moder hade det ledt sitt barn vid handen förbi de stora olyckorna: aldrig hade hon under sin krafts dagar behöft sarga sin fot blodig på dess svåraste och villsamaste vägar, aldrig hade hon våndats och ängslats under dess hårdaste grepp, aldrig hade hon trött och bedröfvad intill döden genomlevvat sorgens nattsvartaste stunder.

Dock hade hon som barn sett hårda tider.

Hon var född på Sveaborg under det svenska väldet och måste, när kriget 1808 bröt ut, tillsammans med mor och systiar draga bort från fädernehem och fädernesland. Den glömde hon nog aldrig, den skräckfulla färden, som under växlande öden och äfventyr ombord på en vedskuta, styrdes öfver Finska vikens och Östersjöns oroliga böljor västerut.

Men minnena från den tiden buros sedan fram genom åren af barndomens käcka friskhet i uppfattningen och blefvo småningom riktiga pärlor i samlingen af

de berättelser från svunna dagar, som nya generationers ungdom aldrig tröttade att höra den gamla damen förtälja.

I det nya hemlandet togo släkt och vänner kärleksfullt och gästfritt emot henne. Hon var ung och glad; de allvars-tunga barndomsintrycken plånades snart ut af ungdomsårens fröjd. Hon såg framåt mot lifvet med ungdomens ljusaste förhoppningar . . . hon älskade och blef älskad tillbaka . . . hon byggde sitt eget bo.

Så förgick hennes lif under växlande skiften i glädjens solsken eller bekymrens skugga. Men alltid fingo hennes ögon skåda mera af ljuset än af mörkret. Stora tilldragelser, märkvärdiga händelser rymde hennes lefnad icke, den var lik en lugn, klar, lagom varm dag, då endast ibland några lätta sommarmoln en stund skymde för solen men snart åter drogo förbi utan att lämna spår efter sig.

Till sitt forna fädernesland kom hon aldrig mer tillbaka. Medan barnen växte

upp kring henne, var hon ju bunden af så många band, att hon aldrig fick mod och styrka att slita sig lös „för sitt eget nöjes skull“, som hon sade. Sedan blef tanken på att resa öfver till Finland henne småningom alltmera främmande. Därborta egde hon icke några nära fränder kvar, och de forna barndomsvännerna och lek-kamraterna hade hon så småningom förlorat ur sikte. Som en främling skulle hon ju vandrat omkring i de nejder, där fordom hennes hem stått . . . nej, hon kände föga håg eller lust för ett sådant besök.

När hon stod på lifvets middagshöjd, omstrålad af lyckan och glädjen, var hon också tagen till fånga af sällskapslifvets tusen små, oafvisliga förpliktelser och fordringar, som blefvo allt talrikare och mera tyranniska, ju högre upp hennes man steg mot samhällets höjder. Den, som ser för sig världslifvets skimrande regnbåge, ger sig sällan tid till att skåda tillbaka, att tänka, minnas och öfverväga.

Och när lifvets färger småningom började blekna bort, när dagen skymde och det begynte lida mot kvällen, satt den gamla damen i sin stora stol lugn och trygg bland barn och barnbarn. I fall hon då ännu någon gång började tala om en resa öfver till Finland, ordade alla de andra bara om en sådan resas farlighet och besvär. Barnens och barnbarnens land var ju blifvet hennes eget, det var den fläck af jorden, vid hvilken alla hennes förhoppningar voro knutna, det var den lugna hamn, där hennes lefnadsfarkost låg förankrad. Är det icke just sådant lugn, sådan ro och säkerhet, vi ha rätt att fordra af fäderneslandet?

Ibland hände det dock, att bud om förunderliga ting, som timade i hennes forna hemland, nådde fram till den gamla.

Hon läste om, huru kraftfullt arbete förde landet framåt, huru där ljusnade kring mo och sjö, huru tusen förhopp-

ningar gjorde lifvet där rikt, om det än tedde sig fattigt för den, som såg det utifrån. Hon gladde sig åt allt detta, såsom ett barn gläder sig åt vackra sagor, och städse lefde hos henne kvar en förunderligt seg, stark tro på det landets framtid.

Det var „den finska envisheten“, sade barn och barnbarn leende. — Och den gamla damen nickade med hufvudet till bekräftelse, att hon höll fast vid sin åsikt.

Småningom nådde henne det yttre lifvets röster endast såsom ett aflägsset eko, medan hon satt i sin stora stol, fin, sirlig och gammaldags förbindlig i tal och sätt. Men då stego ur lifsskymningens blånande skuggor minnena från forna tider allt tydligare fram. För det unga släktet, som samlades kring henne, blef mormors land, farmors land, sagolandet, om hvilket tusen märkvärdiga saker funnos att förtälja. De unga sågo visserligen ock landets namn på en karta, men ingen

af dem uppsökte det och lärde i verkligheten känna det, ty unga sinnen och unga tankar fylldes af mycket annat, och lyckans och framgångens stigar ledde icke till det landet. — — —

Allt efter som åren framskredo, blef det tystare och tystare kring den gamla på den höga ålderdomens ensliga slätt, där alla vägar tyckas leda tillbaka och ingen enda mera framåt. Hennes barn, hennes ungdomsvänner och hennes trotjänare voro alla döda.

Väl kommo barnbarnen och deras barn och hälsade på med många kärleksfulla ord och små, hänsynsfullt vänliga omsorger, men den tid, som trädde in med dem, var en ny tid, en okänd tid.

De funno alltid den gamla damen på hennes vanliga plats vid fönstret i rummet, där luften hade en svag doft af de torkade rosenbladen i den stora, kinesiska vasen. De voro vana att se hennes fina, fårade ansikte infattadt i den prydliga,

hvita mössan och höra det sakta frasan-
det af sidenklädningen vid hvarje rörelse,
hon gjorde.

Men trots ömheten, trots de kärleks-
fulla, små omsorgerna glider det unga släk-
tet dock småningom allt längre från det
gamla. Ungdomen älskar att gå sina
egna stigar — eller åtminstone tro sig
göra det, äfven om dessa slutligen mynna
ut i mycket gamla och banade vägar. —
Den gamla damen visste, att de unga
funno hennes tankar och åsikter grufligt
föråldrade, och hon å sin sida fann ung-
domen grufligt förståndsklok, sådan den
alls icke varit i forna dagar.

Slutligen tycktes för den höga ålderns
och den tilltagande döfhetens skull till
och med de gamla minnena blekna bort,
liksom matta höstblommor slutligen för-
lora doft och färg. — — —

Då hände det en dag och ett år, när
seklet nalkades sitt slut, att från Finland
kom ett budskap, som slog samtiden med

häpnad och hos dess bästa andar väckte vrede och sorg.

Dagen efter det nyheten genom tidningspressen flugit öfver land och riken, gick den gamlas sonson, kanslirådet, upp till henne.

Gamla frun hade tillbragt en mycket orolig natt, hon hade icke sofvit, men ändå varit tidigare än vanligt uppe och färdigklädd, sade tjänarinnan, som öppnade dörren.

När kanslirådet steg in, fann han sin farmor sirlig och prydlig som vanligt sittande i sin stol. Men där var något främmande och ovanligt i hennes utseende och dräkt, han fick icke riktigt klart för sig, hvad det var, ty den gamla begynte genast tala om Finland.

Sedan hon i går aftse hört den sorgliga nyheten, hade hon på hela natten icke fått en blund i sina ögon. Hela hennes långa lifs lugna, ostörda lycka var förgäten i denna stund. Hon tyckte sig åter vara i sitt gamla barndomshem på

Sveaborg, där det fria, mäktiga hafvet sjungit sin sång för henne — lifvets första sång, som aldrig af någon mänsklig varelse helt förgätes.

Hon mindes ängslan och oron, när kriget först bröt ut . . . hon mindes den sorgliga skilsmässan från fader och bröder . . . hon mindes den hemska, stormfyllda färden öfver hafvet . . . sedan mindes hon moderns och de äldre systrarnas förkrossande sorg, när budskapet kom, att Sveaborg fallit. . . . I går hade hon känt på samma vis, känt detsamma om igen . . . var det icke, som om Sveaborg fallit för andra gången?

„Ser du“, sade hon allvarligt och förde långsamt handen upp till sin hvita mössa, i hvilken en svart bandrosett blifvit fästad, „ser du, det här bandet bär jag för Finlands skull . . . det betyder att mitt land har sorg.“

Sonsonen såg spörjande och undrande på den gamla.

Hvilken sällsam, obetvinglig makt, tänkte han, är icke denna känsla, som ännu i hundraåringens hjärta förmår tända offerlågans heliga eld och låta den flamma upp liksom hos de varmaste och eldigaste af de unga med den enda önskan att få gifva fäderneslandet något, fastän hennes gåfva icke kunnat blifva annat än — en liten svart bandrosett.

II AFDELNINGEN:

HÄGRINGAR VID HELSINGFORS' HORISONT

Det händer ibland i Helsingfors, att man får skåda hägringars luftiga bilder borta vid synranden långt ute i hafvet. Öar och länder simma i ett element, som hvarken är haf eller himmel, och på ställen, där ingen någonsin skådat dem förr, och där de heller aldrig senare skola återfinnas.

I denna skenverklighet kunna inga namn nämnas, inga tal utmärka afstånden och inga mätningar och lodningar angifva längden eller djupet.

Men trötta vid hvardagslivets ständigt enahanda gråhet, stå människorna på bergets krön och fröjda sig åt åsynen af de växlande luftbilderna. Och somliga finnas, som för en stund erfara större nöje af denna verklighetens fantastiska lek än af att skåda föremålen, sådana de dagligen och stundligen te sig för ögonen.

Dröm.

„Af samma tyg, som drömmar
göras af,
vi äro gjorda“ — — —
Shakspeare.

I.

Det var en gång en ung konstnär. Han gaf sig i lära hos mästare i utlandet och studerade flitigt både det lefvande lifvet och det, som forna tiders konst lämnat nutiden bäst i arf. När han tröttnade på de stora städernas jäktande oro, flydde han ut till landsbygden, där hans målaröga fägnades af att skåda folkets dans i byarna på söndagskvällarna eller af form- och färgprakten i stilla, dunkla kyrkor

och ensliga, svala klostergångar, som alltid erbjödo otaliga ämnen både för hans hand och tanke. Och när han vämjdes vid människornas äflan och dårskap och ville bort både från deras verk och deras närhet, då steg han upp på de snöskimrande bergens toppar, där allt lif tystnade utom det, han själf förde med sig dit.

Af all konst, han såg, älskade han mest verken, som de gamla medeltidsmästarne utfört till sin Guds ära: Det var de sirade portalerna med märkvärdiga gestalter, smakfullt formade ut af stenen; det var det rika löfverket, som kransade kapitälerna och höljde stenyterna i fagraste skrud af kvistar, blad, knoppar och blommor; det var pelarstammarna, som slog sina luftiga bågar samman till höga, genljudande hvalf; det var fönstren med färger, som skimrade och glödde i solens ljus; det var tornen och spirorna, som krönta med korsblomman sträfvade upp mot himmelens sky.

Hvarje sten bar vittne om, att de gamla mästarne arbetat med tro och hängifvenhet, såsom deras hjärtan bjudit dem. Hela människan hade de tagit med i arbetet. Deras muntraste infall tittade såsom skalkar och gäckar fram ur de fagraste blommornas kalkar, och till och med sina stygga tankar och onda lidelser hade de huggit ut ur stenen i form af troll och andra djäfvulka figurer. Men när det stygga fick smälta samman med den öfriga härligheten, hände det märkvärdiga, att också det bidrog till prydnaden; det skedde därför, att de gamla mästarne gåfvo ut hela människan på godt och ondt till skaparens ära.

Medan den unge konstnären iakttog och begrundade allt detta och mycket annat förunderligt i människonaturen och konsten, samlade han portföljen full af teckningar, hufvudet fullt af sjudande, jäsande tankar och sinnet fullt af himmelsstormande förhoppningar.

Hans afsikt var icke att göra om, hvad de gamla mästarne fordom gjort — de hvilkas namn gått förlorade för eftervärlden, medan deras verk lefvat genom århundradena. — Nej, det han drömde om, var att i likhet med dem söka det hemliga sambandet mellan lifvet och konsten och finna uttryck därför i en skönhet, som kunde smälta samman allt, hvad ett människohjärta rymde af godt och ondt.

Sin konst älskade han öfver allt annat i världen, ty bara genom den kunde han ju lefva fullt och helt. Och innerst i hjärtat hoppades han alltid att få utföra sitt lifs stora verk i det lilla, fattiga landet uppe, i norden, där han var född.

Sedan han lefvat länge och väl bland främlingar, började han längta hem. En dag, när hans längtan var vorden riktigt stor, öfvergaf han söderns ljus och härlighet och styrde färden mot norr.

Men han hade varit så länge borta, att han glömt, huru lifvet egentligen lefdes

där hemma. Ty längtan förändrar och förskönar allt, och det längtande hjärtat utmålar allting fagrare för sig, än det i verkligheten är.

Han hade drömt om att genast få sätta handen till verket, han hade trott, att människorna hänförda skulle lyssna till hans planer och glödande af ifver skynda fram och för honom lätta arbetets möda.

Innan han reste bort, således innan han ännu kunnat utföra något, hade de hyllat honom och kallat honom en blifvande ledare och höfding. Men när han kom för att ställa sig på sin post, tycktes där icke finnas någon plats för honom, och ingen begrep, hvad han egentligen ville.

Hans hemstad var en ung, ny stad. Den egde inga minnen med hållpunkter för utvecklingen och fäste för tänkesätt och handlingar. Tvärtom var allting där splitternytt, och endast det

nyaste kunde hafva utsikt att vinna framgång och erkännande. Institutioner och förhållanden tillätos sällan blifva mer än högst tio år gamla, då de måste slås ned, jämnas med jorden eller ryckas upp med rötterna. Då detta i allmänhet skedde ungefär hvart femte år, fick ingenting tid att slå rot och växa sig stort. Detta utrotande kallades framåtskridande.

Innevånarne, som af en nådig försyn blifvit utrustade med rika anlag för just detta slags framåtskridande, lefde i hänsynslösa fejder med hvarandra. Och emedan de anfallande och nedrifvande öfver hufvud taget prisades vida högre än de, som långsamt och ihärdigt byggde upp, voro, som man väl kan förstå, den unge konstnärens utsikter i sanning icke mycket ljusa.

Han gick till tals med stadens äldste och dem, som sutto inne med makten, men de bara runkade på sina visa hufvud och stirrade förvånade på honom:

Hvad var meningen? . . . hvad ville han? . . . han talade om att med konstens tillhjälp bygga upp samhället i skönhet och sanning . . . ville han bygga? . . . nå, det behöfdes sannerligen icke . . . !

Man hade just genomgått ett stort nybyggnadsskede. Stora, nya stenhus hade rest sig på de gamla trähusens plats, och ortens småstadsfysionomi var på väg att få storstadsprägel.

Det märkvärdigaste i de nya husen voro de präktiga trappuppgångarna, precis som om husen egentligen blifvit uppförda för trappornas skull. Den unge konstnären slöt däraf, att människorna i allmänhet här vistades mycket i trapporna. Och i denna sin åsikt styrktes han yttermera genom iakttagandet af vissa seder och bruk. Han såg t. ex. att för dem, som ville nå maktens och samhällets höjder, vägen ledde genom många höga herrars trappor. Ja, bruket att flitigt nöta de maktegandes trappor tycktes honom rent af ha fått en

religiös helgd — måhända därigenom att den första arkitektoniska trappan i staden varit en monumental kyrktrappa.

Den unge konstnären, som kommit hem så käck i hågen, kände modet sjunka, när alla hans vackra planer möttes af det öfverlägsna inkastet: är det nytt och modernt, det där?

Nytt! Ack nej! Det han kom med, var i själfva verket lika gammalt som människorna själfva. Ty hade det icke sin rot genom århundradena djupt nere i människonaturens doldaste gömslen? Hörde det icke hemma i det urgamla landet, där längtan i oändlighet slog sina vida, luftiga hvalfbågar högt öfver hvardagslifvets äflan och stängsel, och där löfverk med knoppar och blommor aldrig upphörde att söka sig fram mot ljuset för att täcka hvar kal fläck med lif och skönhet, om än det ibland kunde hända, att ur den fagrade blomkalken stack fram ett klumpigt skråpuksansikte eller ett elakt lurande troll?

Förgäfves grubblade den unge konstnären, huru han för människorna skulle klargöra, att konsten var en hjärtats sak, som ingenting hade att skaffa med modet för dagen. Huru lära dem, att de icke skulle låta sig dåras af skenet, utan genom konsten söka sig ned till de hemliga, rika källsprång, ur hvilka lifvet kvälde fram? Huru göra det begripligt för dem, att det icke gällde att förvåna eller förbluffa världen, utan att skapa starka och fria personligheter, talande hjärtats förlösande ord för de många, som suckade under dagens tunga och hetta?

Under ideligt grubbel öfver allt detta vardt den unge konstnären mörk i hågen; han hvarken åt eller sof, utan irrade rastlös omkring natt och dag.

Så hade året dragit sig fram till nyårstiden.

Nyårskvällen sökte den unge konstnären icke liksom andra upp sina vänner och

fränder för att i deras sällskap fira årets sista timmar med mat och dryck. I stället dref han, såsom hans vana här hemma blifvit, ensam omkring med sina tankar. I det döende årets sista stunder tyckte han sig höra ett försvinnande genljud af all den sorg, den ånger, de förhoppningar, den längtan, den tro och den kärlek, människohjärtat rymde, medan liksom i en jätteskugga mot lifvets horisont mänsklighetens oändliga tåg drog honom förbi — hvadan och hvarthän? —

Kring honom blefvo gator och torg och hvardagslivets vägar allt tommare och tystare i nattens timmar.

Då varnade han plötsligt tinnarna af en jättebyggnad teckna sig mot den mörka natthimmeln. Sin vana trogen att skåda, där andra sågo förbi, och höra, där andra slogo döförat till, skyndade han dit.

Var det sina drömmars slott, han skådade, var det framtidens tempel, där lifvets

fest firades i skönhet och glädje? Så trodde han först, men när han kom fram, fann han, att han misstagit sig.

Ty i stället för den högtidliga stillhet och upphöjda ro, som borde råda i hans skönhetsskimrande framtidsbyggnad, hördes härifrån ett oupphörligt larm och dån med rop af röster och slammer af maskiner.

Också ljuset, som lyste genom fönstren, var ojämnt och växlande: ibland starkt och klart liksom skenet af gaslågor eller elektriska glödlampor, ibland fladdrande som irrblossen på heden eller flammande som blodröda brandfacklor.

Den unge konstnären hörde icke till den sortens folk, som lät sig nöja med att blifva stående utanför. Han ville prompt in.

Men dörren var stängd. Medan han villrådig stod där, såg han en gestalt komma uppför trappan. Och när dörren öppnades för denne, slank konstnären med in.

Därinne i den fantastiska belysningen såg han en hel hop gestalter. Men ju mera han betraktade denna församling, desto märkvärdigare fann han den. Figurerna föreföllo honom som sällsamt överkliga drömbilder, på samma gång de genom ett egendomligt plumpt tycke påminte om skråpuksansiktena på hans kära, gamla medeltidsbyggnader.

Öfverst vid ändan af ett stort bord syntes en högrest Don-Quichote-figur i en dräkt, sammansatt af till hälften medeltidsrustning och till hälften plagg af modernaste fason. Två gamla fanor voro bundna som skärp om magen, och bredvid sig hade han lans och sköld. När han talade, slog han sig för bröstet, så det gaf eko i den gamla rustningen, och lade sina ord i ståtliga, väl afvägda perioder utan att förändra en min i sitt allvarligt högtidliga ansikte. Han bar sin sköld och bröt sin lans för det allmänna framåtskridandet och de stora allmänna idéerna.

Icke långt från honom satt en annan figur, plump och kort samt i förhållande till sin längd orimligt tjock af vällefnad och öfvernäring, med håret på ända som borst och högröd i ansiktet af ett våldsamst temperament. Han kunde ingenting se utan glasögon af färgadt glas och vred sig oafflåtligt på stolen åt alla håll för att hafva uppsikt öfver allt och alla, färdig att hugga till, om det behöfdes eller icke. Han var van att dela ut hugg och slag till höger och vänster, ty det var han, som skötte den stora språkstriden.

Bakom ett bord, som dignade under utländsk litteratur, tidskrifter och tidningar, satt en liten förnumstig varelse, nästan skymd af en ofantlig sax. Själf teg han men hörde uppmärksamt på, hvad de andra sade, och gjorde då och då ett jättesnitt med saxen.

Nu öppnades dörren åter, och en besynnerligt klädd dam trädde sjungande in. Efter en öfverdådig drill begynte hon högröstad

och flink i tungan med munnen full af utländska ord och konsttermer tala om teater och musik.

I det hon vårdslöst slängde sig ned i en soffa, råkade hon i häftig ordväxling med en ung man, som lutade sig mot kakelugnen, medan han skeptiskt småleende tvinnade mustascherna uppåt.

Ordbytet gällde den nyaste litteraturen. Han höll på den stränga franska formen och sökte med citat ur Taine och Brandes hejda den exentriska damens ordflöde. Men snart inseende det lönlösa i sitt företag, drog han sig förnämt småspottande tillbaka, i det han öfverlämnade den taltränga damen åt en annan motståndare, som icke iakttog den franska måttfullheten och slutade med att besegra henne.

Det var den store konstdomaren, som trädde in i salen. Nyligen hade en stor konstutställning egt rum, och kritikern var ännu nervöst retlig och otålig efter

den öfver höfvan ansträngande verksamheten samt uppblåst af allt munväder och alla studier i uppslagsböcker. När nervösa personer en gång kommit i farten att tala, stå de icke mer att hejda, och ehuru den musikaliska damen med gäll diskant oupphörligt föll konstkritikern i talet, tjänade det till intet, ty hennes stämma drunknade, liksom en liten skogsbäckes sorlande slukas af en mäktigt framstörtande flods brus.

„Höchstes Glück der Erdenkinder
sei nur die Persönlichkeit!“

deklamerade konstkritikern med ett eftertryckligt knytnäfsslag i bordet. Och därmed var också allt motstånd brutet, emedan det väl icke kunde falla någon bildad människa i våra dagar in att höja sin röst mot Goethe.

Förtjust öfver denna framgång, vände sig segraren åt alla håll och blef då varse den unge konstnären. Vid denna syn vardt han öfverdådigt glad såsom öfver

en stor upptäckt. Ty där stod ju mannen, som kunde ställas till ansvar för tidens ondska och den samtida konstens förvillelser.

Han gick fram till den unge konstnären, och så började förhöret.

Konstväktaren satt inne med så många slagord och facktermer, att den unge konstnären bara af att höra honom genast blef yr i hufvudet och strax i början kom af sig.

Och emedan han icke var van att uttrycka sig i ord, begynte han stamma och trasslade in sig; han fäktade med armarna liksom för att teckna ut sina tankar i stora, djärfva linjer eller lägga fram dem i breda, saftiga färgytor; han kisade med ögonen; han rynkade ögonbrynen och veckade pannan.

Väktaren, som tog detta såsom en personlig förolämpning, tyckte det kunde vara nog med finkänslighet och gick till angrepp.

„Är ni natu-ra-list?“ frågade han med en ringaktande dragning på de sista stafvelserna. „Det är mycket gammalmodigt.“

När den unge konstnären afvisade benämningen med en försäkran, att han i sin konst sökte annat än den för ögat synliga naturen, ehuru han samtidigt djupt böjde sig för naturen såsom allas stora läromästare, fick han en otålig tillsä-gelse att tala rent ut.

Det var onödigt, tvetydigt språk, förklarade konstväktaren, antingen var man det ena eller det andra, eljes blef det precis som att skriva upp summan i debet och kredit på samma gång. — „Är ni secessionist?“

„Nej.“

„Är ni symbolist?“

„Nej.“

Med ett vredgadt ögonkast mumlar konstväktaren något om „tusan till karl.“ Sedan slår han sig plötsligt för pannan, i det han utropar:

„Nu har jag det! . . . Ni har varit i England . . . the Preraphaelite Brotherhood . . . jaha . . . det är verkligen något splitternytt här . . . det skall antecknas!“

Den unge konstnären värjer sig med ett häftigt „nej, nej!“

„Nå, i alla mina dar har jag inte sett en sådan styfsint, hårdnackad krabat . . . passar inte i ett enda af mina fack. . . . Hvad i herrans namn är ni för en? . . . fram med sanningen bara . . . har jag tid att stå här och höra på edra slingerbultar? Människorna vilja ha noggranna och bestämda uppgifter om konstnärerna och deras afsikter. Och huru kan jag annars ge goda råd eller varningar? . . . Nå, egentligen är ni väl ändå symbolist, det är en riktning, som har framtiden för sig: konsten, kritiken, människorna själfva, deras hus, bohag och dräkter, alltsammans blir i själfva verket endast stora symboler, det är det allra förnämaste.“

Men den unge konstnären skakar fortfarande på hufvudet och tror sig ha rätt att vara sig själf och söka sin väg på egen hand.

Konstväktaren afklipper emellertid hans funderingar med den mycket bestämda försäkringen, att sådana karlar äro de allra farligaste. För att göra dem oskadliga finnes intet annat medel än att afskilja dem från andra och noggrant observera dem, såsom man brukar göra vid fruktan för smittosamma sjukdomars spridning eller för utrönande af galenskap. Ty *ett* sådant farligt element kan redan vara nog för att spränga en hel konstrikning, som ser stadgad och lofvande ut och visar tendens till att i framtiden benämnas „skola“. Och en konstförständig, ordningsälskande person finner tillfredsställelse af att konstatera uppkomsten af en inhemsk konstskola, och allmänheten har betingelser att förstå en skolad konst, emedan staden egentligen är en skolstad och . . .

Innan den stränga straffdomen emellertid blef läst till slut, afbröts den af att dörren öppnades och en ung man störtade in.

Han var klädd i en dräkt af modernaste snitt och bar händerna fulla af granna, lysande vimplar, alla i samma färg, som han djärft svängde öfver sitt hufvud, medan samtidigt från hans läppar i en ström af ord forsade fram dagens färskaste och pikantaste nyheter: skrytsamma reklamer, förtal, familjeskandaler, historier om äktenskapsbrott, försnillningar och barnmord.

Alla de andra gestalterna trängdes kring honom och sökte rycka till sig några af hans granna vimplar, ty de visste ju, att domar och åsikter aldrig fingo sådan vikt och sådant värde, som när de seglade under en viss gifven färg och flagg.

Men midt under det allmänna oväsendet bröt sig den första svaga gryningen af dagen som en matt ljusning in genom fönstret.

I detsamma hördes också en hanne gala.

„Ut, ut!“ skreko gestalterna om hvarandra. „Ut till vårt dagsverke i människors hjärtan och hjärnor!“

Och liksom ängens dimmor hvirfla bort, när morgonvinden blåser upp, så försvann den brokiga skaran. Det sista, som syntes däraf, var de fladdrande, färgstarka vimplarna, men på afstånd hördes osynliga röster sjunga:

„Styggt är vackert och vackert styggt;
genom moln och dimmor segla vi tryggt!“

Den unge konstnären såg sig häpen omkring i det stora, ödsliga rummet, där den första morgongryningen begynte sprida sitt svaga, osäkra ljus. Han tog sig om hufvudet, han gned sina ögon. I hans öron ljud ännu gycklet, hånskrattet och de stränga, hänsynslösa domarna. Han såg ned på sina två tomma, fattiga händer, som försummat rycka till sig af reklamens

granna vimplar. Och plötsligt förstod han, huru gränslöst enfaldigt den bar sig åt, som ensam trädde fram och bjöd människorna sitt glödande hjärta, sina finaste känslor, sina djupaste tankar och ärligaste uppsåt. Den, som så gjorde, blef alltid hudflängd och stenad af den allsmåktiga allmänna opinionen, som kom samlad till ett parti med färgstarka vimplar och stora ord, hvilkas giftiga bottensats dagligen afsatte sig i otaliga människors hjärtan och gjorde dem kalla, dumma och hårda.

Han förstod, att i ett sådant samhälle fanns ingen plats för konsten såsom hjärtats sak. Utmattad sjönk han ned på en af de tomma stolarna vid det långa rådsbordet, medan åter långt i fjärran de osynligas sång hördes:

„Fördubbla mödan, mödan fördubbla,
heta kittel sjud och bubbla!“

II.

Det var en dag i slutet af februari. Den lilla staden bland bergen badade i bländande solsken. Luften, som strukit fram öfver de gnistrande, lysande snötopparna, hade visserligen därifrån tagit med sig en fläkt af nordisk vinter, men nordens tunga, döda kyla förbyttes i solljuset till härlig, lifgifvande friskhet, medan den underbart klara, oändligt djupa himmelen hvälfde sig som en safirblå jättekupol öfver landskapet, hvars alla linjer och färger buro vittnesbörd om, att Italien här öppnade portarna till sin undervärld.

De otaliga främlingarna, som om vintern strömmade till den lilla staden för

att bota sina sjuka nerver och lungor, begagnade sig flitigt af det vackra vädret. På den stora promenaden inne i staden stimmade den eleganta publik, som ville ses och göra sig gällande, eller sådana stackars sjuka, som icke orkade komma längre utan bara sökte sig en skyddad plats, där de fingo värma sina svaga, frusna lemmar i solskenet. Men genom den åldriga, lilla stadens trånga, egendomligt slingrande gator drog en ström af människor utåt bygden förbi villorna med de klippta häckarna och välvårdade trädgårdarna ut på vägar och stigar. Det vimlade af åkdon, rullstolar och fotgängare. Och allt elände och all sjukdom liksom dolde sig, drog sig undan för denna strålande sol, som lyste öfver eleganta toaletter af siden, sammet och pälsverk, värmda aftärda lemmar, gaf lifvets färg åt insjunkna kinder och med sin glans till och med kom feberglöden att mattas af i alltför glänsande ögon.

Ju längre bort från staden vägarna ledde, desto fåtaligare blefvo vandrarne. Ju högre stigarna slingrade sig mellan vinfälten upp mot de väldiga höjderna, där först bok- och kastanjeskogarna byggde jättehvalf af sina löflösa grenar och sedan barrträden radade upp pelargångar af sina raka stammar med de susande gröna kronorna, mdean murgrönan snodde sin eviga grönska mellan markens ljung och torra blad, desto färre voro de vandrare, som syntes till. Den, som kom så långt och högt, måste hafva goda krafter.

På en af de tysta, slingrande skogsstigarna, fjärran från allfarvägarnas oro och buller, gick denna februarieftermiddag en man. Ibland stannade han för att pusta ut efter den häftiga stigningen eller kasta en blick på det bedårande vackra landskapet, som sjönk allt djupare under honom. Men sedan fortsatte han ånyo oförtrutet sin vandring.

Den smidiga, spänstiga gestalten rörde sig så snabbt och lätt, att den, som icke såg hans ansikte, omöjligt kunde tro, att mannen kommit hit för att söka hälsa. Men det smala, bleka ansiktet bar ett annat vittnesbörd. I ögonen vakade den rastlösa blicken, som förrådde otaliga sömnlösa natters kval; kring munnen med de små, uppåtvidna mustascherna hade bildat sig ett helt nät af fina fåror, liksom ristade in af plåga och smärta; och de hvita, tunna händernas rörelser voro hastiga och nervösa. Det såg ut, som om mannen kunnat gå i oändlighet, gå, bara för att döfva nervernas alltför stora känslighet, gå, för att komma bort från sömnlöshe- tens kval, gå, oupphörligt gå, för att undfly allt, som retade och plågade honom.

Af hans sätt att då och då stanna och betrakta naturen syntes strax, att han var målare. Han var icke mera den unge, okände konstnärsynglingen, han var nu en man, som vunnit både ära och berömmelse.

Efter sitt korta besök i hemlandet för många år sedan, därifrån han återvände missnöjd, djupt kränkt, tillbakastött och oförstådd i sina ärligaste, mest upphöjda ungdomliga sträfvanden, vände han åter till främmande land och slog upp sina bopålar där. Han arbetade rastlöst; han slog sig igenom på parisersalongen; medaljer, guld och ära kommo honom till del, och hans namn blef känt och berömdt.

Men sin ungdoms glödande hängifvenhet hade han förlorat; sin ungdoms strålande tro på människorna hade han mist; aldrig drömde han mera om de stora ting, han skulle lära dem där hemma, och om den stora, fördolda enheten i lifvet och konsten. Han hade tvärt om fått ett skarpt öga för människornas otaliga små, fula egenskaper, af hvilka han kunde draga nytta. Och sina tankar och känslor hade han lärt sig dölja under skepticisms kvickhet och ironins brokiga täckmantel.

I sin konst framställde han främmande länders natur och folk, som han blifvit allt närmare förtrogen med. Om någon af hans taflor fann vägen till hemlandet, mottogs den där, färdigstämplad och prisbelönad af pariserkritiken, som den var, med respekt, ja, med hänförelse; något klander kunde ju icke mera blifva tal om. Det hette bara, att man fick vara stolt öfver konstnären, som skapat sig namn och rykte ute i världen och gjorde sitt undanskymda fädernesland äradt och känt.

Själ f reste han aldrig mera hem och trodde äfven, att han för alltid blifvit kvitt en så barnslig känsla som hemlängtan.

Så hände sig en dag, att hans hälsa blifvit allvarsamt angripen af det ansträngdt rastlösa arbetet och de stora städernas eggande, hetsande lif. Hans nya tafla för parisersalongen blef stående halffärdig på staffliet i ateljén. Hans läkare, som tillika var hans vän, tog palett och penslar

ur hans händer och skickade honom bort till en ny omgivning, nya nejder och nya intryck.

Han förtärdes af en rastlös, outhärdlig oro, som aldrig tillät honom stanna länge på samma ställe. Hela sommaren och hösten hade han dragit från den ena orten till den andra utan att finna ro någonstädes eller kunna arbeta.

Om han blott kunde få sofva, skulle arbetskraften snart återkomma, hade läkaren försäkrat. Men huru få fatt i den lugna, hälsobringande sömnen? Under månader hade hans nätter varit en för-
tviflad kamp för att eröfra den undflyende sömnen. Men förgäfves, knappast någon timmes medvetlös hvila unnade nattens af-
undsjuka makter honom. I vild fart hvirflade tankarna fram genom hans hjärna, tankar utan reda och sammanhang, fasansfulla fantasier, som ibland tvungo honom att sätta sig upp i sängen och med förfärad, vidöppna, af sömnlöshet svidande

ögon stirra ut i mörkret, öfvertygad om, att han redan var galen. Ibland gick han upp midt i natten från sitt brännande plågoläger, vandrade timtals omkring ute i köld och mörker och kom hem, drypande våt af regn eller darrande af trötthet, så att knäna veko sig under honom och benen vägrade att göra tjänst. Men sömnens ljufva hvila gaf denna trötthet icke. Ur den dvala, han då föll i, vaknade han upp än mera utmattad af alla kvalfulla fantasier, den förde med sig.

Nu hade han kommit hit till den lilla sydtyrolska staden vid Italiens gräns. Med otålighet räknade han de föreskrifna dagarna och veckorna af absolut sysslolöshet. Allting misshagade och retade honom. Människorna omkring honom voro en samling idioter, som han icke ens gitte se uppå, än mindre tala med. I dag till söndagsfrukosten hade engelskorna kommit klädda i siden och sammet för att gå till kyrkan, och sidenets frasande och

armbandens och halskedjornas klirrande hade verkat så retande och uppjagande på nerverna, att målaren slukat maten för att fortast möjligt fly undan.

Men i detsamma, han steg upp från bordet för att gå, kom posten.

Han tog brevet med poststämpeln hemifrån och slog sig ned i en vrå af salongen för att ostörd läsa det.

Hvad var det! . . . Hvad ville detta säga? — Han sprang upp ur den bekväma länstolen och fram till fönstret för att öfvertyga sig om, att han sett rätt. Och så läste han sidan om och om igen.

Hvad hade skett där hemma denna februari månad? Hvad skulle där ske härnäst?

Han hade eljes länge sedan upphört att intressera sig för de små förhållandena i hemlandet med den trångsynta själfbelåtenheten och det evinnerliga språkgrälet. För honom personligen och för hans konst funnos oändligt många betydelsefullare

frågor, och nu under de sista tiderna hade hans tankar rört sig uteslutande i ett enda kretslopp kring hans hälsotillstånd.

Men nu kändes det plötsligt, som om jorden bäfvat under hans fötter och ett omätligt, mörkt svalg gapande öppnat sig framför honom. Han kände plötsligt, som om han med ett helt folk stått vid denna afgrunds rand och med nattblinda ögon stirrat ned utan att mähta genomtränga det fasansfulla mörkret.

Med brefvet i handen skyndade han upp på sitt rum. Där läste han det än en gång. Det kändes, som hade en jättehand gripit om hans strupe, han trodde sig nära att kväfvas.

Nej, det blef outhärdligt att sitta inne mellan fyra väggar. Han ryckte till sig hatt och käpp och störtade ut.

Så hade han begynt sin vandring utan mål upp mot de solbeglänsta höjderna, med sinnet fylldt af våldsamma nya tankar och känslor. Ur alla dessa

stridiga, kämpande tankar steg den förnimmelsen fram, att man frånröfvat honom en dyrbarhet just i samma ögonblick, han upptäckt, att han egt denna skatt, hvars rätta värde hittills varit honom okänt.

Under sin vandring hade han småningom kommit allt högre upp. Djupt under honom lågo dalen och staden i strålände eftermiddagssol med blånande skuggor, hvilka småningom förlängdes och sträcktes ut mot en bakgrund af fina opalskiftningar, som dallrande bredde sig öfver de väldiga höjdernas sluttningar.

Huru länge han gått, visste han icke. Han hade helt och hållet förgätit sig själf, medan hans tankar varit där uppe i det fattiga, bortglömda landet i nordén.

Slutligen gjorde en känsla af trötthet sig gällande efter den förmodligen mycket långa vandringen. I det han såg sig om efter en sittplats, erinrade han sig, att han någon gång förut varit här uppe, och att han då sett en bänk af sten och mossa

någonstädes i närheten. Och när han nu vid en krökning af vägen verkligen upptäckte bänken, slog han sig ned, tog af hatten och lät med välbehag den höga, lätta, rena luften svalkande fara fram öfver hufvudet, som brände och hamrade vid tinningarna.

Han blickade förströdd omkring sig. Där borta syntes ett krucifix. Fastspikad vid en stor gran hängde där en af de ohyggligt klumpiga kristusbilder, som öfverallt i dessa katolska länder sågos fästade vid träd och murar, och för hvilka hvarje förbigående gjorde korstecknet. Den ömkliga bilden, som var blekt af sol och regn, hade blifvit tillyxad af någon byartist utan ringaste kännedom om människokroppens anatomi. Men medan den hängde där i skydd af granen, från hvars yfviga, gröna grenar skuggan nu mjukt svepte omkring den, försvann en del af fulheten, och det känsliga konstnärsogat kunde i den okände träskärarens

ofullgångna verk likväl spåra en skymt af den hängifvenhet och den kärlek till uppgiften, som i lifvet så väl som i konsten alltid ha något rörande med sig och som ensamt förmå adla fulheten och otympligheten. — Var det icke kärleken, kärleken ensam förbehållet att skapa lif, stort eller smått tänkte han?

Han tänkte vidare på, att det var lugnt och godt här uppe i naturens stora, majestätiska frid, som uteslöt allt det småaktigt lumpna, människorna hopade omkring sig. För första gången på långa tider erfor han en känsla af välbehag. Han drog i djupa drag in den lätta luften, som tvagit sig ren i de skimrande tinnarnas eviga snö och lägre ned fångat doften af barrträdens eviga grönska. Allt här uppe påminde honom om hemlandet i nordnorden.

Långt från dalen i fjärran bar vinden då och då med sig klangen af klöckor. Dessa aflägsna toner lockade i

hans själ fram det till tiden lika aflägsna minnet af huru han som barn på söndagsmorgnarna legat vaken i sin lilla säng och vid ljudet af kyrkklockorna tyckt sig själf sväfva bort i den oändliga, solbeglänsta rymden, genom hvilken ljudet drog hän, och där, förenad med det, följt med uppåt, i oändlighet uppåt och framåt . . .

Landskapet syntes honom också välbekant, det var en natur, som han skådat fordom men sedan glömt. Han hade på sin vandring kommit så högt upp, att naturen fått en nordisk prägel. Borta voro ekar och bokar; de hade lämnat rum för hemlandets barrträd bland mossor och ljung. Vägen, som krökte sig inåt skogen, var gulbrun af nedfallna barr, öfver hvilka foten lätt kunde glida framåt. Marken låg som en matta, väfd i finaste skiftningar af grå lafvar och blekröd ljung, medan en och annan stor campanula eller chrysantemum

vaggade sina blå eller hvitgula kronor på långa, böjliga stänglar . . .

Han kände igen skogen, där han sprungit som barn . . . detta landskap var honom oändligt välbekant. Hans målaröga fröjdade sig åt de resliga furustammarnas fina färgskiftningar, från det varma gulröda uppe vid toppen till den nedre delens kallt grågredelina ton.

Hela hans varelse genomströmmades af den oändligt ljufva förnimmelsen, att han var kommen hem. Den hemlöse hemma! . . . En sådan ro hade han icke känt på länge.

Borta vid vägens krökning skymtade fram gestalten af en man. Också denna föreföll honom bekant: den litet tunga gången, de grå arbetskläderna och arbetsredskapen öfver axeln . . . det var alltsammans påminnelser om hemlandet.

„God afton!“ hälsade mannen.

Det var hemlandets språk. Det hade konstnären icke hört på lång tid, och en

varm blodvåg sköt vid ljudet däraf genom hans ådror. Men när han skulle besvara hälsningen, förstummades han vid åsynen af mannens anlete. Hvar hade han skådat det ansiktet förr?

Plötsligt blef det klart för honom, att det var ansiktet från den klumpiga kristusbilden, han hade framför sig. Men den ofullgångna tanken hade här tagit form, liksom danad af en stor, okänd mästareshand. Ett allvarligt människoanlete var det, prägladt af lifvets arbete, sorg och möda.

I samma ögonblick såg konstnären för sig sitt folk i det fjärran, bortglömda landet; han mindes, huru hård dess kamp städse varit mot mörker, frost och köld; han tänkte på, huru mycket hårdare den skulle varda mot våld, makt och orättfärdighet.

Hans hjärta slog högt därvid, och han blef underbart varm och vek till sinnet — det var en kamp, värd att kämpas.

Och som ett eko af dessa tankar hörde han mannen säga:

„Vi vänta dig. En stor konstnär är en lärare, en hjälpare, en räddare. . . . Han skall hjälpa oss att finna oss själfva. Han skall rädda oss från fördömsen att svika det bästa inom oss.“

Vid mannens ord gick en susning genom skogen. Den ljud först helt svag, liksom när vinden kommer fjärran ifrån och endast rör vid de högsta och resligaste trädens toppar; sedan blef den allt starkare, djupare och mäktigare; hvarje träd, huru obetydligt det än var, stämde in, tills tonerna brusade fram hela, fulla och högtidliga som en väldig orgels starka, rika stämmor. Och mellan träden skymtade hvita, strålande gestalter, sådana som på de gamla mästarnes heliga taflor sjunga: „åt människorna en god vilja!“

Tankar och känslor strömmade öfver konstnären. Han var midt i sitt hemlands natur och hörde sitt folks åkallan.

Och var det icke sin egen strålande, bortglömda ungdomsdröm han återfann? . . . Gällde det icke här det stora, hemliga sammanhanget mellan lif och konst? Men ungdomsdrömmens glans, ära och härlighet var försvunnen. Liksom mannens ansikte bar lifvet här allvarets, mödans och kampens prägel. . . . Nå väl! nu gällde det att göra, som de gamla, beundrade medeltidsmästarne gjort — de som lefvat genom tiderna, om än deras namn gått förlorade. — Nu gällde det att taga, hvad lifvet bjöd af skönt och fult, hvad människohjärtat rymde af godt och ondt. Nu behöfdes där hemma hjärtats konst till lifvets förklaring och frälsning.

Full af hänförelse ropade han: „Jag kommer! Jag kommer!“ Och — med detsamma vaknade han.

Häpen såg han sig omkring, i det han med handen strök sig öfver pannan. Den var sval — han hade sofvit — hälsobringande, härliga sömn!

När han steg upp från mossbänken, kändes benen litet styfva, men hufvudet var klart och den förtärande oron borta.

Förmodligen hade han sofvit länge, ty solen lutade redan mot sin nedgång och sände mellan trädstammarna in sina sneda strålar, som gjorde skuggorna långa och fantastiska. Hans blickar föllo på det klumpiga krucifixet, nu nästan utplånadt af den djupa skymningen under granens grenar, och med tanken på sin dröm upprepade han halfhögt: „rädda oss från fördömsen att svika det bästa inom oss själfva.“

Hans beslut var fattadt. Han ville hem till de djupa, susande skogarna och de hafombrusade kusterna. Där skulle han tillsammans med ett folk kämpa framtidens kamp.

När han styrde sina steg nedåt dalen, syntes de glittrande, snöklädda bergstopparna ännu vid den nedgående solens sista strålar flamma i blodets och lifvets

röda färg. Och från fjärran hördes aftonklockornas klang liksom sväfvande röster i rymden sjunga om en god vilja åt människorna.

HELSINGFORSARNA I HIMMELRIKET

Helsingforsarna i himmelriket.

„Nå, går du in i vår förening?“

„Ja, nej . . . jag vet inte . . . nej, jag tror inte, jag har tid.“

Min vän såg förebrående på mig. —
„Nu har jag här en half timmes tid lagt ut för dig, huru nödvändig vår nya förening är, riktigt af behovet påkallad, och så svarar du ett kallblodigt nej.“

„Men jag har ju inga barn“ . . .

„Där ser man riktigt, huru egoismen sitter djupast inne hos er, ogifta människor. Till vår förening bör man höra, om man har barn eller ej. Alla bildade nutidsmänniskor måste intressera sig för 'Föreningen för småbarns andliga framåtskridande', det är ju hela människo-

släktets framåtskridande, som afses därmed. Hvilken hög utveckling skulle icke människorna kunna nå, i fall småbarnen uppfostrades på ett rationellt vis och okunniga föräldrar icke efter behag fingo bestämma öfver dem? Vår förening kommer att på det mest energiska sätt ingripa i det missförhållandet, att föräldrar bestämma öfver sina barn, och vi skola utsträcka vår verksamhet till alla samhällsklasser.“

„Men du själf har ju uppfostrat dina barn och“ . . .

„Ja, naturligtvis enligt rationella principer“, inföll min vän ifrigt afvärjande. „Just den stora erfarenheten hos de personer, som stå i spetsen för företaget, skall bilda den säkra grundvalen, på hvilken det hela bygges.“

„Emellertid tycker jag, att fru Dahls barn på intet vis kunna tagas såsom föredömen, jag har till och med sällan sett så illa uppfostrade ungar som hennes, och

det är ju hon, som skall bli er ordförande.“

Min vän log ett medlidsamt löje. — „Du dömer kortsynt, och som alla kvinnor tappar du bort dig i detaljerna, i stället för att se på det stora hela. Har du hört fru Dahl utlägga sina principer i uppfostringsfrågor? Hon gör det utmärkt, rent af sublimt.“

Nej, jag måste bekänna, att jag aldrig hört fru Dahl tala om sina upphöjda principer, och min vän såg triumferande på mig.

Jag kom ännu med det svaga inkastet, att de många föreningarna i Helsingfors liksom sagans odjur voro på väg att äta upp sina egna ungar, ty snart fick ingen människa mera tid och lof att vara annat än medlem i otaliga föreningar; men alla mina påståenden gendrefvos på det mest energiska vis af min vän. Hon hade just läst en artikel om amerikanska föreningar och hade allt så tydligt och

klart för sig, att jag blef slagen på alla punkter.

Min vän var en förträfflig kvinna och samhällsnyttig människa. Hon var aldrig trött och kände aldrig till några nerver; när man var på tu man hand med henne, talade hon alltid rent ut, till och med så rent ut, att de funnos, som kände sig både sårade och förolämpade däraf.

Jag har alltid beundrat dessa själsstarka människor, som gå framåt utan att tvifla på sina åsikters riktighet; som icke anse lifvet för en ofantligt invecklad väf, hvars dunkla mönster är oändligt svårtydbart; som icke känna sitt hjärta vid minsta beröring genljuda af glädje eller sorg, utan kunna mäta upp och linjera ut åt sig sitt lif liksom med linjal och passare. Aldrig känna de sig frestade till sådana äfventyrliga upptäcktsfärder, från hvilka den sökande återvänder trött och sviken med värkande lemmar och svidande hjärta, medan människorna

medlidsamt eller hånande rycka på axlarna. De känna sig tvärt om alltid starka och säkra i vissheten om att hafva alla kloka och förnuftiga människor på sin sida.

Min vän var en sådan person. För mig var det mycket hedrande att få kalla en så allmännyttig människa vän. Vi voro barndomsbekanta, och med den regelbundenhet, som i allmänhet utmärkte allt hennes görande och låtande, kom hon fortfarande ibland och hälsade på mig.

Nu stod hon åter i spetsen för den stora, nya föreningen och ville hafva äfven mig intresserad för saken. Jag kunde aldrig riktigt bestämdt säga nej till henne, ty hon var både vältalig och imponerande. Om jag på förhand tog ett aldrig så fast beslut att säga nej, blef svaret ändå alltid vid hennes bortgång ett halft löfte.

När hon gått, satt jag och betraktade med en vemodig blick alla mina halffärdiga arbeten. Hvar enda kväll i veckan hade varit upptagen af möten, samman-

komster och kommittéer, från morgon till afton så kalladt allmännyttigt arbete. När jag nu satt och såg på allt mitt eget efterblifna arbete, greps jag af en aldeles oresonlig vrede öfver föreningslifvet i Helsingfors. Jag vräkte undan alla föreningspapper, stadgar och protokoller och fick tag i en papperslapp med utkastet till en berättelse, som hela veckan legat mig i tankarna, utan att ett ord blifvit nedskrifvet. Men i kväll skulle det arbetas, hela den långa eftermiddagen och aftonen, ty jag beslöt att icke gå på det omtalade mötet, min vän fick sedan säga, hvad hon ville. Och jag tänkte en satirisk tanke på att det var mina „småbarns andliga framåtskridande“, mitt arbete gällde, och att jag skulle blifvit grufligt ond, ifall någon annan kommit och stuckit sin näsa i det.

Emellertid gick det icke att arbeta. Jag var så trött och förströdd af hela veckans möten, att tankarna liksom stodo

och trampade på en punkt. Lamt och långsamt skref jag ned några ord men strök strax ut dem igen för att skriva några andra, som lika litet uttryckte, hvad jag ville säga, tills pennan slutligen föll ur min hand och jag somnade, där jag satt.

Men i sömnen togo mina tankar fatt i det, jag tänkt på som vaken, ehuru, såsom i drömmen plägar ske, allt gick oändligt mycket fortare än i verkligheten. Jag drömde, att jag kastade alla föreningspapper i elden. Därefter kände jag mig oändligt belåten, lugn och lätt om hjärtat. Hela min varelse kändes också allt lättare och lättare, och slutligen fann jag mig sväfvande fram som något slags andeväsen genom en gränslös rymd uppåt, ständigt uppåt. Intet tryckte mig numera, jag var en fri varelse och hade endast en oändligt angenäm förnimmelse af att fint, hvitt linne fladdrade kring mig i mjuka, vackra veck, medan jag steg uppåt, ständigt uppåt.

Ju högre jag steg, dess vackrare, klarare och ljusare blef rymden. Ändtligen kom jag till en stor port, utanför hvilken stod en gammal man med två väldiga nycklar i handen.

Van, som jag blifvit, att vid telefonsamtal taga tiden i akt, ropade jag strax: „hallå, hvar är jag!“

Gubben vände sig långsamt om. Han var allt bra gammal, eftersom han ännu hade tid med det klassiska lugnet.

I det han sneglade på mig med en misstänksam blick, svarade han kort:

„Vid himmelrikets port.“

Ja, nu kände jag igen honom från gamla målningar: det var ju Sankte Per med nycklarna, jag såg; han som blifvit så otaliga gånger tecknad, målad och omskrifven.

Jag var således död! Upptäckten var onekligen öfverraskande, men om det kändes så här angenämt, lugnt och godt att vara död, så kunde det ju kallas lyckligt

att på ett enkelt vis ha kommit från det mödosamma helsingforslifvet.

„Han skall väl in?“ frågade Sankte Per med trumpen min.

Jag blef litet öfverraskad af att kallas han, men den öfverraskningen var också angenäm, ty i lifstiden hade jag mången gång önskat vara karl, eftersom de ju i alla afseenden hade det så mycket bättre ställt för sig i världen. Nu kom jag ihåg, att ande var maskulinum och insåg, att här uppe rådde den enda verkliga likställigheten och rättvisan. Jag kände genast den största sympati för det gamla helgonet.

Min feminina gamla vana satt emellertid i mig ännu, så att jag som svar på gubbens spörsmål helt ödmjukt kom med frågan: „får jag gå in?“

Helgonet, som föreföll att vara vid dåligt lynne och föga benäget för sampråk, sträckte bara fram handen och sade: „papperen!“

„Hvilka papper?“ — Jag såg förlägen ned på mina två tomma händer, men kom sedan med ens ihåg papperen, som jag nyss bränt upp. Nu skulle förmodligen räkenskapens stund slå.

„Jag har inga papper“, stammade jag.

„Inga papper!“ — Det var märkvärdigt, så gubbens ansikte klarnade upp. Han lade genast bort tilltalsordet „han“, och vi blefvo du.

„Då är du icke helsingforsare?“

„Jo bevars, riktigt af äkta sort, född och uppfödd på orten och talar följaktligen dålig finska.“

„Nå, men huru kommer det sig då, att du inga papper har, föreningsstadgar, protokoller och polemiker, menar jag?“

„Dem har jag bränt upp allihopa.“

Så glad gubben blef. Han log och skakade min hand.

„Det är då riktigt roligt, att än en gång tala med en förnuftig människa“, sade han och klappade mig på axeln. „Ser du, här

uppe är det mycket svårt, ja, riktigt bedröfligt, sedan människorna och i synnerhet helsingforsarna blifvit, hvad de kalla „nutidsmänniskor“, som alla taga efter hvarandra, och som unna sig hvarken rast eller ro. Hit upp komma de numera alltid med stora luntor af stadgar, protokoller och tidningspolemiker under armen och fordra, att vi skola läsa igenom alla stadgarna och i protokollerna taga reda på, om de varit med om att fatta ett beslut eller begärt bordläggning eller reserverat sig eller hvad allt deras nymodiga termer kalla det. I frihetens och framåtskridandets namn förtrycka de på allt vis hvarandra. Icke äro vi vana vid sådant, nej, så skedde icke på vår tid.“

Gubben såg högst bekymrad ut. Hela den väldiga gestalten, som var så stor, hel och enkel, tillhörde synbarligen en helt annan tid.

„Ja, ja, helsingforsarna göra oss många bekymmer“, fortfor han och rynkade

pannan. „Aldrig äro de nöjda med hvad vi här bestämma, utan ropa på omröstning och bordläggning och kunna draga ut en fråga i oändlighet. . . . Nej, tacka vet jag forna tider“ — det hördes att gubben var gammal — „då handlade människorna på egen risk och eget ansvar. Därför var det också lätt att döma dem, ser du, här uppe döma vi efter den goda viljan och det ädla uppsåtet, ty de synas ju i alla fall alltid under de tillfälliga bristerna. Men nu vet man rakt inte, hvar man har människan, ty hon gömmer sig bakom så många omröstningar, stadgar, protokoller och polemiker.“

Jag tyckte, att jag ändå för skams skull borde taga mina landsmän i försvar, och invände därför:

„Enighet ger styrka, och i flere afseenden . . .“

„Enighet, enighet!“ log helgonet föraktligt. „Aldrig har jag sett oenigare folk än helsingforsarna. Beständigt träta de, och

alltid måste de ha två föreningar, som arbeta för samma sak. Så snart en medlem icke är nöjd, träder han ut ur föreningen och bildar en ny. Nu finnas där två, som arbeta för geografi, två kvinnoföreningar, två läkarsällskap, för att icke ens nämna alla arbetarföreningarna, men alla dessa bekämpa inbördes hvarandra och ställa till riktiga kapplöpningar om hvem, som skall taga patent på den ena eller andra så kallade „frågan.“ Åtminstone förefaller det oss löjligt och småaktigt, så här uppifrån betraktadt . . . och hvad är det då för enighet, du talar om?

Ser du, fordomdags kommo hit stora konstnärer, skalder och patrioter,“ fortfor gubben, i det han eldade upp sig. „Visst voro de stora syndare . . . mycket stora syndare“, upprepade han belåten, „men en fröjd och glädje var det att se och höra, hvad allt de uträttat i lifvet på egen risk och eget ansvar. Nu kommer hit någon liten herre och presenterar sig

som ordförande i en eller annan förening . . . hvad skall man med en sådan?”

I detsamma hördes ett starkt buller.

„Se så, nu börja de igen, kom, så får du själf se,“ sade Sankte Per, i det han med bekymrad min stack nyckeln i låset och öppnade dörren.

Vi gingo in i ett slags förrum, där jag såg en massa folk. Alla trängde sig, sutto eller stodo, kring ett stort bord, som var täckt med en grön duk. Vid bordets öfre ända satt en gammal man med en ordförandeklubba bredvid sig. Jag kände genast igen det vackra, långa, hvita skägget och de veckrika, böljande draperierna i blått och rödt från Mediceernas berömda väfda tapeter i Firenze. Det var Vår herre. Alla därinne föreföllo att vara starkt upprörda och ropade och skreko om hvarandra på omröstning. Där syntes flere bekanta; jag kände igen sådana, som kallades „ledande andar“ i Helsing-

fors, och de voro de allra vanaste och ifrigaste.

När jag trädde in med Sankte Per, vände några nyfiket på hufvudet, men när de sågo, att jag kom tomhändt, utan några betyg öfver aflagda examina, utan så mycket som en fattig liten papperslapp i handen, ryckte de på axlarna och bekymrade sig icke vidare om mig. Jag var påtagligen en mycket obetydlig själ, kunde i alla händelser icke vara någon helsingforsare, efter som jag kom utan stadgar, protokoller och intyg.

Sankte Per ville anmäla mig men förmodde icke göra sin röst hörd, medan detta oväsen varade, och hviskade därför till mig att vänta, tills omröstningen skett.

Vår herre slog ordförandeklubban i bordet och påbjöd lugn, så länge han gick efter det sista mötets protokoll för att taga reda på ett fattadt beslut.

Också hans stora, enkelt tecknade gestalt, omfladdrad af de vackra, veckrika

draperierna, tycktes liksom Sankte Pers höra till en annan tid, då man mera bekymrade sig om det stora hela än om en hop detaljer.

Själarna kring bordet började genast göra upp röstlängder och grälade alldeles förtvifladt. Jag lät mina blickar följa Vår herre, som öppnade en stor dörr längst bort i rummet.

Aldrig hade jag kunnat drömma om något så underbart, som denna enda blick in i himmelriket lät mig skåda. I samma sekund, dörren öppnades, såg eller hörde jag något, som icke var färg, icke ord, icke musik men liksom en sammansmältning af dem alla. Vid denna enda blick in i himmelriket begrep jag, att allt skönt och stort var ett och måste så förblifva.

Men själarna kring bordet grälade så förskräckligt om huru en paragraf borde tolkas, att de alls icke fingo tid till att gifva akt på hela härligheten — och

ändå var det för att sist och slutligen komma dit in, de bråkade så oerhördt.

Men jag vardt gripnen af en vild längtan. Om någon annan följde med eller ej, bekymrade mig föga. Besinningslöst ville jag störta efter Vår herre, då Sankte Per grep i mig med sin väldiga fiskarenäfve och höll mig tillbaka.

„Åh, nå, tror du, man så där utan vidare når det allra högsta, först måste man . . .!“

I samma stund märkte jag, att jag sjönk pilsnabbt, och att det gamla helgonets röst försvann i fjärran. Jag fick aldrig höra det ord, som skulle löst gåtan — ty jag vaknade.

Det ljud, jag trodde vara själarnas skratt åt mig dåre, som velat storma fram på egen risk och eget ansvar, det var — märkte jag nu — telefonklockan, som ringde häftigt och ihållande.

Jag satte luren för örat.

„Möte klockan half åtta i kväll!“ ropade min väns röst. „Du är tvungen

att komma, för vi tänka välja in dig i bestyrelsen.“

Alltsammans hade bara varit en dröm. Klockan half åtta hade jag blifvit en riktig helsingforsare igen och gick till mötet.

HÖGRE SYNPKUNKTER

Högre synpunkter.

Tre kvinnor sutto en kväll tillsammans.

Rundt om dem rådde ett tätt, ogenomträngligt svart mörker, som hemlighetsfullt utestängde all kunskap om rummet, där de vistades. Måhända var det en gränslös rymd, måhända blott en mycket begränsad plats.

Men eftersom blott begränsningen gör människan tvärsäker och uppblåst, måste den svage dödlige, som händelsevis förrade sig hit, snart osäker och famlande erkänna sin vanmakt. Ty här såg han icke ett spår af det framåtskridande och den upplysning, som annars gjorde honom så stolt och djärf. Här kunde han

icke färdas fram med maskiner och moderna forskaffningsmedel; här fanns intet elektriskt ljus, ingen gaslysning. Icke ens en vanlig simpel bordslampa fanns för att lysa upp det stora, okända, fruktansvärda mörkret.

Endast det svaga skenet af en antik oljelampa i ädel, äkta grekisk form bröt ur detta skuggornas dunkla rike ut en svag ljuskrets. I denna ljusning kommo till synes tre högresta kvinnogestalter, klädda i hvita, fotsida grekiska dräkter med grönskande kransar virade kring sina hjässor.

Allvarliga, tysta och lugna sutto de vid sitt verk utan spår af den moderna, rastlösa brådskan, som fordrar mesta möjliga arbete, utfördt på möjligast korta tid.

Både deras arbetsredskap och deras arbetssätt föreföllo oändligt primitiva och gammalmodiga — där var liksom något sjäflärdt i alltsammans. Helt säkert hade aldrig dessa arbeterskor fått betyg öfver

en ordentligt genomgången slöjdkurs; förvisso hade under årtusenden intet patent blifvit uttaget på verktygen, som de begagnade sig af, och på inga villkor skulle en välorganiserad slöjdförening åtagit sig att försälja garnet, som den mellersta af de tre kvinnorna långsamt och högtidligt spann på sin slända. En modern väfmaskin, som måste arbeta med jämna, glatta trådar, skulle genast råkat i olag och urspårat vid första försök att använda det garnet — så fullt af ojämnheter och knutar som det var — och en skicklig nutida väflärlarinna skulle med ohöljdt förakt kastat slik spånad ifrån sig.

Till vänster om spinnerskan satt den andra af kvinnorna och nystade upp garnet på en jätterulle men nystade äfven tidtals af garn från en annan likadan rulle, som hon hade liggande bredvid sig.

Garnet var, som sagdt, mycket ojämnt. Där funnos grofva, tjocka, starka trådar, som höllo både att rifva och slita i; där

voro fina, spröda och sköra, som oupphörligt måste skarvas och bindas ihop; andra åter höllo alls icke att nystas ensamma för sig men blefvo rent af förträffliga, om två snoddes tillsammans; och slutligen fanns där skräp och affall, som dugde till rakt ingenting.

Medan spinnerskan och nysterskan då och då granskade och jämförde sina trådar, satt den tredje kvinnan med strängt slutna läppar och hufvudet nedlutadt öfver en stor jordglob. Med en passare, som hon höll i handen, mätte hon noggrant eftersinnande afstånden på globen men afbröt ibland sina beräkningar för att med en jättesax, som låg till hands bredvid henne på golfvet, hastigt afklippa en tråd, som någon af de andra vid en befallande vink af hennes hand räckte fram.

De tre kvinnorna voro icke unga, men gamla kunde de heller icke kallas. Tiden föreföll att hafva stått stilla för dem, och detta anses nog af mången vara det högsta

beröm, som kan komma en kvinna till del. Utan att egentligen likna hvarandra, hade de i anletsdrag, sätt och åtbörder något visst egendomligt gemensamt, som angaf, att de voro systrar.

„Hvad vill detta säga!“ utropade plötsligt den allvarsamma, stränga systemen, i det hon vredgad rynkade sina ögonbryn och pröfvande än en gång riktade passarens spetsar mot ett ställe af jordgloben alldeles i närheten af polcirkeln. „Hvad betyder det? . . . Här hålla inga beräkningar streck!“

„Klotho!“ vände hon sig förebrående till spinnerskan, „det är ditt fel, du har låtit trådarna trassla sig.“

„Å, Lachesis!“ ropade den anklagade förskräckt, i det hon på kvinnors vanliga vis kände sig osäker och rädd att stå till svars för sina gärningar och därför strax var färdig att kasta ansvaret öfver på en annan, „du har sorterat trådarna orätt, det är jag viss om.“

Nej, felet var icke hennes, försvarade sig nysterskan energiskt, hon visste nog själf, att hon alltid gjorde sin plikt.

Emellertid trasslades allt flere trådar samman, så det slutligen blef en förfärlig oreda. Spinnerskan och nysterskan refvo och sletto af alla krafter för att åtminstone få tag i en ända och sålunda finna en utgångspunkt, men alla deras ansträngningar voro fåfänga, det blef bara allt värre och värre, allt trassligare och trassligare.

Den stränga systemen grep slutligen otåligt efter saxen. — „Håll, jag klipper af alltsammans med ens!“

„Vänta! o, Atropos, vänta!“ ropade spinnerskan förskräckt afvärjande. „Bida litet ännu! Det din sax gör, är oåterkalleligt. Där du, det obevekliga ödets härskarinna, förintande går fram, står aldrig mera något att ändra. Låtom oss först utgrunda orsaken till all denna oreda!“

Hon formade sin vänstra hand till en kikare, genom hvilken hon forskande såg ned på systemns glob.

„Nu förstår jag!“ utropade hon, „nu ser jag, hvad det är. Helsingforsarna känna vi ju alla af gammalt, det är helsingforsarna, som ställa till trassel och oreda. Aldrig kunna de vara trifsamma och eniga. Om någon af dem föreslår en sak, komma de andra strax fram med ett annat förslag, naturligtvis raka motsatsen. De äro ett kifaktigt, oroligt släkte, som städse vill något nytt. Sina nya hus bygga de så mycket som möjligt olika de gamla . . . det kalla de stil. Af sina berg göra de grönskande kullar, tvärt emot den gamla regeln, att ingen må så på hälleberget. . . . I fall de icke vore så gränslöst flyktiga och ombytliga, kunde de med sin ifver och verksamhetslust försätta berg, men nu ge de sig aldrig tid eller ro att utföra en sak till slut, utan skynda bara att börja med så många som möjligt på samma

gång. . . . Detta kommer sig åter däraf, att de ingenting frukta mer än att varda gammalmodiga eller, som det heter, icke följa med sin tid . . . liksom om det verkligt stora och oförgängliga vore beroende af tid eller rum! . . . Och det löjliga i saken är, att de just af den orsaken, att de aldrig riktigt hinna fördjupa sig i något, jämt och samt förväxla gammalt och nytt och ofta tro nytt vara gammalt eller gammalt nytt. . . . För allt hvad de göra, vilja de dessutom skörda beröm, därför spana de ihärdigt efter hvart rosande ord, som någonstädes i världen yttras om dem, teckna noggrant upp berömmet och läsa det sedan utantill så länge, att de slutligen fullt och fast tro hvar bokstaf däraf vara sanning. . . . Men låt i alla fall saxen ligga, o, du ödets mäktiga, stränga härskarinna, deras fel äro ungdomsförseelser, förinta dem icke, tukta dem blott“, bad spinnerskan bevekande.

„Då sänder jag ned till dem en fläkt af min isande andedräkt. Den kommer ljusen att slockna vid deras fester och tystar ned deras skrytsamma sånger.“

„Gör dig intet onödigt besvär, allrådande syster“, föll den tredje kvinnan i talet, „du uträttar dock föga därmed. Helsingforsarna äro i hög grad uppfinningsrika och draga sig alltid på ett eller annat sätt ur spelet. De ha lärt sig både tända och släcka och reda sig med eller utan ljus. Och sångens gåfva ega de i så rikt mått, att de äfven förstå pauserna och kunna sätta både ord och melodi till själfva tystnaden.“

„Hvad skall jag då göra med dem?“ frågade ödets härskarinna otåligt.

„Å“, svarade nysterskan, „du vet ju, att de äro ett kifaktigt släkte. Af idel trätgirighet och lust att topprida hvarandra göra de själfva snart slut på allt verkligt stort och betydande bland sig. Du behöfver alldeles icke ingripa, de sköta

nog själfva om den saken. Är det icke det lättaste och behagligaste sättet att blifva dem kvitt?”

„Nej, syster, nej!“ ropade hon, som spann livvets hemlighetsfulla, underbara tråd på sin slända. „Grip, o, du det mänskliga ödets starka härskarinna, med din mäktiga hand om de spröda trådarna, så att de icke trasslas men väl förenas. Gör dem fasta, sega, oslitliga. Gör af dem, som fått guldets färg, gyllene strängar, från hvilka tonerna skola klinga djupa, mäktiga och rena. Tvinna de svaga samman till starka rep, som kunna blifva till räddning ur ångest, nöd och fara. Lär helsingforsarna tända ljusen i sina fönster, så att de stråla öfver land och sjö och blott lysa klarare vid en fläkt af din mäktiga andedräft. Lär dem stämma upp sina sånger, så att de höras öfver milsvida moar och hafombrusade skär och endast klinga renare i öfverensstämmelse med dina dolda afsikter. På detta sätt

håller du ju dock sist och slutligen de gensträfviga i *dina* händer.“

Ödets härskarinna såg tankfull på trådarna, som systemen räckte fram. Sedan hon noga betraktat dem, krusade ett leende de stränga läpparna.

„Ditt råd är sannerligen icke att förakta, syster“, sade hon, „och när jag rätt betänker saken, rymmes däri en del af lifvets egen, outgrundliga ironi. Hvem har vid ett samfälldt arbete något att yfvas öfver framför de andra? Och är icke endräkt något oändligt gammalmodigt? Ha icke alla visdomslärare predikat därom, så länge jorden stått? Må det blifva detta kifaktiga släktes straff att tvingas till endräkt!“

Det sista ordet ekade ut i rymden, men ingen kunde veta, huru långt det bars.

DEN BLÅ RANDEN

Den blå randen.

Staden är ny och ung. Inga gamla tankar eger den att rufva öfver, inga gamla minnen att vörda och taga vara på. Inom den sjuder ungdomsblodet hett och rödt, medan pulsarna spännas och svälla.

På ungdomens vis älskar staden att smycka och pryda sig och fröjdas och jubla öfver sin grannlåt. Den sträcker sina torn med spiror mot skyn och hopar sten på sten till höga hus. Och om än spirorna icke förmå famna det, som icke ens tanken kan nå, så rikta de dock blicken uppåt. Och om än husen blott äro härbärgen för flyktiga människolif, bära dock de glimmande fönstren i murarnas massor, likt blinkande, kloka ögon om

dagen i solskenet och rastlöst vaksamma ögon, när ljusen tändas på kvällarna, vittne om arbete och kamp mot onda makter och mörkrets välde. Fram hastar den unga staden med ostyriga krumsprång eller breder i rastlös äflan ut sig med stora later. Och på ungdomens stormodiga vis är den stolt öfver hvarje framsteg och äregirig och inbilsk och tror, att allt, hvad där görs och sägs, hörs och ses öfver land och haf.

Staden ligger vid hafvet. Rundt om den sjunger hafvet oupphörligt sina ståtliga, ständigt växlande, hemlighetsfulla sånger. Från det solen går upp, speglar den sitt tidiga morgonskimmer i fjärdarna och vikarna kring staden; vid middagstid strör den sitt glitter utöfver den ändlöst rörliga hafsytan, som ligger öppen ända till synranden, där den famnar himlen; när solen sjunker om kvällen, målar den hela skärgården i väster med sina varma, starka färger, tills holmar och skär tyckas

simma liksom i smält guld på rosenröda vågor. Både när vårkvällarna ljusna i blånande, bleka färger, när sommaraftnarna lysa af klarhet och när höstnätternas mörker tättnar och svartnar, städse är det hafvet, som anger tonen och stämningen. Af hafvet har staden fått gestalt och kynne.

Ingen annan än vintern mäktar binda det rörliga, skiftande, växlande hafvet. Ännu när den första kölden kommer och lägger sin is däröfver och gör det blankt som en spegel, ser det ut, som om det bara låge stilla och besinnade sig en stund, innan det ånyo skall rulla fram sina rastlösa vågor. Då börjar snön falla, dag efter dag faller den tätt, tätt, medan rymden står som en grå mur kring staden. När sedan snön äntligen slutar falla och muren ramlar, är hafvet försvunnet; hvarken af de rörliga vågorna eller den blanka spegeln synes mera ett spår. I stället ligga där stora, enformigt hvita

slätter döda och kalla i vinterdagens matt grånande ljus.

Kanske skulle under den ändlösa, tunga vintern köldens och mörkrets orör- lighet taga väldet öfver människornas sin- nen, om icke hafvet — fruset såväl som öppet — egde sin trogna bundsförvant. Den rastlösa vinden färdas lika snabbt öfver de vida, hvita isarna som öfver de blå böljorna.

Vinden tumlar nästan alltid om i sta- dens gator; lik en djärf ryttare på en obändig häst härjar och regerar den en- vändigt. Det går utan hejd och måtta. Blåsten hviner och piper, stönar och vån- das, rycker, rifver och väsnas. Spåren af dess vilda framfart tryckas ända ned i människornas lynnen: den evinnerliga blåsten gör dem retliga, otåliga och om- bytliga.

Men, öppet eller fruset, bjuder hafvet alltid blicken de stora vidderna. Och aldrig tåla haf och vind stillastående och dådlös

hvila. Käcka, dristigt utmanande och evigt unga, rycka de människorna inpå lifvet och egga dem till dristiga, mångfrestande tankar. — Så hafva vinden och hafvet gjort sig till stadens herrar och lagt den under sitt välde. — — —

En dag, när solen börjar skina varmt, kommer vinden med ett glädjebudskap.

„Vi känna vår i luften“, säga människorna och äro strax redo att gå man ur huse. Det bekymrar dem föga, att vinden är i sitt vildaste lynne, när hela den stora vårstädningen förestår. Ty man kämpar annorlunda mot vårblåsten än mot alla andra vindar.

Se bara på den unga flickan, som kommer i sin prydliga, nya dräkt. Plötsligt fattar blåsten tag i henne — med eller mot sin vilja måste hon följa med. Vinden griper i hennes kjolar, och så hvirflar hon af i den vilda dansen. De små fötterna gå — trippa — skynda på farten — springa. Handen håller med all

makt i hatten, men under dess stora brätten finner vinden ett ypperligt kryphål, där den borrar sig in och ställer till en grufvig oreda. Den borrar upp det lätta, ljusa, fjunfina håret till ett moln kring panna och ögon eller trasslar ihop det mörka, tunga och rika håret öfver både öron och nacke, så att bara örsnibbarna skymta fram som två rosenröda lappar. Medan den ena handen med knapp nöd lyckas rädda hatten undan vindens roflystnad, har den andra mer än nog af arbete med att samla ihop kjolarna och bära upp dem. Hela vandringen blir lik ett vidunderligt äfventyr under kamp mot oförutsedda hinder och oanade försåt.

Vinden kan icke vålla de unga männen ens hälften af det bryderi, den har i beredskap för de unga flickorna. Men därför äro karlarna också mycket mindre nöjsamma att iakttaga. De kunna trotsa och gå raka, de kunna falla undan och gå nästan dubbelvikna för att komma

fram, men i deras färd finnes ingenting af de tusen tillfälligheterna med allt det oförutseddas behag, som gör de unga flickornas framfart till ett äfventyr.

När alla skolbarnen komma — både gossar och flickor — blir färden lik en hurtig seglats i medvind och en uppfriskande brottning i motvind. Bredryggiga medelåldersherrar trampa tungt, när de streta mot blåsten, och damerna pusta af ansträngning. Bäst de tro sig i säkerhet, rusar vinden om ett gathörn och slår hänsynslöst armarna om dem.

Dag efter dag sträfva människorna sålunda upp till bergen, därifrån blicken når långt öfver de vida isarna. Första vårkänning har hos dem väckt otaliga fantastiska förhoppningar till lif — och är icke våren själf med sina tusen löften en enda stor fantasi? — Från bergen söka deras blickar den första blå randen, som borta vid horisonten kommer med budskap, att hafvet går upp.

Bara en enda blå strimma spana de alla efter.

Den första blå randen är dock ofta lik en synvilla. Ty det kan hända, att packisen där borta nästa dag tornat upp sig skinande och vit och allt blått är försvunnet som en dröm. Men den blå randen har i alla fall funnits där, och när den nyckfulla vinden åter vänder sig, kan där plötsligt synas ett bredt, blått band utmed hela synranden.

Sedan vidgar det blå sig och blir till stora, blå sjöar mellan länder och öar af skinande vit is och snö. Då tänder fyren sitt ljus ute i hafsbandet och dess blinkande, röda sken doppar sig i vattnet och bildar långa, lysande ränder i de blanka vikarna mellan isstyckena.

Och plötsligt en stormfylld natt, då fönsterrutorna skaka och vinden piper ända ned i skorstensrören, jagas isen ut till hafs, och på morgonen blänker och lyser hela den omätliga blå ytan åter,

som om den aldrig varit bunden och frusen.

„Hafvet är öppet!“ jubla människorna och skynda ned från berget ut till parken på udden, där träden och buskarna ånyo börja binda sina gröna kransar kring stadens äne.

Här ute eger hafsnaturen ännu i behåll något af sin ursprunglighet och kraft. Utaf vågorna sönderhackade, låga granit-hällar breda här sina armar mot hafvet för att taga det i famn vid stränderna, och seg och knotig står en och annan utskärstall kvar, där den en gång sugit sig fast i bergskrefvorna. Emedan sydvästen icke tillåtit dem gå upp i höjden, ha de i stället bredt ut kronorna öfver sina af vinden vridna och tvinnade grenar. Härdiga och fasta stå de mot alla väder. Någon gång kunna de väl ryckas upp med rötterna men låta sig eljes hvarken böja eller bryta, ty deras styrka är vunnen genom att trotsigt fram-

härda, icke genom att ödmjukt kröka rygg.

När människorna komma hit ut för att i den bleka vårkvällen hänryckta skåda det frigjorda hafvet, höra de i luften öfver sig suset af svalornas långa, spetsiga vingar med budskapet om ljus och värme.

Utefter hafvet har svalornas färd gått, utmed den oändliga, blånande stråten, framåt, ständigt framåt.

När de slutligen nått det fjärran landet i norr, finna de fotfäste på udden ute vid hafsbandet och gunga dagen i ända på vajande telegraf- och telefontrådar.

Under kvitter och jubel förtälja de, att den långa resans mödor och farligheter äro öfverståndna. Och glada eller sorgliga, stå alla färdens äfventyr mot den underbart skimrande, praktfullt växlande bakgrunden af det stora, blå hafvet, efter hvilket kosan styrdes.

„Intet hinder på jorden kan stänga det väldiga hafvet, ingen makt i världen råda

däröfver!“ — kvittra svalorna. — „Och detta mäktiga haf är stadens arfvedel, naturens oförvanskliga gåfva till evärdeligt bruk för människorna, om de blott förstå använda den!“ — kvittra svalorna. Så blir deras sång om vårens längtan, om färdens tjusning, om hafvets härlighet en sång till frihetens lof.

Och hos människorna, som lockats ut af den blå randens tecken, försvinner småaktigheten, och kylan i deras sinnen smälter vid vårens stora budskap. Allt som hos dem själfva är starkt och ungt i släkt med hafvet och stormen, stämmer in i lofsången.

„Gif icke“ — ljuder deras åkallan till lifvets dolda makter — „dådlös hvila med vekligt lugn! Gif möda, kamp och fara, men gif ock en blå rand, som kan föra den rastlösa tanken långt och göra längtan vidtfamnande och stor!“

I FRU ULRIKAS HEM
INTERIÖR FRÅN FARMÖDRARNAS TID
Pris 3 mk 75 p.

LJUD I NATTEN
BERÄTTELSE
Pris 3 mk.

FREDRIKA RONEBERG
EN LITTERÄR STUDIE
Pris 3 mk.
